

UNIVERZITET U SARAJEVU

EKONOMSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

**PRAVNI ASPEKTI FINANSIJSKE ISTRAGE KOD KORUPTIVNIH
KRIVIČNIH DJELA U BiH**

U skladu sa članom 54. Pravila studiranja za I, II ciklus studija, integrisani, stručni i specijalistički studij na Univerzitetu u Sarajevu, daje se

IZJAVA O AUTENTIČNOSTI RADA

Ja, Senad Hasanspahić, student drugog (II) ciklusa studija, broj index-a: 6060, na programu „Zajednički program u saradnji sa Ekonomskim fakultetom u Banjoj Luci, MA+1“, smjer Forenzično računovodstvo, izjavljujem da sam završni rad na temu:

„PRAVNI ASPEKTI FINANSIJSKE ISTRAGE KOD KORUPTIVNIH KRIVIČNIH DJELA U BiH“

pod mentorstvom prof. dr. Vedad Silajdžić, izradio samostalno i da se zasniva na rezultatima mog vlastitog istraživanja. Rad ne sadrži prethodno objavljene ili neobjavljene materijale drugih autora, osim onih koji su priznati navođenjem literature i drugih izvora informacija uključujući i alate umjetne inteligencije.

Ovom izjavom potvrđujem da sam za potrebe arhiviranja predao elektronsku verziju rada koja je istovjetna štampanoj verziji završnog rada.

Dozvoljavam objavu ličnih podataka vezanih za završetak studija (ime, prezime, datum i mjesto rođenja, datum odbrane rada, naslov rada) na web stranici i u publikacijama Univerziteta u Sarajevu i Ekonomskog fakulteta.

U skladu sa članom 34. 45. i 46. Zakona o autorskom i srodnim pravima (Službeni glasnik BiH, 63/10) dozvoljavam da gore navedeni završni rad bude trajno pohranjen u Institucionalnom repozitoriju Univerziteta u Sarajevu i Ekonomskog fakulteta i da javno bude dostupan svima.

Sarajevo, 04.12.2024. godine

Potpis studenta:

SAŽETAK

Borba protiv korupcijskog kriminaliteta predstavlja veliki izazov jer ostavlja veoma malo tragova. Često prolazi značajno vremensko razdoblje između trenutka kada se korupcijsko djelo dogodi i trenutka kada se otkrije. Korupcija, i kada se otkrije, često ne bude procesuirana, a samim tim izvršioци ostaju nekažnjeni upravo zbog ovakvog dugog vremenskog okvira. Sprovođenje finansijskih istraga s intencijom pronalaženja protivpravno stečene imovinske koristi radi detekcije, privremenog i trajnog oduzimanja predstavlja jednu od najefikasnijih metoda u borbi protiv korupcijskog kriminaliteta. Imovina koja potiče iz raznih kriminogenih djelatnosti korupcijskog kriminaliteta skoro pa uvijek je prikrivena, što čini da provedba finansijskih istraga zahtijeva, posebno analitičan i stručan rad ovlaštenih službenih osoba koji ih realizuju. Oduzimanje protivpravno stečene imovine jedan je od ključnih intencija u borbi protiv korupcijskog kriminaliteta posebno uzimajući u obzir da je to osnovni motiv za izvršenje većine krivičnih djela sticanje protivpravno stečene imovinske koristi na nelegalan način i njeno integrisanje u legalne tokove. Da bi se mogle adekvatno sprovesti finansijske istrage potrebna je valjana pravna regulativa. U kontekstu pravnog aspekta finansijskih istraga u BiH, pored materijalnog i procesnog krivičnog zakonodavstva koje propisuje oduzimanje protivpravno stečene imovinske koristi i predviđa specifične mjere osiguranja za sprečavanje korištenja, otuđenja ili raspolaganja protivpravnom imovinskom koristi, postoje i posebni *lex specialis* zakoni koji reguliraju ovu oblast. Ovi posebni zakoni su rezultat nastojanja da se unaprijedi borba protiv korupcije i drugih oblika kriminaliteta, kao i prihvatanja internacionalnih standarda u ovoj oblasti. Oduzimanje protivpravno stečene imovinske koristi pokazalo se kao vrlo efikasno sredstvo u naporima da se suprotstavi različitim oblicima korupcijskog kriminaliteta. Efikasnu borbu protiv korupcijskog kriminaliteta nije moguće voditi bez kvalitetnog mehanizma koji obezbjeđuje oduzimanje protivpravno stečene imovinske koristi, ali i mehanizma za upravljanje tom imovinom kako bi se očuvala njena vrijednost. Posebni *lex specialis* zakoni su podržali određene intencije u borbi protiv korupcijskog kriminaliteta, kako u njegovom represivnom aspektu kada je riječ o oduzimanju protivpravno stečene imovinske koristi proistekle iz korupcijskih krivičnih djela, tako i u preventivnom, koji se manifestuje u tome da izvršioци korupcijskih krivičnih djela moraju ozbiljno razmišljati o mogućnosti da neće moći uživati u „plodovima svog rada“ koji je proizvod kriminogene djelatnosti.

Ključne riječi: Finansijske istrage, krivično djelo, korupcija, oduzimanje, protivpravno stečena imovinska korist.

ABSTRACT

The fight against corruption crime is a big challenge because it leaves very few traces. There is often a significant period of time between the moment the act of corruption takes place and the moment it is discovered. Corruption, even when discovered, is often not prosecuted, and therefore the perpetrators remain unpunished precisely because of this long time frame. Conducting financial investigations with the aim of finding illegally acquired property benefits for the purpose of detection, temporary and permanent confiscation is one of the most effective methods in the fight against corruption crime. Assets originating from various criminogenic activities of corruption crimes are almost always hidden, which means that the implementation of financial investigations requires especially analytical and professional work of authorized officials who carry them out. Confiscation of illegally acquired property is one of the key goals in the fight against corruption crime, especially taking into account that the main motive for the execution of most criminal acts is the acquisition of illegally acquired property benefits in an illegal way and its integration into legal flows. In order to be able to adequately conduct financial investigations, valid legal regulations are needed. In the context of the legal aspect of financial investigations in Bosnia and Herzegovina, in addition to substantive and procedural criminal legislation that prescribes confiscation of unlawfully acquired property benefits and provides for specific insurance measures to prevent the use, alienation or disposal of illegal property benefits, there are also special *lex specialis* laws that regulate this area. These special laws are the result of efforts to improve the fight against corruption and other forms of crime, as well as the acceptance of international standards in this area. Confiscation of illegally acquired property benefits has proven to be a very effective means in efforts to combat various forms of corruption crime. It is not possible to conduct an effective fight against corruption crime without a quality mechanism that ensures the confiscation of illegally acquired property benefits, but also a mechanism for managing that property in order to preserve its value. Special *lex specialis* laws have supported certain goals in the fight against corruption crime, both in its repressive aspect when it comes to the confiscation of illegally acquired property benefits resulting from corruption crimes, and in the preventive aspect, which is reflected in the fact that the perpetrators of corruption crimes must seriously to think about the possibility that he will not be able to enjoy the "fruits of his labor" which is the product of criminal activity.

Keywords: Financial investigations, criminal offense, corruption, confiscation, unlawfully acquired property benefit.

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	i
ABSTRACT	ii
1. UVOD	1
1.1. Predmet i problem istraživanja	2
1.2. Svrha istraživanja	4
1.3. Istraživačka pitanja i hipoteze	5
1.4. Ciljevi istraživanja	6
1.5. Struktura rada.....	7
2. POJAM I TEORETSKO ODREĐENJE FINANSIJSKE ISTRAGE	8
3. INTERNACIONALNI PRAVNI OKVIR	9
3.1. Osvrt na zakonska rješenja za provedbu finansijskih istraga zemalja u okruženju (Srbija, Crna Gora, Hrvatska).....	14
4. PRAVNI I INSTITUCIONALNI OKVIR ZA PROVOĐENJE FINANSIJSKIH ISTRAGA U BiH	19
4.1. Finansijska istraga prema posebnim lex specilas zakonima, analiza normativnog stanja	20
4.2. Sistemski zakoni u funkciji finansijske istrage.....	24
4.3. Uloga i značaj agencija za provođenje zakona u postupcima finansijskih istraga, izazovi i perspektive	25
5. POJAM I OPŠTE KARAKTERISTIKE KORUPCIJE KAO PRAVNOG I DRUŠTVENOG FENOMENA.....	28
5.1. Krivično pravni aspekti procesuiranja korupcije	29
5.2. Lex specialis zakonodavstvo u Federaciji BiH u suzbijanju korupcijskih krivičnih djela – „kočnica“ u suprotstavljanju korupciji	31
5.3. Nomenklatura korupcijskih krivičnih djela prema prema „katalogu“ VSTV-a, osvrt na krivičnopravni aspekt	33
5.4. Uloga i značaj finansijskih istraga kod koruptivnih krivičnih djela	38
5.5. Postupak i metode finansijske istrage kod dokazivanja protivpravno stečene imovinske koristi koruptivnih krivičnih djela	39
6. ISTRAŽIVAČKI DIO	43
6.1. Metodologija istraživanja	43
6.2. Pregled predmeta finansijskih istraga – KTF u razdoblju 2020-2023. godine..	44

6.3. Pregled procesuiranja korupcijskih krivičnih djela pred tužiteljstvima u Bosni i Hercegovini u odnosu na ukupan broj istraga	47
6.4. Pravni aspekt finansijskih istraga kod koruptivnih krivičnih djela u BiH iz ugla tužilačke perspektive.....	48
7. ZAKLJUČAK	54
REFERENCE	57

POPIS TABELA

Tabela 1: Pregled KTF – Registar krivičnih predmeta za finansijske istrage za razdoblje. 44	
Tabela 2: Pregled statističkih podataka o udjelu Finansijskih istraga u odnosu na ukupan broj istraga pred tužilaštvima u BiH za razdoblje 2020-2023. godine.....	45
Tabela 3: Pregled statističkih podataka o broju istraga u radu tužilaštava u BiH i broju istraga u radu za predmete korupcijskih krivičnih djela za razdoblje 2020-2023. godina.....	47
Tabela 4 Matrica ispitanika	48
Tabela 5: Rezime odgovora na pitanje broj 1.....	49
Tabela 6: Rezime odgovora na pitanje broj 2.....	50
Tabela 7: Rezime odgovora na pitanje broj 3.....	51
Tabela 8: Rezime odgovora na pitanje broj 4.....	51
Tabela 9: Rezime odgovora na pitanje broj 5.....	52
Tabela 10: Rezime odgovora na pitanje broj 6.....	52

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Finansijske istrage, po optuženom i predmetu, 2020 - 2023. godine.....	46
--	----

1. UVOD

Postoji stara pravna maksima koja je u nekim stručnim krugovima okarakterisana i kao civilizacijski postulat koji kaže „protivpravno stečenu imovinsku korist niko ne može zadržati“. Obzirom na činjenicu da su korupcijska krivična djela usmjerena na sticanje imovinske koristi, efikasno oduzimanje te koristi u krivičnim postupcima za takva djela naglašava tezu da ne može se niko okorisiti od vlastitog zločina. Pitanje oduzimanja protivpravno stečene imovine seže dugo u historiju prava i države, ali se počinje posvećivati veća pažnja ovom pitanju tek nakon Drugog svjetskog rata (Mujanović i Datzler, 2019). Kada govorimo o kriminalitetu povezanom s korupcijom, u teoriji se naglašava da je to oblik kriminaliteta koji se teško otkriva i dokazuje, i kao takav predstavlja naročit izazov za moderna društva i institucije u suprotstavljanju protiv ovakovog oblika kriminaliteta. Jedan od najdjelotvornijih "alata" u borbi protiv korupcijskog kriminaliteta su svakako finansijske istrage. Oblast finansijskih istraga, kao relativno nov procesni pojam i alat za pribavljanje informacija, podataka i dokaza o tome da li je određena imovinska korist stečena kao rezultat izvršenog krivičnog djela, sve više privlači pažnju stručne javnosti. Ovo se naročito odnosi na razdoblje od prije otprilike petnaest godina, kada su intenzivno počeli da se usvajaju i primjenjuju različiti normativni propisi koji regulišu oblast oduzimanja protivpravno stečene imovinske koristi u ovom dijelu evropskog kontinenta. Kvalitetno sprovedene finansijske istrage koje dovode do trajnog oduzimanja protivpravno stečene imovinske koristi danas su jedno od najdjelotvornijih sredstava kada je u pitanju suprotstavljanje svim oblicima kriminaliteta, naročito korupcijskom. S tim u vezi, rad svih nadležnih državnih organa treba biti usmjeren ka ovom cilju. (Pajić, 2018). Fokusiranje na imovinu (imovinsku korist) proizašlo iz krivičnog djela u borbi protiv korupcije, uz uporednu provedbu finansijskih istraga kojima je intencija detekcija, konfiskacija protivpravno stečene imovinske koristi, treba biti sastavni dio svake strategije suprotstavljanja korupcijskom, ali i svakom drugom obliku kriminaliteta. Finansijske istrage su možda i jedan od najvažnijih segmenata kada je u pitanju borba protiv korupcijskog i imovinski motivisanog kriminaliteta, jer omogućavaju otkrivanje i praćenje tragova protivpravnog stečene imovinske koristi, odnosno njeno lociranje. (Ivičević Karas, E. 2010). Kada imovinska korist sama po sebi, predstavlja posebno obilježje krivičnog djela onda se u takvim slučajevima njeno utvrđivanje nameće kao imperativ. Ovo je naročito značajno u kontekstu korupcijskih krivičnih djela, gdje koristoljublje čini sastavni dio većine takvih protivpravnih ponašanja. Uopšteno, koristi se smatraju dobrima koja ne predstavljaju konstitutivno obilježje djela, već su nagrada za izvršeno djelo ili posljedica tog djela. Utvrđivanje koristi stečene izvršenjem krivičnog djela je od suštinske važnosti za donošenje odluke o njenom daljem oduzimanju, primjenom opšteg postulata krivičnog prava prema kojem niko ne može zadržati protivpravnu imovinsku korist, no ponekad je to važno i za utvrđivanje postojanja krivičnog djela. Naime, nepravedno i nemoralno te u konačnici pravno je nedopustivo, da izvršilac zadrži ono što je stekao izvršenjem krivičnog djela, uključujući i ono što je eventualno dobio za izvršenje tog djela (Bačić, 1998). Zanimljivo je da Bačić (1998) u okviru pravnog uređenja instituta oduzimanja protivpravno stečene imovinske koristi smatra da se radi o posebnim

krivičnopравnim sankcijama. Iz navedenog možemo uočiti kakav je značaj provedbe finansijskih istraga i trajnog oduzimanja protivpravno stečene imovinske koristi u slučajevima korupcijskih krivičnih djela. Iako se mišljenja o konačnom režimu oduzimanja protivpravno stečene imovinske koristi razlikuju, provođenje finansijskih istraga i oduzimanje takve se danas dosta promoviše i široko prihvata kao važno oružje u suprotstavljanju korupciji. U tom kontekstu, oduzimanje protivpravno stečene imovinske koristi ima takvu funkciju da kada se uspješno primjenjuje, može zaštititi legalnu privredu od raznih korupcijskih djelatnosti i ubacivanja protivpravno stečene imovinske koristi, potaknuti rast poreznih prihoda u legalnoj privredi, stvoriti imovinu koja se za korištenje u opštem dobru, pomoći u očuvanju pravne vladavine te, na kraju, smanjiti podsticaje za počinjenje krivičnih djela, čime se postiže odvratajući efekat (Opširnije FATF, 2012., P4 Konfiskacija i privremene mjere).

1.1. Predmet i problem istraživanja

Historijski gledano prve korake u vođenju finansijskih istraga uviđamo na američkim sudovima, koji su iz postupaka poreznih službi preuzeli neke od metoda finansijske istrage a koje se preduzimaju s intencijom detekcije izbjegavanja plaćanja poreza i samim tim neprijavljenih prihoda, te su kao takve usklađene sa potrebama suprotstavljanju organiziranom kriminalitetu. Do značajnije primjene metoda finansijske istrage u suprotstavljanju organiziranom kriminalitetu u SAD-u dolazi sa implementacijom Zakona iz 1970. godine koji se odnosi na organizacije koje se bave reketom i korupcijom, gdje se ove metode prihvataju kao veoma bitno sredstvo za borbu protiv organiziranog kriminaliteta, posebno kada je u pitanju dokazivanje nelegalnih prihoda (Manning, G. M, 2005). Teoretski finansijska istraga se definiše kao mehanizam u suprotstavljanju korupciji, organiziranom kriminalitetu i pranju novca s intencijom pribavljanja informacija o imovini stečenoj na nelegalan način, utvrđivanja ili procjene „prihoda“, praćenja toka protivpravno stečenog „prihoda“ i konačnog njegovog trajnog oduzimanja. Takođe, u procesnom smislu, finansijska istraga predstavlja sastavni dio postupka oduzimanja protivpravno stečene imovinske koristi. Ona suštinski predstavlja segment krivične istrage, ali njen početak i završetak nužno ne korespondiraju sa tajmingom vođenja krivične istrage. Obzirom da finansijske istrage po svojoj prirodi prate i lociraju „tragove“ protivpravno stečene imovine, kao takve su postale veoma značajan alat kojim raspolažu organi krivičnog gonjenja kada je u pitanju efikasnije suprotstavljanje kriminalitetu motivisanom sticanjem protivpravnog „prihoda“. (Buha, 2023).

Pored različitih oblika „teškog kriminaliteta“ korupcijska krivična djela su jedna od najčešćih iz čije kriminogene djelatnosti se ostvaruje značajna imovinska korist. Uzimajući u obzir tamnu brojku kriminaliteta obim stvarne razmjere ostaje nepoznat, te o tom aspektu samo možemo nagađati. Problem detekcije protivpravno stečene imovinske koristi dodatno se povećava kroz djelatnosti koje su fokusirane prema njenoj legalizaciji, odnosno daljoj upotrebi u kriminogene svrhe odnosno sopstvenoj potrošnji (luksuznom načinu života).

Imovinska korist stečena na ovaj način može se u razdoblju od trenutka sticanja do trenutka oduzimanja više puta mijenjati u svojim pojavnim oblicima, nosiocima i lokacijama. Pored utvrđivanja krivične odgovornosti optuženog, podjednako je važno identifikovati i pravovremeno oduzeti protivpravno stečenu imovinsku korist. Osnovna svrha ovog instituta zapravo je intervencija u imovinu koja proizilazi iz krivičnih djela, a koja ne mora biti precizno definirana. (Boucht, 2017). Da bi oduzimanje protivpravno stečene imovinske koristi bilo zaista djelotvorno pravno sredstvo u suzbijanja kriminaliteta, pravni sistemi moraju predviđati koncepte institucija koje preduzimaju različite mjere i radnje u blagovremenoj detekciji protivpravno stečene imovinske koristi. Detekcija protivpravno stečene imovinske koristi jeste njena, pretpostavka za trajno oduzimanje, a ona između ostalog obuhvata lociranje i ulaženje u trag protivpravno stečenoj imovinskoj koristi te određivanja uzročne veze imovinske koristi i konkretnog krivičnog djela. Jednom kada je protivpravno stečena imovinska korist detektovana, primjenom adekvatnog pravnog mehanizma dolazi u obzir njeno trajno oduzimanje. Kao jedan od specifičnih „alata“ u suprotstavljanju imovinski motivisanom kriminalitetu u koji svakako spadaju i korupcijska krivična djela su nesumnjivo i finansijske istrage, jer omogućavaju lociranje i otkrivanje protivpravno stečene imovinske koristi (Pajić, 2018). Kada se razmatra pravna priroda finansijske istrage u Bosni i Hercegovini, koja predstavlja specifičnu fazu postupka oduzimanja imovinske koristi stečene na protivpravan način, važno je naglasiti da ona nije regulisana Zakonom o krivičnom postupku BiH niti nekim posebnim zakonom na nivou države. Umjesto toga, definisana je *lex specialis* zakonima u RS, F BiH i BD BiH, koji se prvenstveno bave oduzimanjem protivpravno stečene imovine. U zakonodavstvima RS, F BiH i BD BiH, finansijska istraga obuhvata skup različitih radnji dokazivanja koje se odnose na (ne)legalne prihode osumnjičenog ili optuženog, kao i povezanih lica, njihove troškove života i stvarne mogućnosti legalnog sticanja imovine, pri čemu postoji dovoljan stepen sumnje da je imovina ostvarena krivičnim djelom. Zakonodavac se ovom tematikom oduzimanja imovine stečene na protivpravan način u F BiH, RS i BD BiH bavi detaljnije kroz posebne zakone.

Prvi *lex specialis* zakon na području BiH koji tretira pitanja oduzimanju imovine stečene izvršenjem krivičnog djela je usvojen u Republici Srpskoj (u daljem tekstu ZOISIKD RS), čija primjena je započela 2010. godine. U Federaciji BiH, ova pitanja reguliše Zakon o oduzimanju nezakonito stečene imovine krivičnim djelom (u daljem tekstu ZONSIKD FBiH) koji je usvojen 2014. godine, a njegova primjena počela 2015. godine. Također, Brčko Distrikta BiH ima poseban Zakon o oduzimanju nezakonito stečene imovine (u daljem tekstu ZONSI BD), koji je počeo sa primjenom 2017. godine. Ovi posebni zakoni u vezi s finansijskom istragom propisuju da se ona pokreće naredbom tužitelja protiv vlasnika imovine kada postoji dovoljan stepen sumnje da je ta imovina potiče od izvršenja krivičnog djela. Pokretanje finansijske istrage kao glavni cilj ima pribavljanje dokaza o nelegalnoj imovini, kao i o legalnim prihodima vlasnika. Važno je naglasiti suštinsku razliku između krivične istrage i finansijske istrage, koja se manifestuje u tome da finansijska istraga nije isključivo usmjerena na prikupljanje dokaza o krivnji osumnjičenog, što je jedan od glavnih zadataka krivične istrage. U ovom završnom radu ćemo se fokusirati na funkciju i dvostruki

karakter finansijskih istraga u kontekstu korupcijskih krivičnih djela. Ova tema je od velike važnosti, jer se finansijske istrage često doživljavaju kao dodatak krivičnim istragama, a sprovode se isključivo s intencijom identifikacije i oduzimanja imovinske koristi stečene na protivpravan način. Prihvatanjem ovog koncepta restriktivnog poimanja, finansijske istrage se ne posmatraju kao individualan pravni mehanizam, što dovodi do nedovoljnog korištenja instituta finansijskih istraga za otkrivanje drugih krivičnih djela. (Novosel, 2007). Uzimajući u obzir prethodno navedeno, možemo zaključiti da se finansijske istrage u slučajevima korupcijskih krivičnih djela provode od strane ovlaštenih službenih lica, a rezultati tih istraga, u obliku informacija i podataka, prosljeđuju nadležnim tužiteljstvima radi pokretanja krivičnog postupka. S druge strane, finansijske istrage koje se sprovode s ciljem oduzimanja protivpravno stečene imovinske koristi predstavljaju sastavni dio istrage krivičnog djela. Ove istrage provode tužitelji i/ili ovlaštene službene osobe, a fokusirane su na lociranje te imovinske koristi, kao i na njeno privremeno ili trajno oduzimanje. Na osnovu analize trenutne prakse provođenja finansijskih istraga u BiH, ovaj završni rad će se fokusirati na pravne aspekte finansijskih istraga, uzimajući u obzir sve njihove specifičnosti. Također, naglasiće se važnost ovog „posebnog alata“ za poboljšanje procesuiranja izvršilaca korupcijskih krivičnih djela, kao i za oduzimanje protivpravno stečene imovinske koristi tim djelima u BiH. Definisane i pravna analiza finansijskih istraga u kontekstu korupcijskih krivičnih djela, kroz istraživanje prakse u BiH i regionu, te primjenjivost i značaj ovog instituta u krivičnom postupku, čini naučnu osnovu za istraživanje u okviru ovog završnog rada..

1.2. Svrha istraživanja

Postojanje referentnog zakonodavnog okvira predstavlja samo početnu osnovu za efikasno suprotstavljanje korupcijskim djelatnostima pojedinaca. Ovaj okvir može poslužiti kao vrlo efikasno sredstvo za prevenciju i sanaciju negativnih posljedica korupcije, ili se može svesti na normativni spomenik jednoj kvalitetnoj ideji zakonodavca, ovisno o tome kako se primjenjuje u praksi. U tom kontekstu, svrha ovog istraživanja je analizirati i detektirati trenutnu praksu, dostignuće i izazove u provedbi finansijskih istraga vezanih za korupcijska djela u BiH. Obzirom da je značenje korupcijskih krivičnih djela u zakonu prilično precizno definirano, istraživanje obima i manifestnih formi istih kroz analizu finansijskih istraga nameće se itekako razložnim (Gurda i Mujčinović, 2018).

Politici izricanja mjere oduzimanja imovine primjenom različitih krivičnopravnih instrumenata izazivaju određene dileme o (ne) adekvatnosti njihove primjene. Zabrinjavajući može biti relativno ograničeni udio sudskih odluka u okviru kojih je sud izvršiocima korupcijskih krivičnih djela oduzeo protupravno stečenu imovinsku korist, kod krivičnih djela čije je vršenje dominantno motivirano koristoljubljem i ostvarenjem određenih finansijskih interesa. Tužiteljstva sudove i istražne organe bi na određeni način mogle „osloboditi“ pojedine činjenice, poput one da osuđeni nisu raspolagali imovinom koja je u međuvremenu potrošena pa se ista ne bi mogla oduzeti. Ali ipak obzirom na

činjenicu da je sticanje protivpravne imovinske koristi osnovni motiv izvršilaca korupcijskih krivičnih djela od ključnog značaja za njihovu prevenciju jeste u stvari oduzimanje protivpravno stečene imovinske koristi izvršenjem korupcijskog krivičnog djela (Mujanović i Datzer, 2016). U tom smislu će se analizirati pravni aspekti finansijske istrage, koje obuhvataju primjenu različitih metoda kojima se dolazi do informacija i dokaza o protivpravno stečenoj imovini izvršilaca korupcijskih krivičnih djela. Ovo prednje naročito jer je i od strane internacionalnih organizacija uočen je porast korupcijskih krivičnih djela motiviranih sticanjem finansijske koristi. Također svrha istraživanja je i kvantitativna analiza stanja finansijskih istraga kod korupcijskih krivičnih djela kroz raspoložive statističke podatke nadležnih tužiteljstava u BiH koje pojedinačna tužiteljstva generiraju iz SIPO-a i TCMS-a sistema, te kvalitativni aspekt iz ugla tužiteljske perspektive. Ovo prednje naročito iz razloga jer se od strane Evropske komisije o BiH u izvještajima za 2022 i 2023. godinu konstatuje da su finansijske istrage i oduzimanje protivpravno stečene imovinske koristi izuzetno neefikasni. Dalje se navodi da je ključan proaktivni pristup za borbu protiv uvezivanja kriminaliteta u sisteme države koji se političke, pravne i ekonomske aspekte, te je potrebno pojačati saradnju na institucionalnom nivou između policijskih agencija, tužiteljstava i sudova. U tom kontestu potrebno je uspostavljati specijalizovane istražne timove iz različitih agencija za potrebe složenih slučajeva te je potrebno poboljšati pristup bazama podataka kroz sigurnu i pravovremenu razmjenu podataka te na taj način jačati kapacitete za finansijske istrage, usvojivši napredne procedure na otvaranju finansijskih istraga.

1.3. Istraživačka pitanja i hipoteze

Problem, predmet i svrha istraživanja odredili su naučnu paradigmu za postavljanje temeljne hipoteze koja glasi: GH - Finansijske istrage koje dovode do trajnog oduzimanja protivpravno stečene imovinske koristi ostvarene korupcijskim djelovanjem predstavljaju izuzetno efikasan alat u borbi protiv svih oblika korupcije, te u tom smislu, rad svih nadležnih državnih organa treba biti usmjeren ka ovom cilju.

Tako postavljena temeljna hipoteza implicira više pomoćnih (parcijalnih) hipoteza (kr. P.H.), i to:

PH1 - Strategija borbe protiv korupcije mora biti usmjeren na imovinu koja je proizišla iz krivičnog djela, kroz aktivno provođenje finansijskih istraga s ciljem detekcije i potpune konfiskacije.

PH2 - Finansijska istraga i oduzimanje protivpravno stečene imovinske koristi od izvršilaca korupcijskih krivičnih djela lišava pojedinaca njegove imovine koja je kao takva pokretač i najveći izvor njegove moći za dalje kriminogene djelatnosti.

PH3 - Za efikasno provođenje finansijske istrage, veoma je važno da ovlaštene osobe uključene u te istrage posjeduju adekvatne vještine i znanja i iz ovog područja.

PH4 – (Ne) odgovarajući institucionalni kapaciteti za provođenje finansijskih istraga u BiH produžava njihovo trajanje, pri čemu su nepotrebo iscrpljuju značajni resursi, što dodatno opterećuje već neefikasan krivični pravosudni sistem.

Da bi se primjereno, ostvarila svrha istraživanja, dokazala postavljena hipoteza i postigli ciljevi istraživanja, bilo je potrebno dati naučno utemeljene odgovore na brojna pitanja od kojih izdajavamo slijedeća:

- ✓ Šta je finansijska istraga i kakva je njena važnost kod procesuiranja korupcijskih krivičnih djela?
- ✓ Koje su teoretske i praktične odrednice finansijskih istraga kao „alata“ za borbu protiv različitih oblika korupcijskog ponašanja?
- ✓ Koji su to uvjeti za otvaranje i provođenje finansijske istrage?
- ✓ Kakva je pravna priroda ovog instituta?
- ✓ Koliko su adekvatna zakonska rješenja u okviru domaćeg prava te koji su nedostaci postojećih normativnih rješenja naročito u odnosu na korupcijska krivična djela?
- ✓ Kakav je odnos između finansijske istrage i krivične istrage, s obzirom na to da mjera privremenog oduzimanja protivpravno stečene imovinske koristi može trajati duže vremena?
- ✓ Kakav je uticaj složenosti krivično pravnog sistema BiH na postupke finansijskih istraga kod korupcijskih krivičnih djela?
- ✓ Koji su to praktični „problemi“ koji doprinose (ne) efikasnosti provođenja finansijskih istraga?
- ✓ Da li BiH ima adekvatan institucionalni kapacitet za provođenje finansijskih istraga, naročito kod krivičnih djela sa elementima korupcije?

1.4. Ciljevi istraživanja

Teoretske i praktične analize materijalnog i procesnog zakonodavstva, kako u domaćem tako i u uporednom krivičnom pravu, ukazuju na brojne slabosti u procesuiranju korupcijskih krivičnih djela. Ovi nedostaci su brojni i svode se, između ostalog, i na provođenje finansijske istrage, koje su kao takve dugotrajne i zahtevaju značajne resurse, čime se dodatno opterećuje krivično pravosuđe koje se u slučajevima procesuiranja korupcijskih krivičnih djela pokazalo već neefikasnim. Drugu značajnu poteškoću predstavlja samo oduzimanje protivpravno stečene imovinske koristi, jer primjena ovog kompleksnog instituta u sudskoj praksi implicira da je dokazati protivpravno stečenu imovinsku koristi izvršioca krivičnog djela u mnogim slučajevima izuzetno komplikovano, a ponekad gotovo i nemoguće. Pored toga, često se javlja problem nelegalne i neefikasne primjene drugih dokaznih radnji, kao što su posebne istražne radnje, s obzirom na to da pojedina istraživanja pokazuju da ima više slučajeva koji su neuspješno okončani zbog pribavljenih dokaza na nezakonit način odnosno neadekvatnom primjenom specijalnih istražnih radnji. (Sijerčić-Čolić, 2018).

Na osnovu navedenog obrazloženja teme i svrhe istraživanja, te postavljenom temeljnom i pomoćnim hipotezama moguće je odrediti i ciljeve istraživanja:

- ✓ Teoretski i i praktično sagledati institut finansijskih istraga, koji se razvio kao nužna posljedica shvatanja o tome da se izvršiocima krivičnih djela mora poslati poruka „da se kriminalitet ne isplati“;
- ✓ Ukazati na specifičnosti postupka provedbe finansijske istrage i obrazložiti sve bitne dijelove ovog instituta te istražiti stvarne mogućnosti vođenja finansijskih istraga od strane nadležnih organa sukladno važećim zakonskom propisima;
- ✓ Elaboracija ovog instituta kroz prizmu internacionalnog pravnog okvira, ali i elaboraciju istog u odnosu na normativno stanje zemalja u okruženju;
- ✓ Postaviti i otvoriti lepezu pravnih problema koji se nameću i teoriji i praksi pri otvaranju i realizaciji finansijske istrage kod korupcijskih krivičnih djela naročito tzv „visoke korupcije“;
- ✓ Ukazati na pozitivne aspekte, ali i na nedostatke pozitivnih normativnih rješenja koja tretiraju problematiku finansijskih istraga naročito u pogledu oduzimanja protivpravno stečene imovinske koristi kod korupcijskih krivičnih djela;
- ✓ Odrediti do koje mjere se može ići u širinu primjene ovog instituta imajući naročito u vidu da pravosudni organi vrlo često i ne koriste ovaj institut jer je u kompleksnijim predmetima dugotrajan i zahtijeva veće ljudske i materijalne resurse;
- ✓ Ukazati da bi krajnja intencija kriminalne politike trebao biti sprečavanje razvoja „kriminogenog poduzetništva“, pri čemu bi značajnu ulogu trebalo ostvarivati sveobuhvatnije korištenje finansijskih istraga;
- ✓ Na naučno utemeljen način formulisati i predstaviti najvažnije rezultate istraživanja o stanju, obilježjima i trendovima finansijskih istraga s posebnim aspektom na korupcijska djela u BiH.

1.5. Struktura rada

Završni rad „Pravni aspekti finansijske istrage kod korupcijskih krivičnih djela u BiH“ konceptualno je strukturiran u šest dijelova i zaključna razmatranja.

U prvom uvodnom dijelu, data je metodološka osnova razrade završnog rada, gdje se pored uvodnih riječi određuje predmet, problem, svrha i ciljevi istraživanja, postavljaju hipoteza, te se obrazlože struktura rada.

U drugom dijelu pojam i teoretsko određenje finansijskih istraga se daje teoretska osnova o pojmu finansijskih istraga uopšte, a obzirom da našu državu i domaće zakonodavstvo povezuju brojni internacionalni dokumenti usvojeni u okviru UN-a i Vijeća Evrope, pravi se

kraći osvrt u trećem dijelu na internacionalni pravni okvir kroz pregled važniji dokumenata (konvencija, uredbi i direktiva) donesenih od strane Ujedinjenih naroda i Evropske unije.

Pravni i institucionalni okvir za provođenje finansijskih istraga u BiH naslov je četvrtog dijela koji obrađuje pravni aspekt finansijske istraga prema posebnim lex specilas zakonima uz kraću analizu normativnog stanja te pregled aktera finansijskih istraga kroz ulogu i značaj agencija za provođenje zakona.

Peti dio obuhvata pojam i opšte karakteristike korupcije kao pravnog i društvenog fenomena u okviru kojeg se sagedavaju važna pitanja koja se odnose na krivično pravni aspekt procesuiranja korupcije kroz prizmu tzv. „klasičnih“ korupcijskih krivičnih djela a koja su kao takva određena nomenklaturom VSTV-a BiH. U ovom dijelu se pravi značajniji osvrt na pitanja finansijskih istraga kod krupativnih krivičnih djela te se daju neke od metoda utvrđivanja protivpravno stečene imovinske koristi u postupcima finansijskih istraga.

Šesti dio kroz prizmu istraživanja obuhvata metodologiju koju smo koristili tj. kvantitativne i kvalitativne analitičke metode u svrhu ocjene posmatranog predmeta istraživanja. Tako ukupni „odgovori“ tužilaštava na finansijske istrage korupcijskih krivičnih djela u ovom radu obuhvataju kvantitativne pokazatelje rada tužilaštava u domenu finansijskih istraga sa oznakom KTF – Registar krivičnih predmeta za finansijske istrage u razdoblju 2020-2023. godine. S druge strane kvalitativne metode kroz „pogled“ iz ugla tužiteljske perspektive su za ovo istraživanje također neophodne radi osiguranja i pravilne detekcije pravnih „problema“ koji imaju uticaja na pokretanje i provođenje finansijskih istraga. U zaključnim razmatranjima, su sublimirani rezultati i daje se presjek najbitnijih stavova, mišljenja i dokaza izvedenih u završnom radu s posebnim osvrtom na najbitnije rezultate istraživanja.

2. POJAM I TEORETSKO ODREĐENJE FINANSIJSKE ISTRAGE

Pojam finansijske istrage može se sagledati u užem i širem kontekstu, a za postizanje jedinstvenog tumačenja ovog pojma važno je razmotriti formulacije različitih autora. Finansijsku istragu možemo definisati kao poduzimanje odgovarajućih mjera i radnji s intencijom pronalaženja i detekcija protivpravno stečene imovinske koristi, pranja novca, ali i druge imovine za koju bi eventualno bilo moguće poduzimati mjere privremenog osiguranja protivpravno stečene imovinske koristi kako bi se ista mogla trajno oduzeti. (Novosel, 2007). Također, finansijska istraga uključuje hitne istražne radnje koje su usmjerene na pronalaženje i osiguranje takve imovine, što bi dovelo do trajne konfiskacije takve imovine.

Neki stručnjaci prave razliku između finansijskih istraga kako u užem tako i širem smislu. Kada se govori o finansijskoj istrazi u užem smislu, to podrazumijeva da ona obuhvata pratnju tokova novca i provodi se istovremeno sa istragom krivičnog djela, s intencijom otkrivanja prihoda stečenog krivičnim djelom, utvrđivanja protivpravno stečene imovinske

koristi koja se treba privremeno osigurati, kako bi se kroz privremne mjere osiguranja obezbijedila potpuna konfiskacija.

Prema preporukama FATF-a, pojam finansijske istrage odnosi se na istraživanje finansijskih poslova povezanih s protivpravnom djelatnosti. U okviru preporuke broj 30, koja precizira odgovornosti istražnih organa, finansijske istrage se određuju kao istraživanje finansijskih transakcija povezanih s kriminogenom djelatnosti, s intencijom otkrivanja razmjera kriminogenih mreža i kriminaliteta, detekcije protivpravne imovinske koristi, ili neke druge imovine koja može postati predmet oduzimanja, kao i pronalaženja te imovine i pribavljanja dokaza koji se mogu koristiti u krivičnim postupcima.

Glavna intencija odnosno cilj finansijske istrage jeste ustvari detekcija i dokumentacija odnosno traganje za imovinom proisteklom iz nekih nelegalanih radnji. Trenutak kada je novac primljen, te mjesto gdje se skriva, pruža važne podatke i dokaze o počinjenju krivičnog djela i kao takav predstavlja povezanost porijekla novca s korisnicima. Savakako da postoji potreba za provođenjem finansijske istrage u saradnji s istragom krivičnog djela, radi osiguranja oduzimanja protivpravno stečene imovinske koristi i kažnjavanje izvršioca a opet sve u cilju efikasnog otkrivanja imovinske koristi stečene korupcijskim krivičnim djelom. (Novosel, 2007). Prema Novoselu, proces finansijske istrage i postupak oduzimanja može se podijeliti u tri faze: 1) istraga koja se fokusira na utvrđivanje, lociranje i pribavljanje podataka o prihodu stečenom krivičnim djelom - finansijska istraga, 2) postupak u kojem se vrše privremene mjere osiguranja, kao i glavni pretres u kojem se optuženi proglašava krivim (ili oslobađa), a donosi se odluka o oduzimanju protivpravno stečene imovinske koristi, te 3) oduzimanje imovine i njeno raspolaganje, nakon što odluka postane pravosnažna. Finansijska istraga obično zahtijeva adekvatnu reakciju kako bi se što ranije otkrila sredstva stečena kroz korupcijska krivična djela, čime se pravovremenom intervencijom onemogućava izvršiocu da raspolaze protivpravno stečenom imovinskom koristi.

U krivičnompravnom smislu, finansijska istraga se sprovodi s ciljem prikupljanja dokaza o imovini za koju postoji dovoljno sumnje da potiče iz krivičnog djela. Ova imovina treba biti identifikovana, utvrđena njena vrijednost i konačno oduzeta. Finansijska istraga je uvijek integralni deo krivične istrage, posebno kada priroda i vrsta krivičnog djela zahtevaju aktivnosti usmerene na otkrivanje imovine. Imovinska korist se utvrđuje čak i kada nije ključna karakteristika krivičnog djela, a takođe je važno identifikovati svu drugu imovinu koja može poticati od kriminogene djelatnosti osumnjičenog ili optuženog, bez obzira na to što se ne mora voditi nužno krivični postupak. (Boucht, 2017).

3. INTERNACIONALNI PRAVNI OKVIR

Uspostavljanje savremenog i sveobuhvatnog pravnog okvira koji je usklađen s internacionalnim standardima predstavlja jedan od ključnih uvjeta za efikasnu borbu protiv korupcije u Bosni i Hercegovini. Naša zemlja i domaće zakonodavstvo danas su povezana s brojnim internacionalnim pravnim dokumentima usvojenim pod okriljem UN-a i VE-e, a

takođe je važno uzeti u razmatranje i mnoge pravne akte EU-e koji se bave pitanjem oduzimanja protivpravno stečene imovinske koristi, naročito u djelatnostima organiziranog kriminaliteta. U ovom dijelu ćemo se usredotočiti na nekoliko važnih propisa s međunarodnog aspekta koji se bave oduzimanjem imovinske koristi stečene na protivpravan način. Spisak propisa na internacionalnom nivou koji se bave oduzimanjem protivpravno stečene imovinske koristi od kriminaliteta je izuzetno raznolik, a ta raznolikost je omogućila rauijanje novih istražnih metoda na polju otkrivanja dokazivanja i procesuiranja krivičnih djela korupcije, uz konstantno postavljanje novih naloga pred nadležne organe za istragu i gonjenje. (Analiza sistema, USAID 2017). Najznačajniju ulogu svakako imaju univerzalni pravni instrumenti doneseni u okviru UN-a, koji su pionirski pokrenuli različite strategije s intencijom snažnije borbe protiv korupcije, a u vezi s tim i potrebi detektovanja, privremenih mjera osiguranja i trajnog oduzimanja protivpravno stečene imovinske koristi kod korupcijskih krivičnih djela.

Konvencija UN protiv korupcije (*Odluka o ratifikaciji „Službeni glasnik BiH – Međunarodni ugovori“, broj 05/2006*) podijeljena je na pet osnovnih dijelova opšte odredbe, preventivno djelovanje, krivični dio koji se odnosi na inkriminacije, internacionalna saradnja i povrat imovine.

Konvencija u svojoj preambuli ističe da protivpravno sticanje ličnog bogatstva predstavlja opasnost za vladavinu prava, demokratske institucije u državi kao i cjelkupnu državnu ekonomiju, u tom smislu potrebno je što efikasnije sprječavati, zaustavljati internacionalno prenošenje protivpravno stečene imovinske. Naročito se ističe jačanje internacionalne saradnje u pogledu povrata imovine. U kontekstu teme koja se obrađuje u ovom završnom radu naročito bi istakli član 31. Konvencije koja definira zamrzavanje ili konfiskaciju kao: “privremenu mjeru raspolaganja zabrane, konverzije, transfera, ili kretanja imovine imovine na osnovu naloga koji izda nadležni sud ili drugi nadležni organ“. Kada je u pitanju, oduzimanje isto se određuje kao „trajno oduzimanje imovine na osnovu akta državnog organa ili akta suda a što uključuje i kažnjavanje, gdje to se može primjeniti“.

Različito se definišu i primjenjuju ovi instituti u pravnim sistemima u svijetu. Neke države dozvoljavaju konfiskaciju imovine koja je korištena za izvršenje djela. Neki drugi pravni sistemi predviđaju oduzimanje imovine, i to prema vrijednosti koja je stečena krivičnim djelom, dok treći dozvoljavaju konfiskaciju isključivo uz ispunjavanje određenih uslova. U nekim common law sistemima Evropskih država, zahtijeva se krivična odgovornost za izricanje mjere oduzimanja imovine, dakle onaj kome se oduzima imovina mora biti krivično odgovoran. S tim da je teret dokazivanja optužbe, kada je riječ o izricanju mjere oduzimanja imovine manji no teret dokazivanja krivične odgovornosti optuženog.

Rješenje koje se nameće kao veoma interesantno, sa stanovišta materijalnog i procesnog krivičnog zakonodavstva u BiH, se propisuje u članu 31. stav 8. Konvencije kojim se potpisnicama konvencije daje opcija razmatranja mogućnosti zahtjevanja da izvršilac djela dokaže legalno porjeklo svoje imovine. Na ovaj način, teret dokazivanja se prebacuje sa

tužitelja na osumnjčenog/optuženog koji u takvoj situaciji ima obavezu dokazivati legalnost svoje stečene imovine. Svakako apostrofiramo da ovaj član predviđa određene odredbe za članicu potpisnicu konvencije kojima se prediđa da je takvo što moguće, ako je u skladu sa osnovnim postulatima domaćeg materijalnog i procesnog krivičnog zakonodavstva i pravnom prirodom sudskog postupaka. U BiH ZKP-u propisuju oduzimanju predmeta što bi mogla biti svojevrsna konfiskacija, također se govori i o načinu oduzimanja protivpravno stečene imovinske koristi, moguće je i oduzimanje takve imovinske koristi i od pravnih lica. U članu 52. Konvencije naročito se apostrofira sprječavanje i otkrivanje prijenosa protivpravno stečene imovinske koristi putem finansijskih institucija, gdje se svaka država obavezuje da putem relevantnih institucija u prvom redu sudova izdaje naloge za uvid ili konfiskaciju bankovnih, poslovnih podataka ili drugih finansijskih podataka bez pozivanja na bankarsku tajnu. Član 58. Konvencije sugerise državama da promisle o osnivanju finansijsko obavještajnih jedinica koje će biti zadužene za analizu informacija o sumnjivim novčanim transakcijama. Takvo nešto već funkcioniše u BiH osnivanjem Finansijsko obavještajne jedinice u okviru SIPA-e.

Konvencija UN protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta (*Odluka o ratifikaciji „Službeni glasnik BiH“, Međunarodni ugovori, broj 3/2002*) s intencijom efikasnije prevencije i suzbijanja organiziranog kriminaliteta promovira uspostavljanje adekvane internacionalne saradnje. Fokus ove Konvencije, je na organiziranim kriminogenim grupama odnosno istraživanje i procesuiranje teških zločina i krivičnih djela koje čine od tri ili više osoba kao organizirane kriminogene grupe, čija je intencija kontinuirano i sporazumno djelovanje s ciljem sticanja materijalne, finansijske ili druge koristi. S obzirom na važnost oduzimanja protivpravno stečene imovinske koristi kao mjere protiv ove vrste kriminaliteta, u članu 12. detaljno se propisuje obaveza država stranaka potpisnica konvencije da usvoje i propišu mjere privremenog i trajnog oduzimanja protivpravno stečene imovinske koristi. Države potpisnice preuzimaju obavezu da u okviru svojih nacionalnih zakonodavstava, donesu smjernice potrebne za detekciju, praćenje, zamrzavanje odnosno privremeno oduzimanje protivpravno stečene imovinske koristi. Član 12. stav 5. predviđa oduzimanje protivpravno stečene imovinske koristi koja je djelimice ili u potpunosti zamijenjena odnosno prebačena u drugi oblik imovine, a u situaciji da je protivpravno stečena imovinska korist pomiješana sa legalnom imovinom, i ta imovina će biti oduzeta do procijenjene visine pomiješane koristi. Član 12. stav 6. radikalno rješava pitanja vezana za ograničavanje čuvanja bankarske tajnosti. Ovim se predviđa da države potpisnice imaju obavezu omogućiti nadležnim pravosudnim organima konfiskaciju ili pristup bankarskim, finansijskim ili komercijalnim evidencijama, a kada su u pitanju bankarski podaci potrebni za primjenu mjera konfiskacije oduzimanja ili zamrzavanja, pri čemu je isključeno pozivanje na bankarsku tajnu kod svih situacija i slučajevima povezanih s organiziranim i korupcijskim kriminalitetom.

Konvencija Vijeća Evrope o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog krivičnim djelom (*Odluka o ratifikaciji „Službeni glasnik BiH“ broj 04/06 – Međunarodni ugovori*) u Preambuli ističe potrebu korištenja svih napora u suprotstavljanju

svim oblicima kriminaliteta putem korištenje savremenih metoda na internacionalnom nivou u vođenju zajedničke kriminalne politike, s ključnom intencijom oduzimanja prihoda stečenih krivičnim djelom od izvršioca i uspostavljanje što efikasnijeg sistema internacionalne saradnje. Ova konvencija kao glavnu intenciju svog nastanka temelji na omogućavanju sistema postulata koji će se primjenjivati u svim aspektima postupka krivičnog gonjenja, i time olakšati internacionalnu koordinaciju i pružanje pomoći u otkrivanju, istraživanju, privremenom odnosno trajnom oduzimanju protivpravno stečene imovinske koristi.

Formulacija “nelegalnog prihoda” u tekstu konvencije napisana je tako da bude što opštija jer su se eksperti složili da je važno izvršioce krivičnih djela lišiti bilo kakve protivpravno stečene imovinske koristi. Konvencija ne isključuje imovinu i prihode koji su preneseni na treća lica. Dakle, obuhvaćena je svaka imovinska korist koja je neposredno ili posredno nastala ili je pribavljena krivičnim djelom (Obrazloženje Konvencije, CETS br.198).

U članu 3. Konvencije se predviđaju privremene i istražne mjere i kao i one koje su potrebne za detekciju i traganje za imovinom koja se ima oduzeti, te istodobno za sprečavanje raspolaganja ili trgovanja odnosno sprečavanje prenošenja, takve imovine u svim njenim oblicima. Nadalje, članom 4. predviđa se i primjena specijalnih istražnih radnji kao mjera koje su neophodne radi izdavanja naloga drugim nadležnim organima i sudovima odnosno da se podaci finansijske, bankarske, prirode privremeno osiguraju i stave na raspolaganje u svrhu provođenja mjere oduzimanja i privremene mjere navedenih u članu 2. i 3. Konvencije. Kada su u pitanju ove posebne istražne tehnike koje pojednostavljaju detekciju i traganje za приходima stečenim na nelegalan način i pribavljanju dokaza u vezi s njim, predlažu se mjere kao što su pristup kompjuterskim sistemima, praćenje, nadziranje i presretanje telekomunikacija, predočavanje određenih dokumenata i sl. Članom 5. Konvencije predviđa se da svaka država, potpisnica, dužna je prihvatiti u cilju očuvanja prava osoba pogođenim mjerama oduzimanja ili privremenog oduzimanja sve zakonodavne i druge mjere koje su propisane s ciljevima takvih zaštita. Konvencija kao jedno od osnovnih postulata određuje dužnost država potpisnica da u najvećoj mogućoj mjeri međusobno sarađuju u svrhu provođenja istražnih i sudskih postupaka usmjerenih na oduzimanje sredstava i protivpravnog prihoda, te da usvoje zakonodavne i druge mjere koje su nužne da bi se oduzeli pojedini predmeti iz imovine koja predstavlja nelegalan prihod ili sredstvo, kao i oduzimanje protivpravnog prihoda koji se sastoji u zahtjevu za plaćanjem novčanog iznosa koji odgovara vrijednosti protivpravnog prihoda.

Kada se govori o evropskom pravnom prostoru, a u kontekstu Ugovora o funkcioniranju Evropske unije (UFEU), naročito članom 82. stav 1. tačka a), većina mjera koje se odnose na konfiskacije i oduzimanje protivpravno stečene imovinske koristi donosi se prema standardnom zakonodavnom postupku i podliježe preispitivanju od strane Sud Evropske unije. Ipak, čak i ako zanemarimo specifičnosti područja slobode, sigurnosti i pravde, kao i naročitu ulogu nacionalnih parlamenata, pravosudna saradnja u krivičnim stvarima, zajedno s policijskom saradnjom, još uvijek nije u potpunosti integrisana u okvir Evropske unije i

zadržava neka od svojih prvobitnih karakteristika iz razdoblja prije Ugovora iz Lisabona. Evropska unija je donijela određeni broj instrumenata koji se odnose na zamrzavanje odnosno oduzimanje protivpravno stečene imovinske koristi. Ovi instrumenti ostvaruju se kroz različite vrste pravnih akata kao što su *uredbe, odluke i direktive* od koji izdvajamo Direktiva o zamrzavanju i oduzimanju protivpravno stečene imovinske koristi u Evropskoj Uniji, Uredba EU 2018/1805 od 14 novembra 2018. o uzajmnom priznavanju naloga za zamrzavanje i naloga za oduzimanje kao i Direktivu (EU) 2024/1260 Evropskog parlamenta i Vijeća. Iako su neki od ovih instrumenata promijenjeni iz odluke u direktivu (tzv. instrumente „druge generacije“), i dalje su na snazi pojedine uredbe i odluke. U kontekstu teme rada dalje u tekstu ćemo se detaljnije osvrnuti na Uredba EU 2018/1805 od 14 novembra 2018. godine o uzajmnom priznavanju naloga za zamrzavanje i naloga za oduzimanje i Direktivi (EU) 2024/1260 Evropskog parlamenta i Vijeća. Pored direktiva svakako su tu i Okvirna odluka Evropskog vijeća o izvršenju naloga za zamrzavanje imovine i dokaza u Evropskoj uniji, Okvirnu odluka Evropskog vijeća o pranju novca, detekciji, pronalaženju, konfiskaciji i oduzimanju prihoda od krivičnog djela, Okvirnu odluka Evropskog vijeća o primjeni postulata međusobnog priznavanja konfiskacijskih naloga.

Uredba EU 2018/1805, usvojena 14. novembra 2018. godine, odnosi se na uzajamno priznavanje naloga za zamrzavanje i oduzimanje koji se tiču krivičnih djela obuhvaćenih Direktivom 2014/42/EU, kao i naloga za zamrzavanje i oduzimanje koji se odnose na druga krivična djela. Ova Uredba ne bi trebala biti ograničena samo na posebno teža krivična djela s prekograničnim elementima, s obzirom na to da član 82. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (UFEU) ne postavlja ograničenja za mjere koje definišu procedure i pravila za osiguranje međusobnog priznavanja presuda u krivičnim stvarima. U katalogu od 32 krivična djela, korupcija je navedena pod rednim brojem 7, a nalozi za zamrzavanje ili oduzimanje izvršavaju se bez potrebe za provjerom dvostruke kažnjivosti. U članu 2. stav 4. Uredbe, „imovinska korist“ se definiše kao svaka ekonomska korist koja je neposredno ili posredno ostvarena krivičnim djelom, a koja se sastoji od bilo kojeg oblika.

Ova Uredba se reflektuje na sve naloge za privremeno osiguranje i konfiskaciju koji su izdati u okviru krivičnog postupka. „Postupak u krivičnim stvarima“ predstavlja autonomni pravni koncept Unije, kako ga tumači Sud pravde Evropske unije, neovisno o praksi Evropskog suda za ljudska prava. Ovaj termin obuhvata sve vrste naloga za oduzimanje i zamrzavanje koji su rezultat krivičnog postupka, a ne samo one koji su obuhvaćeni Direktivom 2014/42/EU. Također, uključuje i druge naloge koji su izdati bez pravosnažne osuđujuće presude. Iako takvi nalozi možda ne postoje u pravnom sistemu određene države članice, ta država bi trebala biti sposobna prepoznati i sprovesti nalog koji je izdala druga država članica. Postupci u krivičnim stvarima mogu uključivati krivične istrage koje provode policija i drugi organi za sprovođenje zakona. Nalozi za zamrzavanje i konfiskaciju izdati u okviru građanskog ili upravnog postupka trebali bi biti izuzeti od primjene ove Uredbe.

Direktiva (EU) 2024/1260 Evropskog parlamenta i Vijeća kojom se utvrđuju minimalna pravila o praćenju, detekciji, zamrzavanju i oduzimanju protivpravno stečene imovinske

koristi te upravljanju imovinom u okviru postupka u krivičnim stvarima. Članom 1. stav 3. direktiva kao "imovinsku korist" označava svaku ekonomsku korist stečenu neposredno ili posredno krivičnim djelom koje se čiji sastav čini bilo koja vrste imovine i inkorporira svako *post festum* ponovno ulaganje ili preoblikovanje neposredne materijalne koristi kao i svaku korist koja ima određenu vrijednost. U pogledu „praćenje i detekcija” podrazumijeva se svaka istraga koju provode nadležni organi radi utvrđivanja predmeta, protivpravno stečene imovinske koristi. Članom 4. direktive predviđaju se „istrage radi praćenja imovine“ a što obuhvata da države članice poduzimaju mjere za omogućavanje brzog praćenja i detekcije identifikacije predmeta i protivpravno stečene imovinske koristi koji su ili bi mogli predmet naloga za zamrzavanje ili oduzimanje tokom krivičnog postupka. Članom 16. direktive predviđa se oduzimanje bogatstva neobjašnjenog porijekla koje je povezano sa kriminogenim ponašanjem na način da države članice unije preduzimaju mjere i radnje za što efikasnije oduzimanje imovine utvrđene u kontekstu istrage o krivičnom djelu u slučajevima kada se, u skladu s domaćim pravom, mjere oduzimanja ne mogu primijeniti, pod uvjetom da se domaći sud se uvjerio da je utvrđena imovina stečena krivičnim djelom počinjenim u okviru kriminogene organizacije i da takvo krivično djelo može izravno ili neizravno generisati do znatnu imovinsku korist. Naprijed navedeno predstavlja svojevrsan postupak promjene tereta dokazivanja odnosno „proširenog oduzimanja“ protivpravno stečene imovinske koristi.

Zaključno u kontekstu navedenog vezano za internacionalni pravni okvir bi se moglo konstatovati da će poseban izazov u procesu integracije predstavljati harmonizaciju pravnih propisa BiH s pravnim tekovinama EU-e. Ovaj zahtjev generiše potrebu harmonizacije domaćeg normativnog okvira sa normativnim okvirom država članica EU-e. Među različitim pravnim aktima unije koji se sadržajno manje ili više odnose na oduzimanje protivpravno stečene imovinske koristi, istakli smo nekoliko najrelevantnijih, koji su usmjerenih prevashodno na efikasno oduzimanje protivpravno stečene imovinske koristi. Većinu ovih pravnih akata BiH ima obavezu ratifikovati i potpisati u budućnosti, a sve s intencijom pristupanja EU-i, čime će se preuzeti obaveza da se u okviru uspostavljenih standarda implementiraju zakonski mehanizmi koji se odnose na otkrivanje, privremeno odnosno trajno oduzimanje, ali i upravljanje imovinom koja je pribavljena na nelegalan način (Pajić, 2018).

3.1. Osvrt na zakonska rješenja za provedbu finansijskih istraga zemalja u okruženju (Srbija, Crna Gora, Hrvatska)

U Srbiji se normativni okvir za finansijske istrage i oduzimanje protivpravno stečene imovinske koristi sastoji iz materijalnih i procesnih propisa, odnosno Krivičnog zakonika ("Sl. glasnik RS", br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019 u daljem tekstu KZ) i Zakonika o krivičnom postupku ("Sl. glasnik RS", br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 - odluka US i 62/2021 - odluka US u daljem tekstu ZKP), kao i

posebnog propisa u vidu Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog djela ("Sl. glasnik RS", br. 32/2013, 94/2016 i 35/2019) koji kao *lex specialis* predstavlja zakon koji se bavi proširenim oduzimanjem protivpravno stečene imovinske koristi, a obuhvata cjelokupnu imovinu za koju postoji pretpostavka, da prozilazi iz kriminogene djelatnosti. Finansijska istraga, kao specifičan oblik istražnog postupka, određena je ovim posebnim Zakonom. Ova istraga se fokusira na postupak proširenog oduzimanja protivpravno stečene imovinske koristi za djela koja propisuje član 2. posebnog Zakona. Specifični aspekti koji se odnose na finansijsku istragu definirani i formulisani su u ZKP-u, u dijelu koji govori o radnjama dokazivanja, uz određene uvjete i opseg njihove primjene. Primjera radi, to može obuhvatati provjeru sumnjivih transakcija, finansijsko vještačenje, kompjutersku pretragu podataka, kao i pribavljanje informacija putem banaka, carinskih i poreznih organa, i slično.

Prema Zakonu o organizaciji i nadležnosti državnih organa u suzbijanju organiziranog kriminaliteta, terorizma i korupcije ("Sl. glasnik RS", br. 94/2016, 87/2018 - dr. zakon i 10/2023), u Tužilaštvu za organizirani kriminalitet i specijalnim odjeljenjima viših javnih tužilaštava formira se finansijska forenzička služba, a koje poslove vrši finansijski forenzičar.

Shodno članu 19. posebnog zakona, finansijski forenzičar je osoba koja za svrhu potrebe krivičnog gonjenja pomaže tužitelju u analizi tokova novca i finansijskih transakcija. S druge strane, prema odredbama člana 17. posebnog Zakona, finansijska istraga će se pokrenuti u situacijama kada imamo dovoljan stepen sumnje za osobu koja posjeduje značajnu imovinu koja proizilazi iz krivičnog djela. Pojmovi vlasnika i protivpravno stečene imovinske koristi su određeni ovim posebnim zakonom. Nema propisanog novčanog iznosa kao uvjeta za otvaranje finansijske istrage, a terminološka odrednica „značajna imovina“ se procjenjuje u zavisnosti od konkretnog slučaja. Prema ZKP-u, radnje dokazivanja u kontekstu finansijskih istraga se provode kada postoji dovoljan stepen sumnje o izvršenom krivičnom djelu, pri čemu je za specijalne istražne radnje potrebno ispuniti uvjet koji propisuje član 162 ZKP-a, koji je to katalog krivičnih djela na koja se mogu primijeniti specijalne istražne radnje.

Finansijska istraga, u skladu sa članom 19. posebnog Zakona, pokreće se naredbom tužitelja. U redovnom krivičnom postupku ne postoji takav specifičan akt, umjesto toga, ZKP-u, predviđa tokom krivične istrage provođenje dokaznih radnji po zahtjevu odnosno naredbi tužitelja, pri čemu je za primjenu specijalnih istražnih radnji neophodna naredba suda. Glavna intencija standardnih dokaznih radnji u redovnom krivičnom postupku, uključujući one koje se odnose imovinu optuženog kao i na njegove finansijske transakcije, jeste otkrivanje krivičnog djela i utvrđivanje protivpravno stečene imovinske koristi nastale izvršenjem konkretnog krivičnog djela kao i eventualnog prenosa takve imovine na treću osobu. Članom 538. stav ZKP-u se propisuje da organ koji nadležan za vođenje postupka, je tokom cijelog postupka obavezan pribavljati dokaze i informacije o okolnostima koje su važne za procjenjivanje protivpravno stečene imovinske koristi, odredbe o finansijskoj istrazi su posebno regulisane posebnim zakonom u članovima 17-22. Shodno odredbama člana 17. stav (2), određuje se šta predstavlja svrhu finansijske istrage, koja obuhvata

prikupljajnje dokaza o imovini, zakonitim prihodima, načinu i troškovima života osumnjičenog, njegovog saradnika ili ostavioca, dokazi o naslijeđenoj imovini koju je od strane pravnog sljednika, odnosno dokazi o imovini i naknadi imovine koja je prenesna na treću osobu. Sve standardne radnje dokazivanja predviđene ZKP-om su dozvoljene i primenjuju se. Prema članu 286. ZKP-a, u predistražnom postupku, policijski organi, samostalno preduzimaju operativne radnje, pribavljaju dokaze i obavještenja, vršeći uvide u dokumentaciju onih koji raspolažu takvom dokumentacijom (državni organi, javna preduzeća, druge pravne osobe), te poduzimaju mjere i radnje na oduzimaju predmeta i dokumentacije. O preduzetim radnjama se obavještava javni tužitelj prema slovu zakona odmah, a najkasnije u roku od 24 sata. Nema naročitih ograničenja u vezi sa sprovođenjem standardnih dokaznih radnji, osim onih koje se odnose na uvjete koji su predviđeni za njihovo sprovođenje, tj. legalnost preduzimanja. ZKP-u propisuje da u standardne dokazne radnje, spadaju i provjera sumnjivih transakcija, pri čemu postoje ograničenja tj. mogu se poduzimati samo za djela za koja je propisana zatvorska kazna od 4 godine ili teža, kao i za taksativno precizirana djela, u koja spadaju svakako i korupcijska krivična djela i pranje novca. Provjera prema ovoj radnji dokazivanja obuhvata prikupljanje podataka koji se odnose na nadzor nad spornim transakcijama te eventualno privremenu obustavu određenih transakcija sumnjivog porijekal.

Ova djelatnost se sprovodi na osnovu naredbe tužitelja, koja može biti naređena banci odnosno drugoj finansijskoj instituciji. Ukoliko tužitelj ne pokrene krivični postupak u roku od 6 mjeseci od trenutka kada se upozna s materijalima pribavljeni podaci moraju biti uništeni. Prema odredbama posebnog Zakona osnoana je jedinica za finansijske istrage koja ima ovlaštenja, kako to predviđa član 286, ZKP-a, da pribavlja podatke iz različitih baza podataka, što se u praksi najčešće čini po zahtjevu tužitelja. Ova jedinica ima direktan pristup raznim bazama, uključujući bazu Agenciju za privredne registre, Republičkog geodetskog zavoda, određena javna preduzeća, kao i pristup računima fizičkih i pravnih osoba. Kada su u pitanju podaci kojim raspolaže Uprava za sprečavanje pranja novca i Porezna uprava, oni se pribavljaju na isključivo putem podnošenja zahtjeva. Ova jedinica u poslovnim bankama ima listu kontakata osoba koje su zadužene za neposrednu komunikaciju sa jedinicom. (Kamber, et al., 2019).

U Crnoj Gori osnovni normativni okvir za finansijske istrage, reguliše posebni propis u vidu Zakona o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću "Službenom listu CG", br. 58/2015, 47/2019 i 54/2024. u daljem tekstu ZOIKSKD) dok sistemski zakoni između ostalog Krivični zakonik ("Sl. list RCG", br. 70/2003, 13/2004 - ispr. i 47/2006 i "Sl. list CG", br. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011 - dr. zakon, 40/2013, 56/2013 - ispr., 14/2015, 42/2015, 58/2015 - dr. zakon, 44/2017, 49/2018 i 3/2020 u daljem tekstu KZ) i Zakonik o krivičnom postupku ("Sl. list CG", br. 57/2009, 49/2010, 47/2014 - odluka US, 2/2015 - odluka US, 35/2015, 58/2015 - dr. zakon, 28/2018 - odluka US i 116/2020 - odluka US u daljem tekstu ZKP) ne prepoznaje finansijsku istragu kao poseban istražni postupak. ZKP u članu 257b ZKP-a propisuje pribavljanje informacija i podataka o računima u banci i transakcijama povezanim s tim računima. Tačka 1. jasno navodi, ukoliko postoji dovoljan

stepen sumnje za izvršenje ili pripremu izvršenja krivičnog djela koja se gone ex officio, istražni sudac po prijedlogu državnog tužitelja, može donijeti rješenje kojim se obavezuje banka da dostavu predviđenom roku informacije i podatke o računima i povezanim transakcijama u banci te osobe, s ciljem otkrivanja izvršioca, pribavljanja dokaza ili lociranja, detekcije osobe i traganja za osobom za kojom je raspisana potjernica ili se nalazi u bjekstvu.

Član 11. ZOIKSKD između ostalog propisuje da se naredbom tužitelja pokreće finansijska istraga u slučaju da postoji dovoljan stepen sumnje da je imovinska korist stečena kriminogenom djelatnošću i ako postoji veći stepen sumnje o izvršenju krivičnog djela iz kataloga krivičnih djela propisanih članom 2. ZOIKSKD. U naredbi se određuje osoba protiv kojeg se sprovodi finansijska istraga.

ZOIKSKD u članu 10b. propisuje da policijski organi, u okviru tzv. finansijskog izviđaja, samoinicijativno ili po zahtjevu državnog tužitelja, preduzima potrebne mjere za otkrivanje i detektovanje protivpravno stečene imovinske koristi, s ciljem utvrđivanja postojanja većeg stepena sumnje da je ta imovina stečena na nelegalan način. Na preduzimanje mjera koje propisuje stav 1 ovog člana od strane policije primjenjuju se odredbe ZKP-a koje uređuju ovlašćenja policije u izviđaju.

U članu 12. ZOIKSKD određuju se intencije finansijske istrage, koji podrazumijevaju pribavljanje dokaza o imovini, legalnim prihodima kao i životnim troškovima, a koji su neophodni tužitelju da bi podnio zahtjev za eventualno trajno oduzimanje imovinske koristi stečene na protivpravan način. Član 12. ZOIKSKD-a definira pitanja na koje odgovore treba da pruži finansijska istraga a to podrazumijeva koji su to podaci legalnim prihodima i dokazi o imovini imaoca nakon poreznih odbitaka i drugih plaćenih dadžbina, kao i o odnosu između imaoca imovine i prihoda, koji su to dokazi o imovini koja je eventualno prebačena na treće osobe naslijeđena eventualno od strane zakonskog sljedbenika, način sticanja i prenošenja takve imovine te koji su to drugi dokazi koji imaju važnost za oduzimanje protivpravno stečene imovinske koristi. ZOIKSKD predviđa da po traženju državnog tužitelja, sudac u istrazi može svojim nalogom/rješenjem kreditnu, finansijsku i drugu sličnu instituciju obavezati da dostavi podatke koji su potrebni za otkrivanje i detektovanje protivpravno stečene imovinske koristi. Naprijed navedenim je pružena praktična mogućnost praćenja kretanja imovine. Iz predshodno citiranih odredbi zakona proističe da se ZOIKSKD odnosi i na segment proširenog oduzimanje, obzirom da je propisano da se od izvršioca krivičnog djela može se oduzeti imovinska korist za koju postoji veći stepen sumnje da je stečena kriminogenom aktivnošću, ako je njena vrijednost najmanje 5.000 eura, a izvršilac ne pruži dovoljno dokaza o njenom zakonitom porijeklu i ako je postoji pravosnažna presuda za krivično djelo propisano u KZ CG prema katalogu krivičnih djela navedenih u ZOIKSKD (Kamber, et al., 2019).

U Hrvatskoj se pravni okvir za provođenje finansijskih istraga razlikuje u odnosu na Srbiju, Crnu Goru i BiH. Hrvatska je do 2017. godine regulirala pitanje finansijskih istraga

Zakonom o postupku oduzimanja imovinske koristi ostvarene krivičnim djelom i prekršajem (u daljem tekstu ZOPOIK). Izmjenama i dopunama ZKP-u („Narodne novine“, br. 70/17) te prestankom važenja ZOPOIK-a („Narodne novine“, br. 145/10) uspostavljeno je jedinstveno uređenje postupka oduzimanja protivpravno stečene imovinske koristi. Ovim se nastojalo izbjeći nerazmjernu primjenu u praksi. Kao argumenti za predložene dopune i izmjene ZKP-a su obrazložene na taj način da je ZOPOIK postavio vrlo široke mogućnosti oduzimanja protivpravno stečene imovinske koristi, ne precizirajući koje su procesne prepreke u pitanju, da li su zakonske ili stvarne prirode, što je rezultiralo time da ove odredbe nisu primjenjivane u praksi. S intencijom ublažavanja slabije primjene ZOPOIK-a, predložena je ugradnja odredbi koje se odnose na konfiskaciju protivpravno stečene imovinske koristi u ZKP-u, kao temeljnom zakonu, koji osigurava ujednačenu praksu, što je bila i osnovna intencija ZOPOIK-a. Određena pitanja vezana za izvršenje i raspolaganje oduzetim stavkama trebaju se i dalje regulirati posebnim propisima. Razlog za izmjene ZKP-u iz 2017. g. bila je obaveza usklađivanja ZKP-a kako sa odlukama Ustavnog suda, Evropskog suda za ljudska prava tako i sa direktivama Evropske unije iz ove oblasti, koje je kao članica Evropske unije obavezna uvrstiti u domaće zakonodavstvo. A kao jedna od važnijih direktiva bila je *Direktiva 2014/42/EU* Evropskog parlamenta i Vijeća od 3. aprila 2014. koja se odnosi na zamrzavanje i konfiskaciju predmeta i prihoda stečenih kriminalom u Evropskoj uniji (Dešić, 2020).

Hrvatska je 1. jula 2017. godine osnovala novi organ u okviru finansijskih istraga, koji se isključivo bavi finansijskim analizama i istragama, a ima pristup bazama podataka Porezne uprave. Riječ je o Samostalnom sektoru za finansijske istrage, koji djeluje unutar Središnjeg ureda Porezne uprave. Prema članu 9. Zakona o poreznoj upravi Republike Hrvatske, prečišćeni tekst zakona NN 115/16, 98/19, 155/23, koji je na snazi od 1. januara 2017., ovaj sektor se bavi koordinacijom, pribavljanjem, kontrolom i analitičkom obradom podataka iz baza organa državne uprave, lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravosudnih organa, kreditnih i drugih finansijskih institucija, bez ograničenja rokovima zastare iz Opšteg poreznog zakona. Također, sektor se bavi razmjenom podataka bitnih za oporezivanje s obavještajnim agencijama i tijelima krivičnog gonjenja, kao i pružanjem stručne pomoći i potpore tijelima kaznenog progona u otkrivanju i suzbijanju svih oblika poreznih prevara, utaje poreza, porezno-krivičnih djela, utvrđivanjem protivpravno stečene imovinske koristi odnosno značajne vrijednosti stečene na nelegalan način, izbjegavanjem plaćanja poreza, doprinosa i drugih javnih davanja, te drugih povezanih krivičnih djela, uključujući podnošenje optužnih prijedloga i krivičnih prijava. Ovaj organ ne provodi složene upravne postupke, već se fokusira na analize i finansijske istrage koje, u porezno-pravnom smislu, ne obvezuju poreznog obveznika na plaćanje poreza. Glavna intencija tih postupaka je pružiti brzu i sveobuhvatnu informaciju organima krivičnog gonjenja u obliku pisanog izvještaja. Otkrivanje i istraživanje osoba s visokim rizicima koje ukazuju na organizirani kriminalitet, korupcijskih krivična djela i krivična djela subvencijskih prevara, kao i pružanje podrške organima krivičnog gonjenja i obavještajnim agencijama kroz finansijske analize i istrage u predmetima organiziranog kriminaliteta, korupcijskih krivičnih djela i krivičnih djela subvencijskih prijevara predstavljaju glavne intencije djelovanja. U Samostalni sektor za

finansijske istrage uključene su i Služba za otkrivanje i finansijske istrage organizovanih privrednih i poreznih prevara, Služba za otkrivanje i finansijske istrage protivpravno stečene imovinske koristi, te Služba za saradnju s organima krivičnog gonjenja i obavještajnim agencijama. (<https://www.porezna-uprava.hr/bi/Stranice/Financijske-istrage.aspx> pristupljeno 29.06.2024.)

4. PRAVNI I INSTITUCIONALNI OKVIR ZA PROVOĐENJE FINANSIJSKIH ISTRAGA U BiH

Jedan od ključni intencija u kod krivičnog gonjenja krivičnih djela korupcije, koja imaju finansijski element, treba biti oduzimanje protivpravno stečene imovinske koristi koja je proizašla iz tog krivičnog djela. Samo kažnjavanje izvršioca, bez oduzimanja protivpravno stečene imovinske koristi, ne stvara u javnosti dojam efikasnosti pravosudnih organa, već ostavlja utisak nemogućnosti borbe pravosuđa i društva u cjelini. (Vodič USAID, 2019). Materijalno krivično zakonodavstvo u Bosni i Herecegovini i to: Krivični zakon BiH ("Sl. glasnik BiH", br. 3/2003, 32/2003 - ispr., 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015, 35/2018, 46/2021, 31/2023 i 47/2023 u daljem tekstu KZ BiH) propisuje u članu 110. da niko ne može zadržati imovinsku korist, prihod, profit ili drugu korist iz protivpravno stečene imovinske koristi. Krivični zakon FBiH ("Sl. novine FBiH", br. 36/2003, 21/2004 - ispr., 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016, 75/2017 i 31/2023 u daljem tekstu KZ FBiH) u članu 114. propisuje da niko ne može zadržati imovinsku korist pribavljenu krivičnim djelom. Krivični zakonik RS ("Sl. glasnik RS", br. 64/2017, 104/2018 - odluka US, 15/2021, 89/2021, 73/2023 i "Sl. glasnik BiH", br. 9/2024 - odluka US BiH u daljem tekstu KZ RS) sadrži formulaciju da niko ne može zadržati imovinsku korist pribavljenu izvršenjem krivičnog djela. Imovinska korist, kao i prihodi ili druge koristi nastale poduzimanjem protivpravnih ponašanja, obavezno se oduzimaju. Krivični zakon BD ("Sl. glasnik Brčko distrikta BiH", br. 19/2020 - prečišćen tekst, 3/2024 i 14/2024 u daljem tekstu KZ BD) daje identičnu formulaciju kao i KZ BiH.

S druge strane procesni zakoni Zakon o krivičnom postupku BiH ("Sl. glasnik BiH", br. 3/2003, 32/2003 - ispr., 36/2003, 26/2004, 63/2004, 13/2005, 48/2005, 46/2006, 29/2007, 53/2007, 58/2008, 12/2009, 16/2009, 53/2009 - dr. zakon, 93/2009, 72/2013 i 65/2018 u daljem tekstu ZKP BiH), Zakon o krivičnom postupku FBiH ("Sl. novine FBiH", br. 35/2003, 56/2003 - ispr., 78/2004, 28/2005, 55/2006, 27/2007, 53/2007, 9/2009, 12/2010, 8/2013, 59/2014 i 74/2020 u daljem tekstu ZKP FBiH), Zakon o krivičnom postupku RS ("Sl. glasnik RS", 53/2012, 91/2017, 66/2018 i 15/2021 u daljem tekstu ZKP RS) i Zakon o krivičnom postupku BD BiH ("Sl. glasnik Brčko distrikta BiH", br. 34/2013 - prečišćen tekst, 27/2014, 3/2019 i 16/2020 u daljem tekstu ZKP BD) propisuju da se imovinska korist u krivičnom postupku utvrđuje ex officio, i tužitelj je u postupku u obavezi pribavljati dokaze i ispitivati okolnosti koje su od značaja za utvrđivanje protivpravno stečene imovinske koristi. Ove norme obavezuju tužiteljstva da pribavljaju dokaze o protivpravnoj imovinskoj

koristi, kao i da se brinu kasnije o eventualnom trajnom oduzimanju te koristi od izvršilaca krivičnih djela. Oduzimanje takve koristi predstavlja zakonsku obavezu tužitelja, koja se zasniva na odredbama materijalnog i procesnog krivičnog zakonodavstva, kao i na posebnim zakonima (Pajić, 2018). Pored navedenih materijalnih i procesnih zakona, pitanje finansijskih istraga kao i oduzimanja protivpravno stečene imovinske koristi u BiH regulisano je tzv. *lex specialis*, odnosno posebnim zakonima na entitetskom i nivou Brčko Distrikta BiH. Na nivou države BiH, finansijska istraga kao posebna faza postupka oduzimanja protivpravno stečene imovine nije regulisana posebnim zakonom, niti je ZKP BiH prepoznaje u tom obliku i terminologiji. U posebnim zakonima entiteta i distrikta, finansijska istraga je definisana kao skup radnji dokazivanja koje se odnose na (ne)legalne prihode osumnjičenih odnosno optuženih, kao i na povezane osobe, troškove života i stvarne mogućnosti legalnog sticanja imovine za koju postoji sumnja da je pribavljena krivičnim djelom (Buha, 2023).

4.1. Finansijska istraga prema posebnim *lex specialis* zakonima, analiza normativnog stanja

Pored materijalnog i procesnog krivičnog zakonodavstva u BiH, koje propisuje oduzimanje protivpravno stečene imovinske koristi i određuje specifične mjere osiguranja za sprečavanje korištenja, otuđenja ili raspolaganja imovinom za koju postoji dovoljan stepen sumnje da rezultira iz izvršenja krivičnog djela, postoje i posebni zakoni koji reguliraju ovu oblast. Kao što je ranije navedeno, na državnom nivou BiH, nije usvojen poseban zakon koji tretira pitanja oduzimanju protivpravno stečene imovinske koristi, pa se ova pitanja dodatno razrađuju na osnovu ZKP BiH. Kada su u pitanju entiteti i Distrikt, ZKP BiH ne predviđa finansijsku istragu, određene mjere osiguranja, postupak izvršenja, niti se bavi specifičnim pitanjima vezanim za detekciju takve protivpravno stečene imovinske koristi, njeno obezbjeđenje i oduzimanje. U tom kontekstu, doneseni su posebni zakoni, tzv. *lex specialis* zakoni, čijim usvajanjem finansijska istraga postaje formalno i zakonska faza kada je riječ o postupcima otkrivanja odnosno oduzimanja protivpravno stečene imovinske koristi, a tužitelji, kao ključni akteri, u pravilu iniciraju vođenje finansijskih istraga. ZONSIKD FBiH u članu 8 i 9 detaljno određuje finansijsku istragu i, u skladu s odredbom iz člana 3. ZONSIKD, primjenjuje se kao *lex specialis* u vezi sa ZKP-om i KZ-om FBiH, kao i drugim relevantnim propisima, u postupcima protivpravno stečene imovinske koristi predviđenim KZ-om FBiH za koja je moguće izreći zatvorsku kaznu od tri godine ili težu. U RS-u u primjeni je ZOISIKD RS, koji članovima 9 -14, detaljnije opisuje finansijsku istragu. Ovaj Zakon, a kako je to propisano odredbama člana 2 i člana 3 stav 4, primjenjuje se kao *lex specialis* u postupcima oduzimanja protivpravno stečene imovinske koristi koja je proizašla iz taksativno nabrojanih krivičnih djela predviđenih KZ-om RS, odnosno u situacijama kada je u pitanju imovinska korist ili predmeti krivičnog djela čija je vrijednost iznosi preko 50.000 KM, bez obzira na činjenicu da li je takva korist stečena krivičnim djelima predviđenim KZ-a RS ili su obuhvaćeni nekim drugim zakonima, uključujući i one koji su prestali sa primjenom.

U Brčko distriktu BiH, posebni ZONSI BD u članu 8 i 9 reguliše finansijsku istragu. Kako je to propisano odredbom člana 4, primjenjuje se kao *lex specialis* u vezi sa ZKP-om i KZ-om BD-a, kao i drugim relevantnim propisima, u postupcima oduzimanja protivpravno stečene imovinske koristi predviđenim KZ-om za koju je propisana zatvorska kazna od tri godine.

ZONSIKD FBiH omogućava tužitelju da naredi sprovođenje finansijske istrage kada je to potrebno da bi se sveobuhvatno utvrdila vrijednosti i struktura odnosno stvarno porijekla protivpravno stečene imovinske koristi. ZONSIKD FBiH kao uvjet preduzimanja ove radnje, u članom 8. stav 1. predviđa postojanje dovoljnog stepena sumnje da je imovina prositekla izvršenjem krivičnog djela (predviđenog KZ-om FBiH), za koje se može izreći zatvorska kazna tri godine ili veća. ZOISIKD RS u članu 9 stav 1 takođe definiše postojanje dovoljnog stepena sumnje da vlasnik/imaoc imovine raspolaže imovinom koja je proizišla iz izvršenja krivičnog djela. ZONSI BD u članu 8 stav 1. takođe predviđa postojanje dovoljnog stepena sumnje, pri čemu zakonodavac koristi termin „protivpravno stečena imovina“. U okviru drugih važećih sistemskih zakona, radnje i mjere koje se odnose na finansijske istrage, mogu se naložiti kroz naredbu o sprovođenju krivične istrage kako to predviđaju odredbe člana 216 ZKP BiH; člana 231. ZKP FBiH; člana 224. ZKP RS; član 216. ZKP BD. ZONSIKD FBiH naredbu o provođenju finansijske istrage propisuje u članu 8 stav 1, a identično rješenje predviđa i ZOISIKD RS u članu 11 stav 1 i ZONSI BD u članu 8 stav 1. ZONSIKD FBiH u članu 8. stav 1. kojim propisuje intencije finansijske istrage, dok ZOISIKD RS u članu 9. stav 2. propisuje da je svrha finansijske istrage pribavljanje dokaza o imovini i legalnim prihodima vlasnika imovine, kao i o troškovima i načinu života vlasnika imovine. Također, pribavljaju se dokazi o imovini koju je naslijedio pravni sljedbenik, kao i o naknadama i imovini koje su prenesene na treću osobu. Član 8. stav 1. ZONSI BD naglašava da je najvažnija intencija finansijske istrage potpuno utvrditi stvarno porijeklo, vrijednost i strukturu protivpravno stečene imovinske koristi. Dodatno, posebni zakoni sadrže odredbe koje tužitelju omogućavaju da tokom finansijske istrage da izdaje naloge, uključujući traženje različiti informacija i podataka iz službenih evidencija kojim raspolažu drugi nadležni organi.

U članu 8. stav 3. ZONSIKD FBiH naglašava važnost u postupanju prije svega policijskih organa, Porezne uprave FBiH, Komisije i Registra vrijednosnih papira u FBiH kada je u pitanju dostavljanje podataka za potrebe finansijske istrage. ZOISIKD RS u članu 7. stav 2. predviđa obavezu pružanja pomoći od strane javnih institucija, privrednih društava, organa i organizacija koja se odnosi na dostavljanje svih raspoloživih podataka koji su potrebni kako MUP-u RS tako i Agenciji za upravljanje oduzetom imovinom. MUP RS ima pravo pristupa, preuzimanja i uvida, u podatke iz elektronskih baza, kao i dostave evidencija, dokumenata, podataka i drugih predmeta koji su u posjedu takvih subjekata a sve kako je to predviđeno članom 13. stav 3. ZOISIKD RS. S druge strane ZONSI BD u članu 8. stav 3. propisuje da svi sve organi vlasti i institucije u Brčko distriktu obavezuju se postupati u skladu s nalogima tužitelja koji je donosilac naredbe o provedbi finansijske istrage.

Kada je riječ o okončavanju finansijske istrage ZONSIKD FBiH propisuje u članu 9 stav 9. da se ona okončava kada se uvidi da je dovoljno razjašnjeno stanje stvari i da je moguće podnijeti prijedlog za oduzimanje nelegalno stečene imovine, čemu u pravilu prethodi izvještaj ovlaštenih službenih osoba kojima je delegirana naredba za postupanje odnosno pribavljanje podataka i dokaza u okviru finansijske istrage. Slično kao i kod procesnih zakona, predviđaju se uvjeti za obustavu i ponovno pokretanje finansijske istrage. Rok za okončanje finansijske istrage je šest mjeseci, i određen je na identičan način kao i roko koji predviđa okončanje krivične istrage s tim da je moguće i eventualno naknadno produženje.

ZONSIKD RS u članu 9 stav 3 određuje da se finansijska istraga završava kada se utvrdi da je situacija dovoljno razjašnjena, to može biti naredbom o obustavi istrage, ukoliko se ne utvrdi da postoje uvjeti za podnošenje zahtjeva za trajno oduzimanje imovine ili podnošenjem zahtjeva za trajno oduzimanje protivpravno stečene imovinske koristi.

ZONSI BD na sličan način kao u Federaciji BiH reguliše ova pitanja kroz odredbe iz člana 9. Kada se raspravlja o tome da li će se pokrenuti finansijskih istraga, bez obzira na redovni ili postupak proširenog oduzimanja protivpravno stečene imovinske koristi, važno je napomenuti da se ne radi isključivo samo o formalnom pitanju koji se odnosi na obim primjene posebnog zakona u odnosu na sistemski, već i o faktičkoj procjeni tužitelja o pravcu u kojem će usmjeriti finansijsku istragu. Sistemski zakoni na nivou BiH, FBiH i BD-a, predviđaju odredbe o proširenom oduzimanju imovinske koristi.

To uključuje odluku da li će se fokusirati na oduzimanje protivpravno stečene imovinske koristi iz cjelokupne kriminogene djelatnosti ili samo iz konkretnog krivičnog djela a opet u skladu s uvjetima koji propisuje zakon, kao i koje dokaze će pribavljati u tom kontekstu. (Kamber i dr., 2019). Ovi posebni zakoni se sve češće primjenjuju u tužiteljskim istragama i imaju generirajući efekat na neke druge oblasti (Sinanović, 2016). Značaj različitih forenzičkih znanja, naročito u analizi tokova novca i poslovanja privrednih subjekata, postaje sve izraženiji. Također, analiza životnog stila izvršioca krivičnih djela (Criminal lifestyle analysis) dobija na važnosti i mogla bi u budućnosti postati još značajnija.

U analizi normativnog stanja kao preduvjet za pokretanje finansijske istrage predstavlja postojanje dovoljnog stepena sumnje da određena imovina proističe iz krivičnog djela, odnosno potreba za utvrđivanjem porijekla takve protivpravno stečene imovinske koristi. To znači da se finansijska istraga može započeti i prije nego što se pokrene krivična istraga, za koju je potreban dovoljan stepen sumnje da je određena osoba izvršila krivično djelo. Prema istraživanju koje je 2017. godine provela USAID u dokumentu „Analiza sistema oduzimanja imovine pribavljene vršenjem krivičnih djela u Bosni i Hercegovini“, postavlja se nekoliko spornijih pitanja. Naime, u jednom dijelu prakse problematizirano je pitanje načina pokretanja finansijske istrage. *Lex specialis* zakonom u RS-oj propisano je da finansijsku istragu naredbom pokreće tužitelj, dok je u Federaciji BiH i Brčko Distriktu izdavanje takve naredbe dato diskreciono ovlaštenje tužitelju. Tužitelji ispitanici, s kojima su izvršeni intervjui, mišljenja su da se naredba za provedbu finansijske istrage u takvom

obliku može izdati i prema ZKP-u, bilo kao posebna naredba ili kao dio naredbe o provedbi istrage konkretnog krivičnog djela. Posebna naredba na državnom nivou se donosi kada se u postupak uključi FOO SIPA-e, ali to nije imperativ. Neki ispitanici smatraju da je uvijek bolje donijeti posebnu naredbu koja će precizno definirati metodologiju i radnje koje je potrebno poduzeti u istrazi, kao i formirati tim ljudi koji će raditi na istrazi i dodijeliti im odgovarajuće zadatke. S druge strane, neki smatraju da je posebna naredba potrebna samo u slučaju da naredba o provođenju krivične istrage ne obuhvata sve što je potrebno učiniti tokom finansijske istrage. Dio prakse smatra da donošenje posebne naredbe bi bilo svrsishodno u složenijim slučajevima, dok u manje složenim to ne bi bilo nužno, pri čemu naredba bi trebala biti donesena u zavisnosti od same složenosti predmeta.

Iako postoje različita mišljenja o opravdanosti donošenja posebne naredbe, možemo istaknuti da je donošenje takve naredbe korisno iz određenih razloga, bez obzira na to da li se radi o posebnoj naredbi ili je njen sadržaj dio naredbe za pokretanje krivične istrage. Tužitelj, putem preciznih uputa u naredbi, nudi svim članovima tima, odnosno onima s kojima surađuje, jasne smjernice za rad. On razrađuje plan istrage i osigurava temeljito, organizirano i sveobuhvatno utvrđivanje porijekla i vrijednosti imovinske koristi stečene na protivpravan način. Ovim se postiže kvalitetnije rukovođenje i nadzor tužitelja nad istragom, ali i upravljanje i koordinacija drugih organa, s ciljem pribavljanja relevantnih finansijskih informacija i podataka koji upućuju na prirodu i izvor imovine za koju postoji sumnja da je stečena nelegalnim putem. Zbog toga je u svakom slučaju preporučljivo obuhvatiti radnje finansijske istrage odgovarajućom tužiteljskom naredbom, bilo kao posebnu naredbu ili kao dio naredbe za pokretanje krivične istrage. U navedenom istraživanju veći broj tužitelja je istakao da bi bilo korisno uključiti metodologiju pisanja ovih naredbi u neke od obuka koje se provode za tužitelje.

Drugo "sporno pitanje" odnosi se na trajanje finansijske istrage, pri čemu ZONSIKD FBiH određuje instruktivni rok od šest mjeseci unutar kojeg bi istraga trebala biti završena. S druge strane, zakoni u BD BiH i RS ne određuju takav poseban rok. Također, odredbe ZKP-u ne regulišu eksplicite vrijeme kada se finansijska istraga mora okončati. U vezi s ovim pitanjem postoji podijeljenost mišljenja među sudijama i tužiteljima o tumačenju normativnih odredbi. Jedan dio smatra da se, za razliku od krivične istrage, finansijska istraga može nastaviti i nakon što se optužnica podigne, te da bi drugačije tumačenje djelovalo ograničavajuće, ostavljajući tužitelju nedovoljno vremena za utvrđivanje obima stečene protivpravno stečene imovinske koristi, što često zahtijeva veće vremenske, ljudske i logističke resurse. Ovi resursi su tokom krivične istrage usmjereni primarno na dokaze usmjerene na krivnju izvršioca i postojanje krivičnog djela. S druge strane, drugi dio mišljenja naglašava da se finansijska istraga o protivpravnoj imovinskoj koristi treba okončati istovremeno sa istragom krivičnog djela, a prijedlog za oduzimanje protivpravno stečene imovinske koristi treba podnijeti zajedno sa optužnicom. Prema ovom stavu, kasnija provedba finansijske istrage bi predstavljala kršenje prava optuženog na pravično suđenje, s obzirom na to da on mora biti obaviješten o svim optužbama prije nego što se podnese optužnica. Ono što je očigledno iz navedenog istraživanja jeste da zbog razlika u mišljenjima

iz ugla prakse postoji određena nesigurnost kada je u pitanju predlaganje i izvođenje dokaza koji se odnose na imovinu koja bi bila pribavljena nakon što se optužnica podigne. (Analiza sistema, USAID 2017).

4.2. Sistemski zakoni u funkciji finansijske istrage

U okviru složenog ustavno-pravnog sistema BiH, ponekad je izazovno predstaviti načine na koje nadležna tužiteljstva sprovode finansijske istrage, naročito kada je reč o pružanju preciznih informacija o tome kako tužitelji pribavljaju potrebne informacije, podatke, i dokaze kako bi utvrdili protivpravno stečenu imovinsku korist. Stoga je veoma važno razjasniti koji konkretni podaci i informacije su sadržani u različitim javnim registrima ili drugim evidencijama, na koji način se tim podacima pristupa s pravnog aspekta, kao i da li postoje određena ograničenja. Takođe, važno je istražiti načine za direktan i/ili olakšan pristup tim informacijama kako bi se povećala efikasnost i efektivnost finansijskih istraga.

Prvo, moglo bi se kazati da na temelju opšteg normativnog ovlašćenja iz ZKP-u, tužitelj ima pravo zahtijevanja dostavljanja informacija i podataka od pravnih ili fizičkih osoba i državnih organa, (član 35. stav 2 tačka d ZKP-u BiH; član 45 stav 2 tačka d ZKP-u FBiH; član 43. stav 2 tačka g ZKP-u RS-a; član 35 stav 2 tačka d ZKP-u BD-a). Kada su u pitanju informacije koje se odnose podatke o finansijama, odnosno, koje se pribavljaju kada i relevantni dokazi, kao što je naredba banci ili drugoj pravnoj osobi, trenutni propisi nalažu prethodno da se za takve radnje mora tražiti izdavanje sudske naredbe, odnosno, sudsko potvrditi izdata naredba tužitelja u slučajevima kada ima potreba za urgentnim djelovanjem (ZKP-u BiH, član 72 stav 3; ZKP-u FBiH, član 86 stav 3; ZKP-u RS-a, član 136 stav 3; ZKP-u BD-a, član 72 stav 3). U svim ostalim slučajevima primjenjuju se odredbe o standardnim dokaznim radnjama ali i posebnim istražnim radnjama a sve kako je propisano ZKP-u.

Finansijske istrage, kao specifičan istražni alat za otkrivanje, praćenje i detekciju protivpravno stečene imovinske koristi, normativno su regulirane u različitom obimu. Na nivou BiH, u okviru Zakona o krivičnom postupku (ZKP) BiH, pitanje finansijskih istraga nije jasno određeno, niti su posebno utvrđeni uvjeti i način provedbe istih. Umjesto toga, primenjuju se opšte odredbe, prije svega KZ BiH, prema kojima svaki izvršilac krivičnog djela ne može zadržati korist koju je stekao njegovim izvršenjem (član 110). Također, jedno od prava i obaveza tužitelja koji je *dominus litis* postupka jeste utvrđivanje činjenica potrebnih za donošenje odluke za oduzimanje protivpravno stečene imovinske koristi (član 35 stav 2 tačka g). Slične odredbe postoje u entitetima, koje propisuju ZKP-u FBiH i B dok ZKP-u RS u odredbi koja se bavi opštim pravima i obavezama tužitelja (član 43) ne određuje ovu obavezu.

Na nivou BiH, djelatnosti tužitelja u vezi s utvrđivanjem potrebnih činjenica za donošenje prijedloga o oduzimanju protivpravno stečene imovinske koristi provode se u fazi procesuiranja izvršilaca svih krivičnih djela iz nadležnosti Suda BiH, gdje je prema članu

35. tužitelj obavezan tokom krivičnog postupka obezbijediti dokaze i istraživati okolnosti koje su važne za utvrđivanje protivpravno stečene imovinske koristi koja se kao takva utvrđuje *ex officio*. I u entitetskim zakonima postoje slične odredbe (član 413. ZKP-u FBiH; član 386. stav 2 ZKP-u RS-e, član 392. stav 2. ZKP-u BD BiH,). U okviru osnovnih procesnih zakona, provođenje mjera i radnji finansijske istrage može se naložiti naredbom o pokretanju istrage (član 216. ZKP BiH; 231. ZKP FBiH; 224. ZKP RS-a; 216. ZKP BD-a,). Naime, odgovarajuće odredbe člana 219. ZKP-a BiH, 234. ZKP FBiH, 227. ZKP RS-a i 219. ZKP BD-a omogućavaju primjenu istražnih radnji koje provode ovlaštene službena osobe tj općih radnji s intencijom pribavljanja dokaza o krivičnom djelu iz kojeg potiče protivpravna imovinska korist.

Procesni zakoni prepoznaju specifičnu radnju koja je namijenjena provođenju finansijskih istraga u kontekstu dokazivanja, a koja se odnosi na podatke vezane uz depozite u banci i druge novčane transakcije odnosno djelatnosti osoba za koje postoji dovoljan stepen sumnje da su izvršile krivično djelo u vezi sa sticanjem protivpravne imovinske koristi, kao i za osobe za koje se vjeruje osnovano da su uključene u takve finansijske konstrukcije ili sumnjive djelatnosti osumnjičenog odnosno optuženog. Ovakvi podaci se obično pribavljaju putem naredbe suda koja se izdaje na obrazložen prijedlog tužitelja, uz pretpostavku da će ti podaci biti korišteni kao dokaz. (član 72 stav 2. ZKP BiH; 86 stav 1 ZKP FBiH; 136, stav 1. ZKP RS-a; 72 stav 1. ZKP BD-a,).

Bitno je apostrofirati da je zakonom omogućena i primjena specijalnih istražnih radnji ako je cilj utvrđivanje i pronalaženje protivpravno stečene imovinske koristi, kao i pribavljanja dokaza o istim. Zanimljivo je da je zakonodavac umjesto izraza „imovinska korist“ upotrijebio termin „protivpravno pribavljena imovina“, navedenim se ukazuje na moguće pribavljanje dokaza i za prošireno oduzimanje protivpravne protivpravno stečene imovinske koristi u okviru finansijske istrage (Kamber *et al.*, 2019).

4.3. Uloga i značaj agencija za provođenje zakona u postupcima finansijskih istraga, izazovi i perspektive

Ključni aspekt rada nadležnih organa i institucija treba da predstavljaju finansijske istrage koje se odnose na oduzimanje protivpravno stečene imovinske koristi pribavljene korupcijskim krivičnim djelom. U tom okviru, posebno je značajna uloga subjekata koji se bave finansijskim istragama, a koja se manifestuje kroz njihove aktivnosti usmjerene na integraciju njihovih funkcija u cjeloviti sistem realizacije finansijskih istraga. Ovim pristupom se određuje važnost, uloga i doprinos tih subjekata u ostvarivanju željenog cilja, a to su uspješnost i efikasnost u sprovođenju finansijskih istraga. Pravna regulativa, propisujući pravila koja se odnose na finansijske istrage, ističe glavne subjekte uključene u te procese, a to su: tužitelji, policijske agencije, porezne uprave i drugi državni organi, pri čemu svako od njih ima jasno utvrđenu poziciju u realizaciji finansijskih istraga (Mustafić, 2023). U pogledu institucionalnog okvira za provedbu finansijskih istraga u BiH on se manifestuje prije svega u odnosu na subjekte odnosno učesnike. Mjesto, uloga i važnost te

ovlaštenja iz kojih proizilazi obaveza na postupanje su različiti. S jedne strane su to subjekti finansijskih istraga a s druge strane učesnici u finansijskim istragama. Subjekti finansijskih istraga su kako procesnim tako i *lex specialis* zakonima određeni kao titulari sa posebnim ovlaštenjima u toku provedbe finansijske istrage, (tužiteljstva, ovlaštene službene osobe), a drugi su svi ostali subjekti koji raspolažu informacijama i podacima od važnosti za provođenje finansijskih istraga (Komisija za vrijednosne papire, Registar vrijednosnih papira, Notari, Porezne uprave, banke i dr.) i koji u finansijskim istragama svoju ulogu crpe kroz dostavljanje informacija i podataka od važnosti za ono što se istražuje kako po osnovu naloga nadležnog tužitelja odnosno suda, tako i svojevolumno, u sklopu vlastitih nadležnosti (Pajić, 2018). Kada je u pitanju uloga i značaj agencija za provođenje zakona u postupcima finansijskih istraga isti se imaju posmatrati isključivo kao subjekti finansijskih istraga koji su nosioci određenim ovlaštenja propisanih ZKP-u. Subjekti finansijske istrage u kontekstu borbe protiv korupcijskih krivičnih djela su raznovrsni i brojni pri čemu se za potrebe ovog rada mogu podijeliti na one čija je svrha prevashodno pomoćne prirode i one ključne čija je uloga zasnovana na policijsko- tužiteljskim zadacima, a to je otkrivanje protivpravno stečene imovinske koristi proistekle iz krivičnog djela tj. gonjenje izvršilaca ovih krivičnih djela.

Tužiteljstva imaju jasno određenu nadležnost (stvarnu/mjesnu) u postupcima finansijskih istraga i otkrivanja i gonjenja izvršilaca krivičnih djela korupcijske prirode i krivičnih djela protiv službene i druge odgovorne dužnosti, koja se razlikuju kako po objektu zaštite i elementima krivičnih djela, tako i prema svojstvu izvršioca. Tužiteljstva u Bosni i Hercegovini ustrojena su na način da na području cijele države egzistira dvadeset tužiteljstava, koja imaju nadležnost za postupanje u krivičnim stvarima (Vranješ, Dugalija, 2016). Ustav BiH uspostavio je nadležnost tužiteljstva na entitetskom nivou, dok je Tužiteljstvo BiH uspostavljeno naknadno kao institucija s posebnom nadležnošću za postupanje pred Sudom BiH u krivičnim djelima propisanim Zakonom o Sudu BiH, Zakonom o Tužiteljstvu BiH, Krivičnim zakonom BiH, Zakonom o krivičnom postupku BiH, Zakonom o ustupanju predmeta od strane Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju Tužiteljstvu BiH. Tužiteljstvo BiH je *sui generis* institucija, te nije nadređeno entitetskim tužiteljstvima nego je njegova nadležnost ograničena na procesuiranje krivičnih djela propisanih Zakonom o Sudu BiH, Zakonom o Tužiteljstvu BiH, Krivičnim zakonom BiH, Zakonom o krivičnom postupku BiH, Zakonom o ustupanju predmeta od strane Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju Tužiteljstvu BiH.. Druga tužiteljstva u BiH uspostavljena su u skladu s postojećom administrativnom organizacijom BiH, tako je Federalno tužiteljstvo F BiH "vrhovno" tužilaštvo za deset kantonalnih tužilaštava s područja F BiH. Republičko tužiteljstvo RS je "vrhovno" tužilaštvo za pet okružnih tužilaštava na području RS-e dok je Javno tužiteljstvo Brčko distrikta BiH nadležno za područje Distrikta. I prema posebnim *lex specialis* zakonima i prema sstemskim zakonima (ZKP-u) funkcija finasijske istrage i istrage krivičnog djela je povjerena isključivo tužitelju koji donosi naredbe o provođenju ovih istraga. Tužitelj je jedini ovlašteni organ za donošenje naredbe o finansijskoj istrazi, kojom prilikom njegova menadžerska uloga u vezi sa liderstvom istraga dolazi do izražaja, svakako i njegov nadzor nad poduzimajem mjera i radnji

ovlaštenih službenih osoba, izrada strategije delovanja u vezi sa konkretnom finansijskom istragom, izdavanjem naredbe i naloga za poduzimanje mjera i radnji ovlaštenih službenih lica, odabirom srazmjerno neophodnih radnji koje se preduzimaju u kontekstu protivpravno stečene imovinske koristi. Nadalje u pogledu subjekata historijski posmatrano u različitim razdobljima, mijenjala se uloga i položaj ovlaštenih službenih osoba, prihvatajući prije svega propisani krivičnoprocesni okvir za neposredno praktično postupanje. U tom kontekstu, možemo konstatovati da su na određeni način „izvršna“ služba tužiteljstva u vezi sa realizacijom i sprovođenjem finansijske istrage ustvari ovlaštene službene osobe čiji status zakon propisuje uključujući posebno pravo i dužnost primjenjivanja policijskih ovlaštenja u kontekstu provođenja zakona, (Karović i Orlić, 2020).

Ovlaštene službene osobe su one koje imaju odgovarajuća ovlaštenja unutar policijskih organa u Bosni i Hercegovini, uključujući Državnu agenciju za istrage i zaštitu (SIPA), Državnu graničnu službu, sudsku i finansijsku policiju, kao i osobe unutar carinskih organa, poreznih organa i organa vojne policije u Bosni i Hercegovini. Pod ovlaštenim službenim licima smatraju se i stručni saradnici odnosno istražioci Tužiteljstva BiH koji rade po ovlaštenjima tužitelja. Konkretno provođenje finansijskih istraga najčešće vrše ovlaštene službene osobe Državne agenciju za istrage i zaštitu (FOO/KIO), Federalna uprava policije, Odsjeci za obavještanje i istrage Porezne uprave FBiH, Kantonalne uprave policije, Policija Brčko Distrikta a u RS otkrivanje protivpravno stečene imovinske koristi koja je proistekla izvršenjem krivičnog djela vrši nadležna organizaciona Jedinica Ministarstva unutrašnjih poslova. MUP-a RS funkcionalno je podijeljeno na pet centara javne bezbjednosti. U funkcionalnom smislu, Ministarstvo čini šest uprava od kojih je i Uprava kriminalističke policije koja je organizirana kroz sedam odjela i Jedinice za posebne istrage za borbu protiv organiziranog kriminaliteta u okviru kojeg egzistira i Jedinica za finansijske istrage (Vranješ i Dugalija, 2016). U Federaciji BiH svi organi vlasti i institucije, u koje spadaju između ostalog Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova, organi unutrašnjih poslova u kantonima, Finansijska policija Federacije BiH, Porezna uprava Federacije BiH, Komisija za vrijednosne papire Federacije BiH i Registar vrijednosnih papira u Federaciji BiH postupaju u okviru svojih nadležnosti u skladu sa nalogima tužitelja koji je donio naredbu o provedbi finansijske istrage.

U FBiH u okviru Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova egzistira Federalna uprava policije sa posebnim odjeljenjem za privredni kriminalitet, te još deset kantonalnih ministarstava u okviru kojih i uprave policije sa specijalizovanim odjelima za privredni/finansijski kriminalitet. Porezna uprava Federacije BiH prema Zakonu o poreznoj upravi je dio Federalnog ministarstva finansija i organizirana je na dva nivoa: Središnjem uredu i Kantonalnim poreznim uredima, koji imaju svoje porezne ispostave. Sektor za inspekcijски nadzor, obavještanje i istrage, unutar kojeg se nalaze Odsjeci za kontrolu velikih poreznih obaveznika i Odsjeci za obavještanje i istrage kao i Sektor za registraciju, kontrolu i naplatu doprinosa sa svojim Odsjekom za kontrolu smješteni su u organizacionom smislu pri Središnjem uredu. Odsjeci za obavještanje i istrage u okviru podjele poslova

postupaju u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku kao ovlaštene službene osobe (Hasanspahić, 2023).

Policija BD BiH raspolaže sa Jedinicom kriminalističke policije koja ima svojih šest odsjeka, gdje naročito možemo istaći poseban Odsjek koji se bavi sprečavanjem i suzbijanje privrednog kriminaliteta i korupcije ali i finansijskih istraga kao i Odsjek za sprečavanje i suzbijanje organiziranog kriminaliteta i zloupotrebe narkotika. Dakle iz naprijed navedenog evidentno je da u Bosni i Hercegovini, entitetima i Brčko Distriktu postoje određeni institucionalni kapaciteti za provođenje finansijskih istraga. Ali pretpostavka uspješne finansijske istrage i procesuranja svih krivičnih djela, a naročito korupcijskih krivičnih djela, jesu institucionalni resursi, primarno materijalni i kadrovski. U tom smislu, ne može se očekivati efikasan rad na predmetima korupcije kada, čak i uz postojanje volje usmjerene u tom pravcu. U kontekstu kadrovskih kapaciteta, isti se prije svega odnosi na osposobljenost tužitelja i ovlaštenih službenih osoba za rad na predmetima korupcije naročito one „visoke“, koji zahtijeva uspješno apsolviranje najsloženijih specijalizacija za konkretnu oblast, kao i stečena znanja i sposobnosti, prilagođene razvoju i složenosti ovog vida kriminaliteta. U ovom spektru ovlaštenih službenih osoba naročito u Federaciji BiH, tužitelj diskreciono procjenjuje kome od navedenih oragana će povjeriti naredbu za provođenje finansijske istrage.

5. POJAM I OPŠTE KARAKTERISTIKE KORUPCIJE KAO PRAVNOG I DRUŠTVENOG FENOMENA

Korupcija kao jedna stara negativna pojava u društvu obiluje različitim primjerima podmićivanja i nepotizma kroz historiju, ali se naučno istraživanje korupcije prevashodno razvilo kao fenomen u kasnom dvadesetom stoljeću. Iako se načini na koje korupcija funkcionira značajno razlikuju, ona je prisutna u svakom društvu, gotovo u svim sektorima i na svim niovima, od lokalne do transnacionalne (Helfer *et al.*, 2023).

Kada govorimo o pojmovnom određenju korupcije, taj pojam etiološki potječe od latinske kovanice "corrumpere", što bi u prevodu značilo podmićivanje odnosno potkupljivanje nekoga novcem ili na neki drugi način. S obzirom na fenomenologiju, različita su definisanja korupcije, koja se s vremenom mijenjala i dobijala neke nove, sve kompleksnije oblike. Definicije korupcije obično se klasificiraju na sociološke i pravne, zavisno o tome razmatra li se povreda nekih pravnih ili moralnih normi, što ne mora de facto implicirati postojanje korupcije. Najčešće citirana, a ujedno i najkraća definicija korupcije dolazi od Svjetske banke, koja je opisuje kao zloupotrebu neke službene funkcije u cilju pribavljanje lične koristi. Iako se na pojam korupcije može sagledati veoma široko i iz različitih perspektiva, Evropska unija je ovu sažetu definiciju prihvatila kao opću, te se ona koristi u gotovo svim internacionalnim raspravama o ovom fenomenu. Građanskopravna konvencija o korupciji koju je donijelo Vijeće Evrope, a ovu konvenciju je potpisala i BiH, sadrži potpuniju definiciju u svom članu 2. prema kojem korupcija uključuje „nuđenje, zahtijevanje, davanje

ili prihvatanje, posredno ili neposredno, nekog dara ili bilo koje druge nelegalne koristi ili mogućnosti stjecanja takve koristi, koja remeti ispravno izvršavanje neke dužnosti odnosno ponašanja koje se očekuje od primaoca dara, nelegalne koristi ili mogućnosti ostvarivanja takve koristi“ (Bejtović –Janušić, 2018). Korupcija predstavlja negativnu društvenu pojavu, usmjerenu ka jačanju pojedinih snaga i interesa unutar društvene zajednice, te paralelnom slabljenju funkcionalnosti i stabilnosti društvenog sistema, kroz odsustvo odgovornosti. Imajući u vidu široku definiciju ovog pojma, korupcija se može analizirati i posmatrati sa više aspekata – pravnog, kriminološkog, , ali i sociološkog odnosno političkog (Blagovčanin, 2020). Korupcija se sagledava iz različitih aspekata, pa o tome ovisi prema kojim kriterijima će se razvrstati. Derenčinović u svojoj knjizi „Mit o korupciji“ razlikuje individualnu, sistemsku, posredan i konkurentsku korupciju. Osnovna opća klasifikacija je prema veličini, učestalosti i značaju korupcijskih radnji. Korupcija na visokom nivou uključuje korupciju u pravosuđu, izvršnoj i zakonodavnoj vlasti, dok korupcija na nižem nivou uključuje različite javne službe. Dakle, visoka korupcija uključuje ozbiljnije finansijske transakcije, dok na nižem nivou ima manje transakcija (u odnosu na viši nivo), a uključuje davanje mita, poklona ili trgovinu uticajem – veze i poznanstva. Vrste korupcije mogu se razlikovati u zavisnosti od motiva ili svrhe korupcijske djelatnosti. To rezultira podjelom na korupciju iz ličnih interesa i korupciju koja favorizira određenu grupu. Istovremeno, mnogi zakoni razlikuju aktivnu i pasivnu korupciju. Lako je iščitati iz samog imena (vrste) da se radi o aktivnoj korupciji kada subjekt nudi, obećava ili davanjem poklona, poklona ili preferencijalno koristi neko pravo (npr. davanje dara). S druge strane, kada neko na javnom ili privatnom položaju dobije poklon ili korist i na taj način izvrši krivično djelo primanje dara, zloupotreba položaja i ovlaštenja i sl. raditi će se o tzv. pasivnoj korupciji. (Derenčinović, 2001).

5.1. Krivično pravni aspekti procesuiranja korupcije

Da li je uopšte moguće formulisati krivičnopravnu definiciju korupcije? Ukoliko se posmatra sa stanovišta krivičnog prava, fenomen korupcije treba prvo pravno definisati i detaljno obraditi. Krivično pravo se suočava sa važnim izazovima u rješavanju pravnih pitanja vezanih za korupciju posebno u poređenju sa drugim granama krivičnih nauka, kao što je kriminologija kriminalistika i sl. Precizno određivanje pojma korupcije podrazumijeva sistematsko i naučno istraživanje kao posebne krivičnopravne kategorije. Ozbiljni problemi su prisutni i javljaju se prilikom definisanja pojma korupcije, odnosno činjeničnih stanja koja se ne mogu svesti isključivo na podmićivanje (iako je to najčešći oblik korupcije). Ono što je evidentno i pored duge historije rasprostranjenosti teško je doći do sveobuhvatne definicije korupcije u savremenom društvu, pa se može reći da niti jedna definicija korupcije neće biti prihvaćena na isti način u svim državama. Kvalifikacija određenih postupaka kao korumpiranih i njihova eventualna moralna osuda od strane javnosti variraju od zemlje do zemlje i ne podrazumevaju nužno da se radi o krivičnim djelima predviđenim domaćim krivičnim zakonima. Značenja mogu biti različita u zavisnosti od perspektive iz koje se ova pojava analizira (prm. psihološke, sociološke, kriminološke itd.),. Korupcija se zbog toga

najčešće određuje „deskriptivno“, što dodatno ukazuje na pojam korupcije kao dosta ne određen. (Stojanović *et al.* 2017).

Kada se razmatraju krivično-pravni aspekti otkrivanja i istraživanja korupcije, prva djelatnost koja pokreće i omogućava sprovođenje istrage jeste otkrivačka delatnost, odnosno detekciju postojanja korupcijskih krivičnih djela. U tom kontekstu, otkrivanje postojanja krivičnih dela korupcije predstavlja inicijalni korak koji je neophodan za ispunjenje dovoljnog stepena sumnje (osnov sumnje) kao standarda dokaza, koji ukazuje na to da je određeno krivično delo izvršeno. Ovaj standard mora biti ispunjen kako bi se pokrenula i sprovela krivična istraga. Sam proces traganja za dovoljnim stepenom sumnje predstavlja trajni zadatak ovlaštenih službenih osoba. (Simović, *et.al.*, 2021).

Istražna djelatnost korupcijskih krivičnih djela možda na prvi pogled i nije složena i zahtjevna djelatnost, dok s druge strane, praktična iskustva, koja su prevashodno vezana i zasnovana na zvaničnim rezultatima u kontekstu efikasnosti rada krivičnog pravnog sistema, ukazuju na brojne probleme, dileme i izazove u otkrivanju. Uzimajući u obzir prirodu i način na koji se inkriminisane radnje operacionalizuju, kao i dvosmjerni interes strana uključenih u područje krivične odgovornosti, otkrivanje ovih krivičnih djela je nesumnjivo složen i zahtjevan proces. Krivična djela korupcije, u fenomenološkom smislu, podrazumijevaju postojanje tzv. korupcijskog sporazuma, odnosno dogovora između dviju zainteresovanih strana koje su uključene u praktičnu realizaciju kriminogenih djelatnosti. Osoba koja želi ostvariti određeno pravo, interes ili uslugu, po svojoj prirodi, uključena je u nelegalne radnje, što podrazumijeva postojanje krivice, te stoga nema interesa da otkrije svoja početna saznanja ili informacije o postojanju određenog krivičnog djela. S druge strane, osoba koja imaju javna ovlašćenja u vezi sa sprovođenjem zakona, a koja su na određeni način neposredno uključena u izvršenje određenog krivičnog djela iz kataloga korupcijskih krivičnih djela, nemaju straha da će osoba kojoj su protivpravno omogućili sticanje određenog prava ili koristi to prijaviti nadležnim organima ili institucijama za sprovođenje zakona. (Karović, *et.al.*, 2023).

Otkrivanje i dokazivanje krivičnih djela s korupcijskim elementima razlikuje se od ovog procesa drugih vrsta krivičnih djela. Korupcijska nedozvoljena ponašanja su manje uočljiva, dugotrajnija i kompleksnija po svom sadržaju. Za njihovo efikasno procesuiranje, osim kriminalističke struke, materijalnog i procesnog krivičnog prava, neophodna su i znanja iz drugih nauka, naročiti ekonomije, forenzičnog računovodstva i dr. Nedovoljna upotreba ovog pristupa u procesuiranju korupcijskih krivičnih djela predstavlja jednu od prepreka za efikasnije sprečavanje korupcije. Širi pristup za rješavanje specifičnih pitanja implicira timsko djelovanje na polju više profesija i njihovu međusobnu saradnju s intencijom postizanja efikasnijih rezultata.. U kontekstu našeg interesa, to znači da je za procesuiranje i suzbijanje korupcijskih krivičnih djela, koja su kompleksna i prikrivena devijantna ponašanja, potrebno osigurati usmjereno i povezano djelovanje više različitih profesija („Dijagnostička analiza“...USAID, 2015) Učešće samo lica sa pravnim znanjem u istragama za korupcijska krivična djela rezultira ispravnom realizacijom procesne forme, ali ne mora

nužno doprinijeti kvalitetnom procesuiranju radnji koje imaju odrednicu korupcijskog krivičnog djela. Razmatrajući katalog korupcijskih krivičnih djela, ovakva gledanja postaju još izraženija. Analize materijalnog i procesnog krivičnog zakonodavstva ali i prakse pravosuđa, kako na domaćem tako i uporednom nivou, ukazuju na manjkavosti u procesuiranju korupcijskih krivičnih djela u Bosni i Hercegovini. Te manjkavosti su razičite i odnose se i na dugotrajne finansijske istrage, koje su kao takve zahtijevaju eksplataciju značajnijih resursa, što predstavlja veliko „breme“ za ionako slabo efikasno pravosuđe. Drugi bitan aspekt uključuje oduzimanje protivpravne stečene imovinske koristi, jer primjenjivanje ovog kompleksnog instituta u sudskoj praksi pokazalo da je dokazati kriminogeno porijeklo protivpravno stečene imovinske koristi izvršioca krivičnog djela u većini slučajevima teško, a ponekad skoro i nemoguće. Pored toga, često je problem i neuspješna odnosno nelegalna primjena specijalnih dokaznih radnji, jer određena istraživanja pokazuju da ima veći broj slučajeva koji su završeni neslavno zbog pribavljanja dokaza na nezakonit način, pogrešnom primjenom specijalnih radnji dokazivanja (Sijerčić-Čolić 2018).

Pored navedenog, svakako se ističe i neadekvatan pristup zahtjevima za multidisciplinarnim angažmanom u procesuiranju korupcije, slabo strateško planiranje provedbe istraga za ova krivična djela, dugo trajanje krivičnih postupaka, nepoznavanje principa forenzičkog računovodstva, ali i nužnost uspostave instituta odgovornosti pravnih osoba za krivična djela. Na prvo gledanje, ove manjkavosti mogu djelovati kao isprekidani dijelovi u raspravama o efikasnosti krivičnog materijalnog i procesnog zakonodavstva i pravosuđa kada je u pitanju procesuiranje korupcije. Međutim, njihovo povezivanje je važno, jer odražava pravne norme koje predstavljaju određenu ravnotežu između zahtjeva za efikasnijim prevazilaženjem prepreka u borbi protiv korupcije i potreba da krivično pravosuđe štiti osnovne slobode i prava čovjeka, koja su tradicijski "na provjeri" skoro uvijek u krivičnom postupku. (Sijerčić-Čolić, 2014).

5.2. Lex specialis zakonodavstvo u Federaciji BiH u suzbijanju korupcijskih krivičnih djela – „kočnica“ u suprotstavljanju korupciji

U izvještaju Evropske komisije za 2023. godinu naglašava se da se BiH nalazi između rane faze i određenog nivoa spremnosti u borbi protiv korupcije. Naglašava se da nije postignut napredak u ispunjavanju ključnog prioriteta br. 7. iz Mišljenja, kao ni preporuka iz 2022. godine i nalaza stručnjaka o pitanjima vladavine prava. Važan izvor zabrinutosti uz pritiske i zastrašivanja predstavlja ciljano i zatvoreno postupanje pravosuđa u slučajevima korupcije koji privlače veliku pažnju javnosti. Zakonodavni okvir na državnom nivou je dosta neusklađen. Iako su tokom izvještajnog razdoblju podignute neke optužnice za visoku korupciju, rezultati u sprečavanju i suzbijanju korupcije uključujući ovu vrstu korupcije i dalje su minimalni zbog različitog političkog uplitanja ali i operativne neefikasnosti. Broj pravosnažnih presuda u predmetima visoke korupcije je veoma nizak. Naročito u

najosjetljivijim sektorima potrebne su sistemske procjene rizika i specifične mjere za suprotstavljanje korupciji.

Sankcije za korupcijska krivična djela nisu dovoljno odvraćajuće, proporcionalne niti daju neke efikasne rezultate. Veoma su česte nagodbe o krivnji, a sankcije koje su izrečene su veoma niske i često bez adekvatnog obrazloženja. Kazne zatvora se najčešće izriči uvjetno ili se konvertuju u novčane, što smanjuje njihov efekat odvraćanja. Kada težina povrede dobra koje se štiti znatno prelazi iznos minimuma potreban za postojanje krivičnog djela u tim slučajevima veoma česte ublažene kazne. Veći broj presuda se odnosi se „joker“ djelo a to je zloupotrebu položaja ili ovlaštenja. Efikasno dostupne mehanizme za oduzimanje protivpravno stečene imovinske koristi tužiteljstvo baš i ne koristi u punom kapacitetu. Optužnice često ne sadrže potpune informacije ili dokaze u vezi s protivpravno stečenom imovinskom koristi a finansijske istrage su veoma rijetke. (Izvještaju EK o BiH za 2023).

Ovi stavovi potvrđuju stanje u BiH kada je riječ o *lex specialis* zakonima koji se bave procesuiranjem korupcije. Prvashodno se misli na Zakon o suzbijanju korupcije i organiziranog kriminaliteta u F BiH, kao i na Zakon o suzbijanju korupcije, organiziranog i najtežih oblika privrednog kriminaliteta u RS. Već više od deset godina raspravlja se o formiranju posebnog odjela Federalnog tužiteljstva za suzbijanje korupcije, organiziranog i međukantonalnog kriminaliteta. Parlament Federacije BiH usvojio je Zakon o suzbijanju korupcije i organiziranog kriminaliteta još 2014. godine, gdje član 3. ovog zakona predviđa osnivanje posebnog odjela tužiteljstva FBiH za suzbijanje korupcije, organiziranog i međukantonalnog kriminaliteta, dok član 24. govori o formiranju posebnog odjela Vrhovnog suda FBiH za iste svrhe. U obrazloženju ključnih razloga za usvajanje ovih propisa možemo primjetiti da su isti usvojeni s intencijom usklađivanja pravnog i institucionalnog okvira s internacionalnim standardima u borbi protiv korupcije. Obzirom da su korupcija, privredni kriminalitet, utaje poreza i druga specifična krivična djela, jedan od najzastupljenijih problema u društvu koji uzrokuju brojne negativne pojave, poput loše ekonomske situacije koja generira nezaposlenost, siromaštva i slično u navedeno predstavlja dodatni razlog za njegovo donošenje. S druge strane, zvanični podaci i mišljenje javnosti ukazuju na akutnu nemogućnost vlasti da se značajno uhvate u koštac protiv ovih negativnih pojava, naročito korupcije koja je duboko prisutna u našem društvu. Evidentno je da trenutni mehanizmi u F BiH nisu kapacitirani za ispunjenje objektivnih očekivanja da institucije ravsuda na svim nivoima, koje su nadležne prema važećim zakonima za ovakva krivična djela, mogu bitnije promijeniti postojeće stanje. U F BiH primjena ovog zakona nije počela a razlozi su prije svega politički koji se „pravdaju“ nedostatkom finansijskih i materijalnih sredstava za rad posebnog odjela. Prihvatanjem razloga za donošenje donošenje ovog zakona, ne treba naročito apostrofirati s druge strane posebno bi se mogla razmatrati štetnost njegovog neprimjenjivanja. Nasuprot Federaciji BiH, u Republici Srpskoj je formirano Specijalno tužiteljstvo, a kasnije i Posebno odjeljenje Republičkog tužiteljstva, koje se bavi primjenom *lex specialis* zakona o suzbijanju privrednog kriminala i korupcije. Iz svega navedenog može se zaključiti da normativni okviri i odnosi koji se bave procesuiranjem korupcijskih krivičnih djela traže svoju adekvatnu primjenu u praksi (Sijerčić-Čolić, 2018).

5.3. Nomenklatura korupcijskih krivičnih djela prema prema „katalogu“ VSTV-a, osvrt na krivičnopravni aspekt

Složenost društveno-političkog sistema BiH rezultirala je postojanjem četiri odvojene pravosudne jurisdikcije, što rezultira time da postoje četiri krivična zakona koji inkriminiraju korupcijska krivična djela. Svi ovi zakoni izdvajaju ova djela u posebne odjeljke sa jezički različitim nazivima. U poređnom analizom lako se može primijetiti da postoje razlike ne samo u nazivima krivičnih djela, već i u karakteristikama izvršilaca, koji mogu biti službene ili odgovorne osobe unutar institucija određenog nivoa vlasti, poznate kao službeničke inkriminacije. U okviru domaćeg krivičnog prava, korupcijska krivična djela propisuju koja su to protivpravna ponašanja koja su usmjerena na legalno, savjesno i pravilno obavljanje službene dužnosti, što predstavlja opći zaštitni objekt prema kome su sva djela grupisana u posebne cjeline zakona. Njihova osnovna karakteristika je povreda dužnosti. Službe. U većini slučajeva, kao izvršilac se pojavljuje službena odnosno odgovorna osoba, zbog čega korupcijska djela često se nazivaju i „službeničkim inkriminacijama“. U određenim situacijama kada izvršilac nije osoba koja obavlja neku službenu dužnost, kao što je to slučaj kod Davanje dara i drugih oblika koristi, djelo se ipak povezuje s obavljanjem neke aktivnosti vezane za službenu radnju, zbog čega se svrstava u grupaciju službeničkih djela, koja se smatraju nepravim (Bejtović-Janušić, A. 2018).

Unutar pravnog okvira BiH, VSTV BiH je prvobitno 2015. godine, a zatim i 2019. godine, usvojio Listu korupcijskih krivičnih djela. Glavna intencija ove liste je da analizom četiri krivična zakona u BiH detektuje krivična djela sa korupcijskim obilježjima, kako bi se osigurao jedinstven pristup pravosudnog sistema u procesuiranju korupcije. Proces započinje označavanjem predmeta (KTK/krivično djelo i izvršilac - djela korupcije, KTKV/krivično djelo i izvršilac - djela korupcije visokog nivoa) i završava praćenjem rada i postignutih rezultata. I pored toga, primjena ove liste u praksi dovela je do neujednačenog postupanja unutar pravosudne zajednice, a široko postavljene odrednice otvorile su prostor za statističko uključivanje različitih inkriminirajućih postupanja sa manjom korupcijskom važnosti. Uzimajući u obzir brojne promjene u krivičnim zakonima tokom ovog razdoblja, dolazi do formiranja jezički i suštinski različitih definicija pojedinih krivičnih materijalnih odredbi, a samim tim i pojedinih korupcijskih krivičnih djela. Prema nomenklaturi lista sadrži trideset-ak korupcijskih krivičnih djela ili njihovih kvalifikovanih oblika pojedinih krivičnih djela (Bijelić i Sarajlija, 2019), u ovom završnom radu usredotočujemo se na ona korupcijska krivična djela koja se, prema izvještajima tužiteljstava, najučestalije javljaju u sudskoj praksi To su: Zloupotreba položaja ili ovlaštenja, Primanje mita/Primanje dara i drugih oblika koristi/, Davanje mita/Davanje dara i drugih oblika koristi/, Trgovina uticajem/Primanje nagrade ili drugog oblika koristi za trgovinu uticajem, Pronevjera u službi, Zloupotreba ovlasti u privrednom poslovanju/Nezakonito postupanje u privrednom poslovanju i Zloupotreba položaja odgovorne osobe.

Zloupotreba položaja ili ovlaštenja (član 220. KZ BiH; 383. KZ FBiH, 315. KZ RS. i 377. KZ BD) je po svom karakteru opšte krivično djelo protiv službene dužnosti, s obzirom na to

da većina drugih djela predstavlja zasebne oblike ovog krivičnog djela. Stoga se primjenjuje samo u slučajevima kada se djelatnost službene ili odgovorne osobe ne može odrediti kao neko od tih djela, što znači da ima supsidijarni karakter. Iz tog razloga, idealni sticaj između ovog i drugih djela je isključen. Zloupotreba službenog položaja spada u kategoriju pravih službenih krivičnih djela.

Pregledom normativnih rješenja uočavaju se određene razlike u propisivanju krivičnih djela na državnom i na nivou entiteta, koje se manifestuju u sistematizaciji krivičnih djela u posebnom dijelu, nazivima djela, radnjama izvršenja i propisanim kaznama. Krivični zakonik Republike Srpske u odredbi koja se odnosi na krivično djelo zloupotrebe službenog položaja zabranjuje postupanje službenih i odgovornih osoba, oslanjajući se na druge krivične zakone, a naročito naglašava odgovornost stranih službenih ili odgovornih osoba u stranim pravnim osobama koje imaju predstavništvo u RS-u, ukoliko je krivično djelo počinjeno tokom javnih nabavki ili na štetu budžetskih sredstava RS-a, javnih fondova ili drugih javnih sredstava.

Pored toga, određivanje funkcionalne nadležnosti za procesuiranje manifestuje se na tome da krivični zakoni propisuju odgovornost izvršilaca koji su zaposleni u institucijama na različitim nivoima vlasti. Tako je Zakonom o suzbijanju korupcije..., u RS, utvrđena nadležnost Posebnog odeljenja tužiteljstva za zloupotrebu položaja ili ovlaštenja, u situacijama kada je izvršilac krivičnog djela osoba imenovana/izabrana od strane Narodne skupštine Republike Srpske, Vlade Republike Srpske i njenih ministarstava ili Visokog sudskog i tužilačkog vijeća.

Iz ovoga proističe da okružna tužiteljstva RS, imaju nadležnost samo za gonjenje izvršilaca sa nižih nivoa vlasti, dok u Federaciji BiH kantonalna tužiteljstva imaju isključivu nadležnost za procesuiranje svih izvršilaca koji su po funkciji službene i odgovorne osobe na svim nivoima vlasti u F BiH. Krivični zakoni BiH i Federacije BiH sadrže odredbu koja izričito propisuje da će protivpravna imovinska korist koja je pribavljena biti i oduzeta. Svi zakoni prave razliku koristoljubive od zloupotrebe koja ne sadrži ovaj element, što utiče na predviđenu visinu sankcije. Za osnovni oblik djela, propisuje se najniža kazna, a to su situacije gdje se posljedica alternativno određuje kao nanošenja štete i/ili povredi prava drugog, dok se strožije kažnjavanje predviđa u svim krivičnim zakonima za koristoljubivu zloupotrebu. Identične kazne propisane su za osnovni oblik djela na nivou BiH, F BiH, BD BiH dok je KZ RS propisuje strožiju kaznu u okviru posebnog minimuma. Kada imovinska korist prelazi 50.000 KM što predstavlja kvalifikovani oblik, KZ RS propisuje zatvorsku kaznu od 2 do 12 godina, dok ostali zakoni propisuju najmanje tri godine, što implicira da je moguće izreći maksimalnu kaznu od 20 godina zatvora (Bijelić i Sarajlija, 2019).

Primanje dara i drugih oblika koristi/Primanje mita (član 217. KZ BiH, 380. KZ FBiH, 319. KZ RS. i 374. KZ BD) predstavlja elementarno djelo unutar kataloga korupcijskih djela. Određuje se još i kao primanje dara/poklona/drugih oblika koristi, što predstavlja sinonim za primanje mita, a taj termin je prikladniji jer najbolje oslikava socijalnu negativnost ovog

problema u našem društvu. Radi se o deliktu *crimen concussionis* što znači iznuđivanja koristi, odnosno korupciji koja se odvija u kontekstu vršenja odnosno nevršenja određenih službenih radnji. Ovo krivično djelo, se još i naziva pasivno podmićivanje, i ima svoja tri oblike ispoljavanja kao pravo, nepravo i naknadno pasivno podmićivanje. Izvršilac ovog djela je samo odgovorna ili službena osoba, a subjektivnu komponentu djela čini umišljaj i to direktni, dok pokušaj nije moguć (Juras *et al.*, 2023).

Davanje dara i drugih oblika koristi/Davanje mita (član 218. KZ BiH, 381. KZ FBiH, 320. KZ RS i 375. KZ BD) u suštini predstavlja podstrekavanje službene ili odgovorne osobe na kršenje zakonitog obavljanja svojih dužnosti. Za razliku od drugih krivičnih djela u ovoj kategoriji koja mogu izvršiti isključivo službena osoba, krivično djelo davanja poklona ili drugih koristi mogu izvršiti osobe koje nemaju status službene osobe. Čak i kada to službena osoba radi, ona to ne radi u okviru svojih službenih obaveza. Dakle u pitanju je ugrožavanje službe spolja, a ne unutra, kao što je to situacija s drugim djelima iz ove grupe. (Kesić, 2017).

Iako se radi o neslužbenom krivičnom djelu, ono je svrstano u ovu kategoriju zbog svoje povezanosti s obavljanjem ili neobavljanjem službene dužnosti, kao i sa djelom primanja mita. U slučaju primanja dara, zakonodavac pravi razliku kada se dar daje radi izvršenja službene radnje koja je nezakonita ili nepreduzimanja obavezne radnje, kao i one kada se dar daje da bi se izvršila legalna radnja ili da se ne bi izvršila radnja koja se inače ne bi smjela izvršiti. Zakonodavac naročito apostrofira posredovanje u oba vida podmićivanja službenih ili odgovornih osoba u institucijama BiH. Za razliku od primanja dara, ovo djelo se ne smatra naknadnim podmićivanjem.

Ukoliko je davanje poklona ili druge koristi bilo prethodno dogovoreno, to je kažnjivo, ali tada neće biti u pitanju naknadno podmićivanje. Tako imamo razliku između aktivnog i pasivnog podmićivanja. Krivično djelo posredovanja u davanju dara predstavlja pomaganje izvršiocu davanja dara, koje se ovdje klasificira kao posebno krivično djelo. Izvršenje može biti određenim radnjama, kao što su upoznavanje primaoca odnosno davaoca dara, tj. uspostavljanje međusobnog kontakta, saopćavanje uvjeta i slično. Međutim, ako se radi o osobi koja samo omogućava davanje dara, primjera radi prenosi poklon od davatelja do primatelja dara, pod uvjetom da ta osoba je bila svjesna situacije, radi se o obliku saučesništva odnosno pomaganju u ovom djelu. Dovršenim se smatra djelo samim davanjem ili obećanjem da će dar biti uručen. Dakle bez obzira na to da li je službena osoba prihvatila dar ili ga je odmah odbila ono kao takvo postoji. Također, nije važno ni ko je inicijator podmićivanja kao ni od koga incijativa potiče. Bilo koja osoba može biti izvršilac ovog krivičnog djela a umišljaj čini subjektivnu komponentu ovog djela. (Bijelić i Sarajlija, 2019).

Primanje nagrade ili drugog oblika koristi za trgovinu uticajem/Trgovina uticajem (član 219. KZ BiH., član 382. 382a KZ FBiH, 321. KZ RS. i 376., 376a KZ BD).

Krivično zakonodavstv BiH, FBiH i BD BiH krivična djela Primanje dara ili drugog oblika koristi za trgovinu uticajem i Davanje dara za trgovinu uticajem ili drugog predviđaju kao individualna krivična djela kroz tzv. aktivno i pasivno trgovanje uticajem za razliku od RS,

gdje su kod konkretnog krivičnog djela trgovina uticajem predviđeni aktivni i pasivni oblici. Kada je riječ o izvršiocu izvršioca to može biti osoba koja posjeduje određeni društveno uticajan ili neki drugi sličan položaj koji je odnosno službeni društveni položaj koji sadrži stvarni ili uticaj koji se pretpostavlja (KZ RS). Radnja izvršenja kod osnovnog oblika čini zahtijevanje ili primanje poklona odnosno neke druge koristi za sebe ili drugog a s intencijom posredovanja direktno ili preko trećih osoba propusti izvršiti ili izvrši neka službena radnja. Posredovanje se ostvaruje iskorištavanjem službenog ili društvenog položaja odnosno stvarnog ili uticaja koji se pretpostavlja. Za egzistiranje ovog krivičnog djela dovoljno je da je izvršilac tražio ili primio dar ili neku drugu korist da bi bio posrednik u izvršenju ili neizvršenju neke službene radnje, iskorištavajući službeni/društveni položaj odnosno uticaj dakle, nije potrebno da faktički dođe do posredovanja. Subjektivnu stranu djela čini umišljaj kao oblik krivnje. Kao i kod drugih krivičnih djela, naročito onih koja se odnose na „dar“, važno je razlikovati od uobičajenih znakova pažnje pravni pojam „dar“ ili „nagrada“. Dakle „nagrada“ mora biti takva kojom se može navesti službena ili odgovorna osoba, uticajna osoba, da se suprotno uspostavljenim pravilima ponaša. Vrijednost nagrade se treba ocjenjivati *quaestio facti* s obzirom na to da tačno utvrđena vrijednost nagrade nije precizno definisana u kontekstu objekta izvršenja djela, u kontekstu da li ta vrijednost kao takva može, odnosno da li je dovela do protivpravnog ponašanja. Međutim, to se ne može se posmatra isključivo iz perspektive njene visine, u strogo mjerljivom smislu. Nema razlike kako po vrsti koristi zbog kojom se trguje uticajem tako i sa visinom primljene ili date nagrade. Stoga se može zaključiti da ne može egzistirati kao krivičnopravna konstrukcija tzv. beznačajno djelo u kontekstu ove inkriminacije, što je svakako i opravdano, jer bi se time ukoliko bi se procjena nagrade ili koristi uzela kao element na osnovu kojeg bi se donosio zaključak o ispunjenosti elemenata krivičnog djela devalvirala faktički ova negativna društvena pojava u njenoj cjelini (Vučinić i Granić – Čizmo, 2021).

Pronevjera u službi (član 221. KZ BiH. 384. KZ FBiH., 316. KZ RS. i 378. KZ BD) podrazumijeva prisvajanje novca, hartija od vrijednosti ili drugih pokretnih stvari od strane osobe kojoj su te stvari povjerene u okviru službe ili na nekom drugom položaju unutar institucija BiH, s ciljem sticanja protivpravne imovinske koristi za sebe ili drugoga. Ovo krivično djelo je slično utaji. Objekt zaštite ovog djela, obuhvata i imovinu pored službene dužnosti i savjesnog obavljanja službenih poslova. Po svojoj suštini pronevjera u službi je djelo protiv službene dužnosti, jer se u pitanju prisvajanju navedenih stvari uz korištenje pozicije službenog položaja koji takva osoba ima. Ova službena pozicija, unutar ovlašćenja koja su joj dodijeljena, omogućava joj određena prava i stepen samostalnosti u postupanju s tim stvarima. Izvršilac ovog djela ima ovlašćenje da upravlja i raspolaže tim stvarima, da ih daje na korištenje i slično, a sve te ovlasti su povezana s njegovom službenom pozicijom u institucijama BiH, entiteta ili Brčko Distrikta. Za egzistiranje ovog djela je ključno da su stvari povjerene osobi u službi unutar institucija BiH, FBiH, RS ili BD BiH što proizilazi iz samog zakonskog teksta inkriminacije. Ovo u stvari i osnovno obilježje koje ovo djelo razlikuje od krađe. Subjektivnu komponentu djela čini direktni umišljaj. Namjera sticanja protivpravne imovinske koristi za sebe ili drugu osobu predstavlja poseban subjektivni element. U slučajevima kvalifikovanih oblika, potrebno je da umišljaj izvršioca obuhvata i

postojanje svijesti o značajnoj vrijednosti, odnosno da je njegov umišljaj fokusiran da se takav vrijednost prisvoji (Božović *et al.*, 2017).

Zloupotreba ovlaštenja u privrednom poslovanju/Nezakonito postupanje u privrednom poslovanju (član 247. KZ FBiH., 248. KZ RS., 241. KZ BD) su djela koja su regulirana u okviru odgovarajućih poglavlja i odnose na privredu, poslovanje i platni promet. KZ FBiH i KZ BD BiH imaju iste odredbe koje se odnose na krivično djelo Zloupotrebe ovlaštenja u privrednom poslovanju. KZ RS, ovo krivično djelo predviđa kao Nezakonito postupanje u privrednom poslovanju. Elementi djela koji su zajednički uključuju između ostalog intenciju ili namjeru izvršenja svojstvo izvršioca tj.odgovornu osobu. Subjektivni element ovog krivičnog djela u zakonskom okviru u KZ FBiH i KZ BD BiH označava se kao "cilj" a u KZ RS je određen kao "namjera". Obje fomulacije upućuju na to da je moguće izvršenje ovog djela isključivo sa direktnim umišljajem.

Razlike između krivičnih zakona se javljaju u vezi s činjenicom u čiju korist izvršilac tj.odgovorna osoba čini ovo krivično djelo. Prema formulaciji u KZ RS, izvršilac djeluje s namjerom pribavljanja protivpravne imovinske korist za sebe ili druga pravna osoba, dok u KZ FBiH i KZ BD BiH, namjera pribavljanja protivpravne imovinske koristi odnosi se isključivo na tu pravnu osobu, ne i na drugo. Prema opisu suštine krivičnog djela, za protivpravnu imovinska korist nije nophodno da bude i ostvarena. Gruba povreda ovlašćenja, odnosno raspolaganja, korišćenja ili upravljanja imovinom pravn osobe su najčešći oblici ovog krivičnog djela koji se pojavljuju u praksi. Poprilično je jasno je da svaki oblik zloupotreba ovlašćenja odgovorne osobe ne predstavlja po automatizmu oblik izvršenja krivičnog djela. Ovaj oblik izvršenja krivičnog djela u KZ RS ne sadrži termin "grubo" već samo "kršenje zakona", (Bijelić i Sarajlija, 2019).

Zloupotrebu položaja odgovorne osobe (član 249. KZ RS, 235. KZ BD) ne poznaje KZ BiH i KZ FBiH. Ovo krivično djelo je regulisano KZ RS i KZ BD, te se nalazi u nomenklaturi korupcijskih krivičnih djela Visokog sudskog i tužilačkog vijeća (VSTV). Odgovorna osoba je isključivo izvršilac ovog krivičnog djela koje obavlja određene poslove u okviru upravnih struktura privrednog subjekta. Radnje koje vrši odgovorna osoba se klasifikuju kao iskorištavanje, prekoračenje ili neizvršavanje svojih dužnosti. Umišljaj čini subjektivnu komponentu djela, koji obuhvata pored radnje izvršenja i posljedicu. Kod izvršioca mora biti uključena svijest da preduzimanjem radnje činjenja ostvaruje imovinsku korist a to podrazumijeva htijenje ili pristajanje, svjestan da time nanosi imovinsku štetu drugom. Sticanje protivpravne imovinske koristi za izvršioca predstavlja posljedica ovog krivičnog djela ili nanošenju štete drugome. U drugom stavu se propisuje kvalifikatorni oblik ovog krivičnog djela.

Na osnovu prethodno navedenog, možemo zaključiti da Lista korupcijskih djela obuhvata krivična djela u kojima je izvršilac određen kao službena ili odgovorna osoba, kao i ona kod kojih radnja izvršenja podrazumijeva bilo koju vrstu zloupotrebe službenog položaja ili ovlaštenja. Ovo uključuje i djela kod kojih pribavljanje koristi nije izričito navedeno kao

jedan od elemenata krivičnog djela. Čak i u slučajevima gdje to nije jasno propisano kao zakonska karakteristika, pribavljanje koristi može biti (i obično jeste) motiv za izvršenje tih djela, te je stoga važno uzeti u obzir i ova krivična djela prilikom analize procesuiranja korupcije (Božović *et al.*, 2017).

5.4. Uloga i značaj finansijskih istraga kod koruptivnih krivičnih djela

Finansijska istraga kod korupcijskih krivičnih djela pokazala se kao jedno od najmoćnijih oružja u u borbi protiv različitih oblika korupcijskog kriminaliteta. Jasno je potpuno da snažnu borbu protiv korupcije ne možemo voditi bez odogovarajućeg sistema koji će soigurati i omogućiti oduzimanje protivpravno stečene imovinske koristi, te mehanizama kojim će se upravljati oduzetom imovinom sa svrhom čuvanja izvorne vrijednosti. Finansijske istrage su u službi osnovnih intencija sprečavanja korupcijskog kriminaliteta, kako u njegovom represivnom obliku koji podrazumijeva oduzimanja protivpravno stečene imovinske koristi proistekle iz korupcijskog krivičnog djela, tako i preventivnom, koji se manifestira u factu da izvršioци korupcijskih krivičnih djela moraju razmišljati i o mogućnosti da neće moći “koristiti plodove svog kriminogenog djelovanja”, ali i u činjenici pozitivnog odgovora društva na moguće oduzimanje protivpravno stečene imovinske koristi. Provođenje finansijskih istraga s intencijom pronalaženja protivpravno stečene imovinske koristi radi detekcije, privremenog i/ili njenog trajnog oduzimanja jedan je od najboljih načina u borbi protiv korupcijskog kriminaliteta. Imovina koja potiče iz ovih kriminogenih djelatnosti u većini slučajeva je prikrivena, što čini da provedba finansijskih istraga zahtijeva složen, visoko stručan i naročito analitičan rad ovlaštenih službenih osoba i tužitelja. Oduzimanje ove imovine jedna je od ključnih intencija u suprotstavljanju korupcijskom kriminalitetu, obzirom da je osnovni motiv za većinu korupcijskih krivičnih djela sticanje protivpravne imovinske koristi i/ili njeno infiltriranje u legalne tokove. Takođe, sprovođenje finansijskih istraga može dovesti i do dodatnih dokaza u vezi sa postojećim krivičnim istragama, ali i do otkrivanja novih krivičnih djela (Sinanović, 2016).

U cilju utvrđivanja, otkrivanja, obezbjeđenja i oduzimanja protivpravno stečene imovinske koristi korupcijskim krivičnim djelom, provodi se finansijska istraga koju tužitelj pokreće naredbom i delegira ovlaštenim službenim licima za realizaciju. Stoga, tužiteljstva i ovlaštene službene osobe imaju veoma kompleksan zadatak u vezi s provedbom finansijske istrage i detekcijom protivpravno stečene imovinske koristi. Tužitelj vodi finansijsku istragu, koordinira rad ostalih organa, utvrđuje ključne činjenice, predlaže obezbjeđenje oduzimanja i u konačnici podnosi sudu prijedlog za oduzimanje. Finansijska istraga u slučajevima korupcijskih krivičnih djela provodi se radi cjelokupnog utvrđivanja vrijednosti, porijekla i strukture protivpravno stečene imovinske koristi za koju postoji dovoljan stepen sumnje da je stečena krivičnim djelom. Obim finansijske istrage zavisi od postojanja uvjeta za eventualnu primjenu oduzimanja protivpravno stečene imovinske koristi u proširenom obliku. U slučaju sumnje na počinjenje korupcijskog krivičnog djela na koje se može primijeniti prošireno oduzimanje protivpravno stečene imovinske koristi, to može poslužiti

kao osnova za finansijsku istragu u smislu detaljnog utvrđivanja porijekla imovine, troškova života i slično. Kada je riječ o "klasičnom" oduzimanju protivpravno stečene imovinske koristi, finansijska istraga treba da locira konkretnu imovinsku korist (neposredno stečenu, prihode od koristi, i sl.) koja je posljedica izvršenja korupcijskog djela, odnosno drugu imovinu izvršioca koja će biti dovoljna za osiguranje oduzimanja protivpravno stečene imovinske koristi (Mujanović i Datzer, 2017) pribavljene korupcijskim krivičnim djelom za koje se vodi postupak. Za potrebe provedbe finansijske istrage korupcijskih krivičnih djela tužitelj donosi posebnu naredbu, čija je intencija utvrditi način sticanja protivpravno stečene imovinske koristi u obliku stečene imovinske koristi koja izvorno proističe iz krivičnog djela ili prihoda od te koristi, locirati imovinu koja može uključivati poslovne udjele, nekretnine, pokretne stvari, vrijednosne papire, novčana sredstva na bankovnim računima, raspolaganje gotovinom, dugovanja ili potraživanja, locirati osumnjičene, optužene, povezane ili treće osobe, utvrditi odnos prema imovini, da li je u pitanju vlasništvo, posjed ili kontrola, pribaviti podatke, informacije i dokaze o imovini putem redovnih radnji dokazivanja i/ili specijalnih istražnih radnji.

Kod korupcijskih krivičnih djela faze finansijske istrage suštinski obuhvataju lociranje prihoda koji je stečen krivičnim djelom, utvrđivanje takvog prihoda odnosno imovine koja može biti oduzeta, te izdavanje naloga za uspostavljanje mjere osiguranja privremenog karaktera. Finansijska istraga korupcijskih krivičnih djela treba pružiti odgovore između ostalog na pitanja, da li je protivpravna imovina ostvarena izvršenjem krivičnog djela, ako jeste koja imovina još uvek postoji, kao i da li je dijelimično ili je cjelokupna imovina ostvarena krivičnim djelom prenesena na eventualano u neke druge vrijednosti, odnosno koja se imovina stekla na legalan način (Datzer, 2017)?

5.5. Postupak i metode finansijske istrage kod dokazivanja protivpravno stečene imovinske koristi koruptivnih krivičnih djela

Svaka finansijska istraga započinje fazom pribavljanja inicijalnih informacija i podataka. Izbor izvora podataka i vrijeme njihove upotrebe zavise od strategije finansijske istrage. Na primjer, u slučaju proaktivne finansijske istrage korupcijskog kriminaliteta, u ranoj fazi potrebno se osloniti na ograničene izvore podataka, prevashodno na dostupne baze podataka, kao i podatke dobijene putem pristupa podacima drugih organa. Finansijska istraga u svakom slučaju, u ranoj fazi istrage krivičnog djela ne bi smjela na bilo koji način ugroziti samu ovu istragu. Početak kvalitetne finansijske istrage u većini slučajeva zavisi od pokretanja same istrage krivičnog djela. Kada imamo inicijalne informacije o korupcijskom krivičnom djelu, primjena metoda finansijske istrage u ovoj fazi može nam donijeti brojne dodatne informacije i moguće dokaze. Na primjer, ako imamo proaktivnu istragu krivičnog djela koja se započinje sa osnovnim saznanjima o krivičnom djelu, intencija može biti primjena specijalnih istražnih radnji (Savović *et al.* 2023). U tom slučaju, pored osnovnih informacija, operativnih i obavještajnih podataka, provjere kroz rapoložive baze podataka, sprovođenje finansijske istrage može donijeti važne podatke o imovinskom stanju osumnjičenog putem

katastra (geoportala katastar.ba) i dostupnih baza javnih ili privatnih preduzeća, informacije iz FOO SIPA-e, naročito iz baze sumnjivih transakcija, podaci iz Porezne uprave koji se odnose na legalno ostvarene prihode, imovinu i moguće postojanje krivičnih djela iz oblasti poreza u prošlosti, različite provjere dostupne na internetu - pretraživanjem javnodostupnih baza podataka, pretraga socijalnih mreža i slično.

S druge strane, ukoliko je finansijska istraga vođena paralelno sa istragom krivičnog djela, važno je u datom trenutku krivične istrage sprovesti i finansijsku istragu, kako bi se obezbijedila imovina i dokazi koji mogu biti korisni ne samo u krivičnom, već i u finansijskom postupku. Tako primjera radi, tokom službene radnje pretresanja prostorija, možda onome ko sprovodi ovu radnju neće biti važan „papir“ sa nekih dvadeset brojeva i slova, ali za nekoga ko se bavi finansijskim istragama, to može ukazivati internacionalni broj bankovnog računa tzv. IBAN, koji može biti kasnije bitan podatak primjera radu ako se kasnije podnosi zahtjev za pravnu pomoć. Ovo se takođe odnosi na različite dokumente koji se mogu pronaći tokom pretresanja vezani su za transfer novca, kao što su potvrde o iznošenju novca iz inostrane banke, nalozi za transfer novca, kao i podaci i dokazi koji se tiču nepokretnosti u zemlji i inostranstvu. Kada se provodi istraga krivičnog djela, čak i u slučaju da je ta istraga proaktivna (uz korišćenje specijalnih istražnih radnji), prave efekte možemo sagledati jedino kroz sprovođenje finansijske istrage. Finansijska istraga ima važan uticaj na rezultate krivične istrage, naročito u kvantitativnom aspektu jer može "povećati" broj osoba obuhvaćenih istragom i dovesti do većeg broja otkrivenih krivičnih djela, dok u kvalitativnom smislu donosi nove dokaze koje pruža finansijska istraga.

Sprovođenjem finansijske istrage moguće je dodatno obogatiti inicijalne operativne informacije, koje sugerišu primjera radi da odogovorna osoba u javnom preduzeću prima novac za namještanje tendera. Ove informacije se mogu dopuniti podacima o značajnoj imovini koju posjeduje, a koja nije u skladu sa njegovim prihodima, kao i čestim gotovinskim uplatama na njegov račun, koje su povezane sa prijevremenom otplatom stambenog kredita. Na primjer, analizom bilansa može se utvrditi da je pravna osoba, u kojem je pomenuti direktor nedavno bio vlasnik, doživjelo nagli porast prometa u razdoblju u kada je on započeo rad u javnom preduzeću. Dodatno, pretragom interneta ili društvenih mreža možemo saznati da osoba koja je predmet finansijske istrage poseduje luksuzan apartman u inostranstvu.

Nakon pribavljanja osnovnih informacija o osobi i podataka koji ukazuju na moguće postojanje korupcijskog krivičnog djela, već imamo veći broj informacija koje mogu poslužiti kao dokazi u krivičnoj, ali i finansijskoj istrazi. Moguće je u ovoj fazi razmotriti obuhvat pro futuro istrage i izraditi plan za daljnje djelatnosti. Sljedeći korak uključuje neposredne provjere kod drugih državnih organa koji posjeduju relevantne podatke za finansijsku istragu, kao i provjere u vezi sa pravnim i fizičkim licima, bankama i drugim finansijskim institucijama. U ovom procesu se pribavljaju dokazi na osnovu analize pribavljenih informacija (Čvorović *et al.* 2021).

Provjere koje su od velike važnosti za krivičnu i za finansijsku istragu u ovoj fazi, a koje imaju važan potencijal koji nije iskorišteni, prije svega uključuju, analizu izvještaja o prethodnim ili tekućim kontrolama koje se odnose krivičnu istragu. Neki državni organi sa kontrolnom funkcijom, kao što su FOO, Porezna uprava, Uprava za indirektno oprezivanje kao i izvještaji revizorskih kuća, mogu pružiti važne informacije i dati korisne podatke. Ovi izvještaji mogu ukazivati na moguća druga ili nova krivična djela, ali i dati potvrđan odgovor za ono što je predmet finansijske istrage. Ono što bi moglo biti dodatna prednost za istražitelje je i to što je već prikupljena značajnija količina dokaza koja je trenutno dostupna. U ovim slučajevima kako bi se došlo do kvalitetnijih, a možda i ključnih dokaza koji ukazuju na postojanje krivičnog djela često je dovoljno samo produbiti postojeća saznanja kroz sprovođenje policijskih ovlaštenja (Sinanović *et al.* 2016).

Zahtjev za provođenje finansijske istrage konkretnog korupcijskog krivičnog djela trebao bi sadržavati šta je finansijskom istragom potrebno pribaviti, između ostalog dokaze o legalno stečenim prihodima osumnjičenog, njegovog bračnog supružnika, djece, i drugih osoba (primjera radi osoba koje su prijavljene na istoj adresi prebivališta kao i osumnjičeni), zatim pravnih osoba - privrednih društava u čiji su udjelicari ili dioničari osumnjičeni, njegov bračni supružnik, te obavezno odrediti vremenosko razdoblje. Također u zahtjevu treba biti sadržano i koje dokaze treba pribaviti koji stvarnu vrijednost imovine, porijeklo imovine, iznos imovine, kako za osumnjičenog tako i njegovih bliskih srodnika. U zahtjevu je nadalje potrebno precizirati koji organ (ovlaštene službene osobe) će sprovesti finansijsku istragu kao i da li se taj organ koji sprovodi finansijsku istragu obavezuje za eventualno podnošenje prijedloga za izdavanje naredbe bankama i drugim pravnim licima vezano koja vrse finansijske usluge za finansijske transakcije i druge poslove osumnjičenih i sa njima povezanih osoba, i/ili druge prijedloge za izdavanje naredbi u skladu sa relevantnim odredbama zakona. U zahtjevu je obavezno naznačiti sačinjavanje izvještaj o finansijskoj istrazi, koji se zajedno sa pribavljenim dokazima dostavlja nadležnom tuzilastvu, te precizirati okvirni rok za postupanje. Također je potrebno u svrhu razjašnjenja okolnosti koje su predmetom finansijske istrage, precizirati koji će se dokazi tražiti. Te radnje traganja za dokazima između ostalog mogu obuhvatati pribavljanje dokaza o zemljišno-knjižnim izdacima o vlasništvu nekretnine (zemljište i objekti) i izvaci iz knjige položenih ugovora od nadležnih sudova, dokazi o svim poreznim obavezama koji se evidentiraju u odnosu na osumnjičenog, Komisije/Registar za vrijednosne papire ako postoji sumnja u promet vrijednosnih papira, društava za osiguranje koji se odnose na sklapanje ugovora o osiguranju (životno i sl.) osumnjičenog kao eventualno drugi dokazi koji mogu biti od važnosti za razjašnjenja okolnosti koje su predmetom finansijske istrage. Kriminalistička obrada korupcijskog kriminaliteta, može se unaprediti selektivnom primjenom različitih metoda finansijske istrage. Metode finansijske istrage izvorno, su preuzete iz nekadašnjih procedura poreznih službi koje su se sprovodile s intencijom lociranja neprijavljenih prihoda i detekcije poreznih utaja, a zatim su prilagođene potrebama borbe protiv korupcijskog kriminaliteta. Gledajući historijski, najpoznatiji primjeri dolaze iz američkih sudova (Manning, 2005). U borbi protiv organiziranog kriminaliteta u SAD-a značajnija primjena metoda finansijske istrage zpočinje donošenjem Zakona o organizacijama koje se bave reketom i korupcijom iz

1970. godine, čime su takve metode postale bitno sredstvo u suprotstavljanju organiziranom kriminalitetu, naročito u dokazivanju nelegalnih prihoda (Bourgeois, 2000).

Ove metode, kao savremeni doprinos kriminalističkoj nauci, omogućavaju pribavljanje informacija o ulaganju protivpravno stečenih sredstava u legalne poslove, podataka o pravnim licima koji služe kao „paravan“ za kriminogene djelatnosti pojedinaca, dodatnih pouzdanih dokaza sadržanih u dokumentaciji koja prati ekonomske djelatnosti kriminogenih organizacija i pojedinaca, otkrivanje dokaza o postojanju ili skrivanju protivpravno stečene imovinske koristi, informacija koje omogućavaju detekciju, praćenje i vrednovanje imovine koja može biti predmet oduzimanja i slično. Korištenje ovih metoda omogućava detekciju nelegalno stečenih sredstava koja su rezultat kriminogenih djelatnosti, čime se stvara temelj za pokretanje aktivnosti za njihovo privremeno i/ili trajno oduzimanje (Bošković i Marinković, 2010). Metod dokazivanja na osnovu neto vrijednost zasniva se na informacijama i podacima vezanim za finansijske transakcije osumnjičenog. Ovaj pristup se koristi u poreznim i finansijskim istragama. Važno je napomenuti da se u poreznim istragama detektuju prihodi koji nisu prijavljeni, a u finansijskim istragama se fokusira na nelegalne prihode. Ovaj metod omogućava mjerenje povećanja ili smanjenja neto vrijednosti imovine koju osoba posjeduje. Sva uvećanja imovine za koja ne postoji odgovarajuća dokumentacija klasifikuju se kao neprijavljeni ili nelegalni prihodi, u zavisnosti od vrste istrage. Ovim metodom se može računati potrošnja i investicije u razne poslove, i koliko je eventualno zadržano za sebe tokom određenog vremenskog razdoblja (Pajić, 2018). Ovi iznosi se zatim upoređuju sa legalno stečenom vrijednošću imovine kojima je ta osoba raspolagala, pri čemu se detektovani eventualni nesrazmjer smatra nelegalnim prihodom ili neprijavljenim, u zavisnosti od vrste istrage. Ova metoda se koristi u situacijama kada nema neposrednih dokaza o neprijavljenim ili nelegalnim prihodima, ili kada su neadekvatne ili netačne evidencije, a očigledno je da se kod osumnjičenog imovina povećava. Uspješna primjena ovog metoda zavisi od informacija o neto vrijednosti na početku kojom osumnjičeni raspolaže, u koju spadaju sva sredstva i obaveze tj. prihodi i rashodi. Neto vrijednost na početku predstavlja osnovu od koje se prate promjene sredstava ili obaveza u buduću. Primjenom ovog dokaznog metoda, izuzetno je važno utvrditi tačnu neto vrijednost imovine ili sredstava osumnjičenog na samom početku. (Porobić i Bajraktarević, 2012).

Metod dokazivanja zasnovan na troškovima u suštini je sličan metodu koji se oslanja na neto vrijednost, te kao takav predstavlja posredan pristup u utvrđivanju neprijavljenih ili nelegalnih prihoda. Ova dva metoda su procedure koje proističu iz oblasti finansijske administracije i računovodstva, a predstavljaju svojevrsne varijacije. Kada pojedinac većinu svojih prihoda troši, odnosno kada ima izražene potrošačke navike, koristi se metod troškova, dok se metod neto vrijednosti primenjuje kada pojedinac akumulira značajnu imovinu tokom određenog vremenskog perioda. U jednom sudskom postupku pred američkim sudom objašnjene su osnovne teorijske postavke ovog metoda, pri čemu je navedeno da primjena ovog pristupa započinje procjenom neto vrijednosti poreznog obveznika na početku poreznog razdoblja. U tom kontekstu, porezni obveznik može posjedovati značajnu imovinu ili biti potpuno lišen sredstava. Ako u razdoblju koje se

analizira troškovi premašuju iznos prijavljenih prihoda, a neto vrijednost na kraju tog razdoblja ostaje nepromijenjena u odnosu na početak, može se donijeti zaključak da su u poreznoj prijavi navedeni prihodi nerealni. Ova metoda prvi put je primijenjena u slučajevima poreza na dobit i dohodak, gdje su porezni obveznici imali legalne izvore sredstava (poput firmi ili plaća) ili su bili bez vidljivih novčanih sredstava dovoljnih za život. Metoda se koristi kako za istraživanje slučajeva utaje dohotka, tako i za finansijske istrage povezane s krivičnim djelima imovinski motivisanog kriminaliteta. (Bošković i Marinković, 2010). Metoda rekonstrukcije novčanog toka je prevashodno računovodstvena kategorija i zasniva se na podacima imovini sadržanoj u dokumentaciji i poslovnim knjigama što uključuje prihode, rashode, obaveze i, evidencije koji se odnose na novčane transakcije osumnjičenog. Metoda rekonstrukcije novčanog toka primjenjuje se u situacijama kada imamo dostupnu dokumentaciju koja omogućava utvrđivanje novčanog toka (analiza prihoda i rashoda/troškova). Dokazivanje putem retroaktivne rekonstrukcije sugerira da se sva uvećanja imovine za koja ne postoji raspoloživa dokumentacija mogu klasificirati kao neprijavljena kategorija, odnosno kao nelegalni prihodi, u zavisnosti od karaktera istrage. (Porobić i Bajraktarević, 2012). Dakle, primjenom navedenih metoda finansijskom istragom biće utvrđena visina legalnih prihoda, kao i nelegalna dobit. Razlika između legalnih prihoda i nelegalne dobiti, poznata kao ekvivalent, predstavlja iznos protivpravno stečene imovinske koristi, što će se potvrditi vještačenjem od strane stručnjaka iz finansijske oblasti.

6. ISTRAŽIVAČKI DIO

6.1. Metodologija istraživanja

Efikasna primjena istraživačkih metoda, implicira da se prvobitno osiguraju primarni i sekundarni podatke. Primarni podaci za teoretsku raspravu u ovom radu se se realizovali kroz analizu i razmatranje značajnijeg broja tekstova koji se odnose na problematiku finansijskih istraga i korupcije, krivičnog i krivičnog procesnog prava. Pribavljanje ovih podataka obuhvata noviju naučnu literaturu, relevantnu zakonsku regulativu ali i druge izvore i javno dostupne baze podataka, a koje se prvashodno odnose na posmatranu problematiku. U tom kontekstu, kako bismo što detaljnije i autentičnije obradili sva važnija teoretska i praktična pitanja vezana uz temu istraživanja, koristili smo dostupne podatke, studije, izvještaje i druge materijale, uključujući one relevantnih domaćih i internacionalnih organizacija. Također, sudjelovanje magistranta na brojnim seminarima i radionicama, gdje su vođene zanimljive rasprave među tužiteljima, sucima i ostalim sudionicima, te su iznesena mišljenja, preporuke i zaključci koji se odnose na ključna pitanja od značaja za teoretičare i praktičare u kontekstu finansijskih istraga, korišteni su kao dragocjen materijal prilikom analize određenih "spornih" pitanja. Ovo što je navedeno predstavlja neposrednu refleksiju šireg kruga subjekata koji imaju obavezu baviti se provedbom finansijskih istraga i konfiskacijom protivpravno stečene imovine. Zbog svoje uloge i značaja u realizaciji finansijskih istraga, kao i u postupku oduzimanja protivpravno stečene imovine, ali i u krivičnom postupku u cjelini, naglasak je najviše na perspektivi tužitelja. Međutim, ta

perspektiva je nerazdvojno povezana s aspektima drugih relevantnih subjekata, uključujući ovlaštene službene osobe i sudove. Kako je svrha istraživanja bila detektovati probleme u provedbi finansijskih istraga kod korupcijskih krivičnih djela, dosadašnju praksu, dileme u praksi, metodologija koju smo koristili stavlja naglasak na korištenje kvantitativnih i kvalitativnih analitičkih metoda u svrhu ocjene ovih dimenzija. Tako ukupni „odgovori“ tužilaštava na finansijske istrage korupcijskih krivičnih djela u ovom radu obuhvataju generalnu statistiku odnosno kvantitativne pokazatelje rada tužilaštava u domenu finansijskih istraga sa oznakom KTF – Registar krivičnih predmeta za finansijske istrage u razdoblju 2020-2023. godine. Ova metoda ocjenjivanja je prilično objektivna i jednostavna, posebno uzimajući u obzir njenu pretežno kvantitativnu prirodu. Obzirom da se podaci o provedenim KTF predmetima ne evidentiraju zasebno za korupcijska krivična djela u cilju što sveobuhvatnije slike istraživanja daje se i pregled trendova ukupnih prijava za krivična djela korupcije (KTK) koja su u radu za razdoblje 2020. – 2023. godine. S druge strane, kvalitativne metode su također važne za ovo istraživanje, jer omogućavaju pravilnu identifikaciju pravnih problema koji utiču na pokretanje i sprovođenje finansijskih istraga. Ove dvije metode su od izuzetne važnosti za procjenu efikasnosti mjera koje preduzimaju domaći organi u postupcima finansijskih istraga. U skladu s tim, u ovom dijelu rada će se, zavisno od njihove prirode, iz kvantitativne i kvalitativne perspektive ocijeniti pravni aspekt finansijskih istraga.

6.2. Pregled predmeta finansijskih istraga – KTF u razdoblju 2020-2023. godine

Tabela 1: Pregled KTF – Registar krivičnih predmeta za finansijske istrage za razdoblje 2020 - 2023. godina

TUŽILAŠTVO	Predmet	Naređ. istrage u 2020	Naređ. istrage u 2021	Naređ. istrage u 2022	Naređ. istrage u 2023	Ukupno
TUŽILAŠTVO BIH	KTF	5	20	11	2	38
TUŽILAŠTVO BRČKO DISTRIKTA BIH	KTF	1	0	1	0	2
KANTONALNO TUŽILAŠTVO SARAJEVO	KTF	3	3	6	11	23
TUŽILAŠTVO TUZLANSKOG KANTONA	KTF	2	0	0	0	2
TUŽILAŠTVO UNSKO-SANSKOG KANTONA	KTF	5	1	3	3	12
TUŽILAŠTVO ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA	KTF	2	2	2	2	8
TUŽITELJSTVO SREDNJOBOSANSKOG KANTONA	KTF	0	1	2	1	4
OKRUŽNO JAVNO TUŽILAŠTVO U BANJOJ LUCI	KTF	6	11	1	2	20
OKRUŽNO JAVNO TUŽILAŠTVO U BIJELJINI	KTF	1	2	1	3	7
OKRUŽNO JAVNO TUŽILAŠTVO U DOBOJU	KTF	1	2	2	1	6
OKRUŽNO JAVNO TUŽILAŠTVO U ISTOČNOM SARAJEVU	KTF	0	0	0	1	1
OKRUŽNO JAVNO TUŽILAŠTVO U PRIJEDORU	KTF	4	0	1	0	5
OKRUŽNO JAVNO TUŽILAŠTVO U TREBINJU	KTF	5	1	2	0	8
REPUBLIČKO JAVNO TUŽILAŠTVO POSEBNO ODJELJENJE ZA SUZBIJANJE KORUPCIJE, ORGANIZOVANOG I NAJTEŽIH OBLIKA PRIVREDNOG KRIMINALA	KTF	5	4	1	5	15
UKUPNO	KTF	40	47	33	31	151

Izvor: Autor završnog rada prema podacima VSTV BiH o radu pojedinačnih tužilaštava u Bosni i Hercegovini za razdoblje 2020 -2023. godine

Prema naprijed navedenim tabelarnim pregledima vrste predmeta KTF – Registar krivičnih predmeta za finansijske istrage u posmatranom razdoblju 2020. – 2023. godine, evidentira se 151, naredba za provođenje finansijske istrage za cijeli tužilački sistem u Bosni i Hercegovni. Podaci se odnose na tužilaštva koja su u posmatranom razdoblju donijela barem jednu naredbu o provođenju finansijske istrage. Prema podacima iz tabele 1, u provedbi finansijskih istraga prednjači Tužilaštvo BiH sa 38, i Kantonalno tužilaštvo Sarajevo sa 23, naređene finansijske istrage, a slijedi ih Okružno tužilaštvo Banja Luka sa 20. naređenih finansijskih istraga a što je skoro 60 % svih pokrenutih finansijskih istraga u odnosu na cijeli tužilački sistem u Bosni i Hercegovini.

U posmatranom razdoblju primjetan je blagi pad pokretanja finansijskih istraga ako se uzme ukupan broj za cijeli tužilački sistem u Bosni i Hercegovini, tako se u 2020. godini evidentira 40 pokrenutih finansijskih istraga, u 2021. godini 47, (blagi rast), u 2022. godini 34, i 2023. godini 31, pokrenuta finansijska istraga.

Tabela 2: Pregled statističkih podataka o udjelu Finansijskih istraga u odnosu na ukupan broj istraga pred tužilaštvima u BiH za razdoblje 2020-2023. godine

Tužilaštvo	UKUPNO ISTRAGA				UKUPNO FINANSIJSKIH ISTRAGA				UDIO FIN. IST/UKUPNO			
	2020	2021	2022	2023	2020	2021	2022	2023	2020	2021	2022	2023
TUŽILAŠTVO BIH	645	635	527	498	5	20	11	2	0,8%	3,1%	2,1%	0,4%
FBIH	9582	10705	9995	10113	12	7	13	17	0,1%	0,1%	0,1%	0,2%
RS	6201	6619	6015	5518	22	20	8	12	0,4%	0,3%	0,1%	0,2%
BD	327	337	370	376	1	0	1	0	0,3%	0,0%	0,3%	0,0%
Ukupno	16755	18296	16907	16505	40	47	33	31	0,2%	0,3%	0,2%	0,2%

Izvor: Autor završnog rada prema podacima Transparency International u BiH o radu pojedinačnih tužilaštava u Bosni i Hercegovini za razdoblje 2020 -2023. godine

Prema pregledu statističkih podataka o udjelu finansijskih istraga u odnosu na u odnosu na broj istraga ukupno pred tužilaštvim u BiH za razdoblje 2020-2023. godina vidimo da je od strane Tužilaštva BiH u 2020. godini doneseno ukupno 645, naredbi o provođenju istrage (krivična istraga). Broj od 5, naređenih finansijskih istraga u istoj godini čini tek 0,8 % udjela u ukupnom broj istraga. Nešto bolja situacija je u 2021. godini gdje je u odnosu na

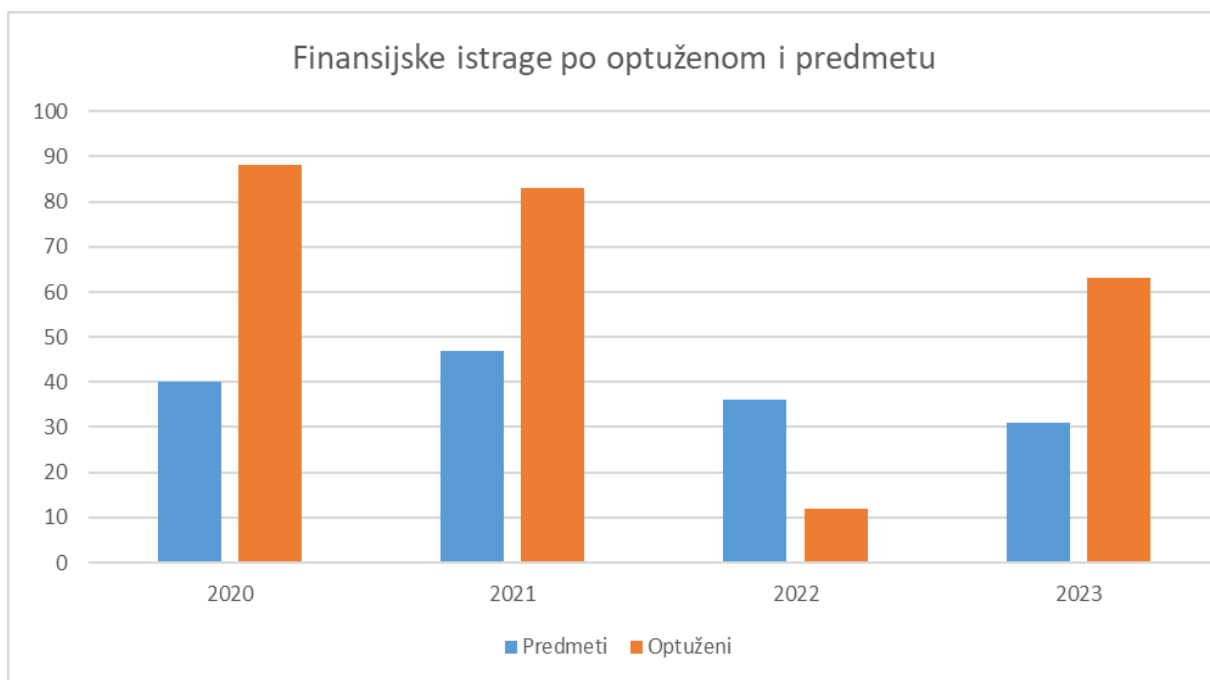
broj naredbi o provođenju istrage (krivična istraga) doneseno 20, naredbi o finansijskim istragama pa udio u ukupnom odnosu finansijskih istraga u odnosu na ukupan broj istraga iznosi 3,1%.

Najslabija situacija je u 2023. godini sa samo 2, naređene finansijske istrage što čini udio od 0,4%.

Ako posmatramo tužilački sistem Federacije BiH, situacija je dosta slabija jer je u razdoblju 2021. godine doneseno ukupno 10.705, naredbi o provođenju istrage (krivična istraga) a tek 7 naređenih finansijskih istraga čini minornih 0,1 % udjela.

Cijelo posmatrano razdoblje u Federaciji BiH ima udio od 0,1% finansijskih istraga u odnosu na broj naređenih krivičnih istraga. Nešto bolja situacija je u tužilačkom sistemu RS koji ima skoro upola manji broj naredbi o provođenju istrage (krivična istraga) u odnosu na Federaciju BiH ali nešto veći broj naređenih finansijskih istraga. Najviše njih 22, je naređeno u 2020. godini što čini 0,4% udjela u ukupnom odnosu finansijskih istraga u odnosu na ukupan broj istraga. Tužički sistem Brčko Distrikta im tek dvije naredbe provođenju finansijskih istraga što je na razini „statističke greške“ pa se navedeni rezultati i ne moraju naročito obrazlagati.

Grafikon 1. Finansijske istrage, po optuženom i predmetu, 2020 - 2023. godine

Izvor: Autor završnog rada prema podacima VSTV BiH, 2024. godine

Finansijske istrage, po optuženom i predmetu u razdoblju 2020 - 2023. godine variraju tako se u razdoblju 2020. godini evidentira 40, finansijskih istraga u odnosu na 88, optuženih.

U 2021. godini taj omjer je 47, finansijskih istraga u odnosu na 83, optužene osobe. U 2022. godini se bilježi 36, finansijskih istraga u odnosu na 121, optužena osoba. Dok u 2023. godini taj omjer iznosi 31 finansijska istraga u odnosu na 63 optužene osobe.

6.3. Pregled procesuiranja korupcijskih krivičnih djela pred tužiteljstvima u Bosni i Hercegovini u odnosu na ukupan broj istraga

Tabela 3: Pregled statističkih podataka o broju istraga u radu tužilaštava u BiH i broju istraga u radu za predmete korupcijskih krivičnih djela za razdoblje 2020-2023. godina

Tužilaštvo	ISTRAGE U RADU				ISTRAGE U RADU KTK				ISTRAGE U RADU KTKV			ISTRAGE KTK U ODNOSU NA BROJ ISTRAGA			
	2020	2021	2022	2023	2020	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2020	2021	2022	2023
TUŽILAŠTVO BIH	645	635	527	498	33	24	23	19	4	5	7	5,1%	3,8%	4,4%	3,8%
FBIH	9582	10705	9995	10113	250	351	353	264	11	34	29	2,6%	3,3%	3,5%	2,6%
RS	6201	6619	6015	5518	118	120	107	103	1	3	3	1,9%	1,8%	1,8%	1,9%
BD	327	337	370	376	23	19	15	22	0	1	1	7,0%	5,6%	4,1%	5,9%
Ukupno	16755	18296	16907	16505	424	514	498	408	16	43	40	2,5%	2,8%	2,9%	2,5%

Izvor: TI BiH

Prema naprijed navedenom tabelarnom prikazu statističkih pokazatelja o broju istraga za sva krivična djela tužilaštava u BiH i broju istraga za predmete korupcijskih krivičnih djela za razdoblje 2020-2023. godina vidimo da je u 2023. godini došlo je do pada broja otvorenih istraga za korupcijska krivična djela u odnosu na prethodne godine. U poređenju s 2022. godinom, broj otvorenih istraga u KTK predmetima opao je za 17,4%, dok je u odnosu na 2021. godinu smanjenje iznosilo 20,8%. Ova godina bilježi najniži broj naređenih istraga u predmetima označenim kao KTK u razdoblju od 2020. do 2023. godine.

Tužilaštvo BiH i tužilački sistem Federacije BiH zabilježili su značajan pad u broju naređenih istraga za korupcijska djela u odnosu na 2022. godinu. S druge strane, tužilački sistem Republike Srpske ostao je na sličnom nivou kao prethodne godine, dok je Tužilaštvo Brčko Distrikta jedini sistem koji je značajno povećao broj istraga u odnosu na prethodnu godinu za korupcijska krivična djela. Broj naređenih istrage za korupcijska krivična djela u odnosu na ukupan broj naređenih istraga za sva ostala krivična djela ostaje na vrlo niskom

nivou, iznoseći samo 2,4%, što je najniže u posmatranom razdoblju. Samo Tužilaštvo Brčko Distrikta (5,8%) i Tužilaštvo BiH (3,8%) imaju nešto veći broj naređenih istraga za korupcijska krivična djela u odnosu na sve ostale otvorene istrage. Najmanji udio naređenih istraga za korupcijska krivična djela u ukupnom broju otvorenih istraga bilježi se u tužilačkom sistemu RS (1,8%) i tužilačkom sistemu Federacije BiH (2,6%) tokom 2023. godine. Kada su u pitanju istrage korupcije (KTKV), tokom 2023. godine bilježi se ukupno 40 istraga, što čini 9,8% od ukupnog broja istraga za sva ostala krivična djela (Izvještaj o monitoringu 2023). Iz naprijed navedneog vidimo da najveći doprinos ovom smanjenju dao je tužilački sistem FBiH, gdje je zabilježeno najznačajnije smanjenje broja istraga. Smanjenje je također registrovano na nivou Tužilaštva BiH i tužilačkog sistema RS (TI BiH – Monitoring, 2023).

6.4. Pravni aspekt finansijskih istraga kod koruptivnih krivičnih djela u BiH iz ugla tužilačke perspektive

Kao što je prethodno navedeno, kvalitativne metode se u kontekstu ove teme smatraju neophodnima za pravilno detektiranje pravnih problema koji utiču na pokretanje i sprovođenje finansijskih istraga. U skladu s tim, u ovom dijelu istraživanja biće ocenjeni pravni aspekti finansijskih istraga iz ugla kvalitativne perspektive. Kvalitativno istraživanje pravnog aspekta finansijskih istraga kod korupcijskih krivičnih djela fokusira se na detaljno sagledavanje iskustava, percepcija i strategija uključenih aktera tj tužitelja. Ocjena pravnog aspekta finansijskih istraga korupcijskih krivičnih djela u Bosni i Hercegovini iz ugla tužilačke perspektive obuhvata analizu pravnog okvira, procedura, izazova i efikasnosti tužilaštva u borbi protiv korupcije. Kvalitativno istraživanje sprovedeno je metodom ispitivanja putem polustrukturiranog (slobodnog) intervjuja, pri čemu su pitanja osmišljena tako da, nakon analize važnih karakteristika relevantnog normativnog okvira, obuhvate sve bitne aspekte primjene posebnog zakonodavstva u kontekstu finansijskih istraga kao i ulogu i značaj istih kod korupcijskih krivičnih djela. Prilikom planiranja i realizacije kvalitativnog istraživanja, pristupili smo odabiru ispitanika za intervju vodeći računa da ispitanici raspolažu informacijama i znanjima potrebna za detekciju i prepoznavanje izazova i problema u kontekstu finansijskih istraga. Uzorak od 5 ispitanika odabran je među tužiteljima iz Federacije BiH koji se ozbiljno i sveobuhvatno bave problematikom finansijskih istraga i oduzimanja protivpravno stečene imovinske koristi, a njihova matrica je predstavljena kako slijedi:

Tabela 4 Matrica ispitanika

Redni broj	Šifra ispitanika	Spol	Funkcija	Radno iskustvo
1	001	Ž	Tužitelj	14.godina
2	002	Ž	Tužitelj	12.godina
3	003	M	Tužitelj	8.godina
4	004	M	Tužitelj	11.godina
5	005	Ž	Tužitelj	10.godina

Izvor: Autor završnog rada

U pripremi za intervju, kreirali smo okvirna pitanja koja smo postavljali tokom razgovora. U pravom trenutku, postavljali smo i dodatna pitanja, prilagođavajući ih situaciji koja se razvijala. Iako je vođenje vezanog intervjua bilo lakše, odlučili smo se za polustrukturirani (slobodni) intervju, prevashodno zbog povoljnog ozračja i povjerenja između ispitanika i ispitivača, što je omogućilo ispitaniku da se „otvori“ za iskren razgovor. Tokom intervjua, pazili smo da „sloboda u razgovoru“ ne odvede od glavne teme, već da se ostvari svrha intervjua, tj. pribave bitni podaci. S obzirom na to da je kod slobodnog intervjua teže unaprijed odrediti i predvidjeti kategorije odgovora, te smo kategorije odredili nakon razgovora. Pri kategorizaciji odgovora koristili smo tekst iskaza intervjuiranih, do kojeg smo došli tokom razgovora. U okviru sprovedenih intervjua, usredotočili smo se na ključna pitanja koja smo definisali kao listu tematskih oblasti koje treba obraditi tokom intervjua. Konceptualno sadržaj pitanja je obuhvatao sljedeće:

- ❖ Finansijsku istragu kao procesni fenomen i njenu važnost kao „moćnog alata“ u rukama tužitelja kod procesuiranju korupcijskih krivičnih djela;
- ❖ Adekvatnost postojećih normativnih rješenja za provedbu finansijskih istraga u okviru domaćeg prava, kao i nedostatke tih rješenja, naročito u vezi sa korupcijskim krivičnim djelima;
- ❖ Odnos između istrage u krivičnom postupku i finansijske istrage, naročito uzimajući u obzir koliko se provode tzv, paralelene istrage;
- ❖ Praktične „probleme“ u primjeni zakonske regulative koji utiču na (ne)efikasnost sprovođenja finansijskih istraga;
- ❖ Da li BiH ima adekvatan institucionalni i pravni okvir, kao i koliko je taj okvir primenljiv za sprovođenje finansijskih istraga u slučajevima korupcije?
- ❖ Uticaj složenosti krivično-pravnog sistema BiH na postupke finansijskih istraga u vezi sa korupcijskim krivičnim djelima;

Na osnovu transkripta intervjua, metodom interpretativne analize pribavljenih podataka, izdvojili smo ključne teme i opažanja ispitanika. Sistemski procesom klasifikacije, ova opažanja smo grupisali, sintetizovali i predstavili rezultate provedenih intervjua kako slijedi:

Tabela 5: Rezime odgovora na pitanje broj 1.

Pitanje I.	Kakva je uloga i značaj finansijske istrage kao „moćnog alata“ u rukama tužitelja kod procesuiranju koruptivnih krivičnih djela?
Šifra ispitanika	Odgovor
001	- Finansijska istraga je važna sa aspekta otkrivanja i osiguranja imovine osumnjičenih/optuženih osoba iz koje se može efikasno „namiriti“ oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom
002	- Finansijske istrage su moćan alat je pospješuju brzinu i broj uspješno procesuiranih predmeta korupcije čija je glavna odrednica upravo činjenica da je kriminalnom djelatnosti pribavljena imovinska korist često u vrlo značajnim iznosima.

003	- Rezultati finansijske istrage , lociranje imovine, njeno osiguranje od otuđenja daju moćan „alat tužitelju“ još u fazi krivične istrage jer mu daju „prevagu“ prilikom uvjeta o pregovaranju povodom eventualnog sporazuma o priznanju krivnje i oduzimanja protivpravno stečene imovinske koristi u skraćenom krivičnom postupku
004	- Finansijske istrage indirektno utiču i na neke druge procesne institute prim. sporazuma o priznanju krivnje i oduzimanja protivpravno stečene imovinske koristi u skraćenom krivičnom postupku što dodatno pospješuje dinamiku i efikasnost u procesuiranju koruptivnih krivičnih djela a samim tim i statistiku osuđujućih presuda u takvoj vrsti predmeta
005	- Bez finansijskih istraga i bez mjera osiguranja zasigurno se ne bi efikasno oduzela imovinska korist od optuženog

Izvor: Autor završnog rada- podaci iz transkripta intervjua

Tabela 6: Rezime odgovora na pitanje broj 2.

Pitanje II.	Koliko su (ne) adekvatna postojeća zakonska rješenja za provedbu finansijskih istraga u posebnim zakonima kada je u pitanju krivično gonjenje korupcijskih krivičnih djela?
Šif.ispitanika	Odgovor
001	- Trebaju biti učinjene određene izmjene trenutnih normativnih rješenja, njihove dopune ili modificiranja u cilju uspostave potpuno jasnog mehanizma i učešća svih subjekata finansijske istrage naročiti kada je u pitanju posebni postupak za oduzimanje imovinske koristi
002	- Zahvaljujući trenutnom pravnom okiviru , primjetni su važni pomaci u efikasnosti procesuiranja korupcijskih krivičnih djela od kojih je veći broj njih završio osuđujućom presudom i oduzimanjem pribavljene imovinske koristi
003	- U kontekstu trenutnog pravnog okvira , primjetni su pozitivni primjeri u efikasnosti procesuiranja ove vrste krivičnih djela od kojih je veći broj pokrenuta finansijska istraga i oduzimanje pribavljene imovinske koristi upravo kroz oduzimanje imovine koja je bila predmetom mjera osiguranja.
004	- Razlike u definicijama , kako se može primijetiti, su izuzetno važne i neposredno utiču na obim primjene tih zakona, kao i na razvoj buduće sudske prakse . Posebni zakoni obuhvataju odredbe koje određuju ključne pojmove kao što su imovina, imovinskih koristi stečenih krivičnim djelom, trećih osoba, povezanih osoba što nije baš jasno propisano sistemskim zakonima odosno ZKP-u
005	- Potrebno je uspostaviti efikasniji sistem oduzimanja protivpravno stečene imovinske koristi kroz uspostavljanje normativne osnove za rad posebno specijalizovanih istražnih organa za finansijske istrage.

Izvor: Autor završnog rada- podaci iz transkripta intervjua

Tabela 7: Rezime odgovora na pitanje broj 3.

Pitanje III.	Kakav je odnos finansijske istrage i istrage u krivičnom postupku, i da li se uvijek uz krivičnu pokreće i finansijska istraga
Šif.ispitanika	Odgovor
001	- Rezultat finansijske istrage se pokazao kao jako koristan alat za uspješno okončanje korupcijskih predmeta prvenstveno u kvalitativnom smislu, sami tužitelji se, vrlo često , a svakako ukoliko na to opravdanim ukazuju ulazne informacije, odlučuju na vođenje finansijske istrage paralelno sa redovnom istragom.
002	- Tužitelji se kroz formu obaveznih uputstava ili instrukcija Glavnih tužitelja uz poštivanje određenih drugih uvjeta upućuju da provode paralelnu finansijsku istragu .
003	- U predmetima u kojima postoji dovoljan stepen sumnje da je pribavljena imovinska korist , naročito ako se radi o značajnim iznosima, tužitelji provode finansijsku istragu .
004	- Obavezno i korisno je sprovoditi finansijske istrage pri čemu treba da glavni tužitelji na svim nivoima trebaju davati cijelo vrijeme uputstvo tužiteljima da u svim slučajevima gdje ima eventualno ostvarena veća imovinska korist provode finansijske istrage
005	- U slučaju korupcijskog kriminaliteta, dolazi do sticanja imovinske koristi . Iz tih razloga je od suštinske važnosti, pored krivične istrage, provoditi i finansijske istrage koje će utvrditi način sticanja i iznos (vrijednost) ostvarene imovinske koristi.

Izvor: Autor završnog rada - podaci iz transkripta intervjuja

Tabela 8: Rezime odgovora na pitanje broj 4.

Pitanje IV.	Koji su praktični „problemi“ u primjeni zakonske regulative koji utiču na (ne)efikasnost sprovođenja finansijskih istraga
Šif.ispitanika	Odgovor
001	- Ono što se može smatrati manjkom postojećih zakonskih rješenja u FBiH i BD-u jeste odsustvo posebnih jedinica odsjeka unutar nekih oragana koje bi se isključivo fokusirale na pribavljanje dokaza tokom finansijskih istraga. Dakle potrebno je institucionalno riješiti postojanje neke „produžene ruke“ tužioca za provedbu finansijskih istraga.
002	- Kada je u pitanju FBiH možda napraviti nesto slično kao i RS ., u okviru kojeg bi tim istražitelja i stručnjaka odgovarajućeg profila pružao suportt tužitelju tokom finansijske istrage , i to na nivou svih kantonalnih tužilaštava.
003	- Važeći normativni okvir ne sadrži kriterije i parametre koji bi omogućili pravilnu ocjenu i vrednovanje rada u ovoj oblasti.
004	- Odredbe posebnog zakona FBiH nisu u funkciji hitnosti tako da sud nije obavezan odmah postupiti po prijedlogu tužitelja za određivanje privremene mjere, koristeći imperativnu zakonsku formulaciju, umjesto da to čini kao do sada u roku od sedam radnih dana. Ovo naročito ako se uzme u obzir hitna priroda ovog postupka.

005	<ul style="list-style-type: none"> - U praksi je ključno usvojiti stavove o tome kako se utvrđuje stil života u postupku proširenog oduzimanja imovine, odnosno kako će se vrednovati informacije pribavljanje iz otvorenih izvora. - Član 10. stav 1. u vezi sa stavom 4. posebnog zakona FBiH je sporan jer nije riješio pitanje proširenog oduzimanja kao što to nisu ni sistemski zakoni KZ i ZKP razjašnjava. Potrebno je razjasniti prirodu instituta proširenog oduzimanja.
-----	--

Izvor: Autor završnog rada - podaci iz transkripta intervjua

Tabela 9: Rezime odgovora na pitanje broj 5.

Pitanje V.	Da li BiH ima adekvatan institucionalni i pravni okvir, kao i koliko je taj okvir primenljiv za sprovođenje finansijskih istraga u slučajevima korupcije?
Šif.ispitanika	Odgovor
001	<ul style="list-style-type: none"> - Pravni okvir je solidan, dok je institucionalni okvir potrebno unaprijediti u smislu centralizacije i jednostavnije dostupnosti tužitelju i organima gonjenja podataka koji se pribavljaju tokom finansijske istrage.
002	<ul style="list-style-type: none"> - Propisi su adekvatni poprilično s tim da se istim možda propiše da tužitelji i ovlaštene službene osobe u Bosni i Hercegovini imaju olakšan pristup bazama podataka odabranih relevantnih agencija, i organa koji posjeduju informacije o imovini a ne da takve dokaze pješke traže od tih agencija pa se za rezultate nepotrebno gubi vrijeme.
003	<ul style="list-style-type: none"> - Donošenjem lex specilalis zakona dosta se riješilo spornih pitanja koje nisu predviđali sistemski zakoni od samog pojam finansijske istrage do pravila o privremenim mjerama
004	<ul style="list-style-type: none"> - Pravni okvir je primjenljiv samo institucionalni nije u punom kapacitetu jer podkapacitiranost u tehničkom smislu (brojnost predmeta, osoblja koje na istom radi i sl.) jer je za analizu dokaza pribavljenih finansijskom istragom potrebno značajno vrijeme (ljudski resursi primarno).
005	<ul style="list-style-type: none"> - Pravni okviri i uspostavljena praksa u BiH omogućavaju efikasnu saradnju njihovih nadležnih institucija u slučajevima kada sprovode finansijske istrage.

Izvor: Autor završnog rada - podaci iz transkripta intervjua

Tabela 10: Rezime odgovora na pitanje broj 6.

Pitanje VI.	Kako se reflektuje uticaj složenosti krivično-pravnog sistema BiH na postupke finansijskih istraga u vezi sa korupcijskim krivičnim djelima
Šif.ispitanika	Odgovor
001	<ul style="list-style-type: none"> - Do sada u praksi navedena okolnost nije usporila ili onemogućila korištenje efikasnih mehanizama iz Zakona o oduzimanju protivpravno stečene imovinske koristi krivičnim djelom FBiH, naročito imajući u vidu odredbu člana 3. Zakona o pravnoj pomoći i službenoj saradnji u krivičnim stvarima između FBiH, Rep.Srpske i Distrikta Brčko te smatram da nema situacija koje uz razuman napor ne bi bile premostive

002	- Iz ugla prakse nije onemogućeno korištenje mehanizama iz lex specialis zakona u odnosu na drugi entitet.
003	- Iako složen krivičnopravni sistem u BiH , postojanje lex specialis u entitetima daje dobar osnov za procesuiranje korupcijskog kriminaliteta.
004	- Da bi se poboljšala efikasnost finansijskih istraga u BiH, neophodno je ojačati koordinaciju između različitih nivoa vlasti, unaprijediti pravosudnu saradnju, usaglasiti pojedine zakone i procedure kako bi se prevazišli ovi izazovi.
005	- Složenost krivično-pravnog sistema BiH u određenim situacijama utiče na postupke finansijskih istraga u vezi sa korupcijskim krivičnim delima. Ovaj uticaj manifestuje se kroz probleme u koordinaciji i nadležnosti , ponekad i politizaciji pravosudnih organa, što dovodi do određenih pravnih i proceduralne prepreka

Izvor: Autor završnog rada - podaci iz transkripta intervjua

Na osnovu sažetaka odgovora dobijenih od ispitanika, može se zaključiti da je finansijska istraga od velike važnosti za otkrivanje i osiguranje imovine osumnjičenih odnosno optuženih osoba, iz koje se može efikasno vršiti oduzimanje protivpravno stečene imovinske koristi. U praksi se pokazalo da su mehanizmi osiguranja, odnosno privremene blokade takve protivpravno stečene imovinske koristi, doprinijeli povećanju brzine i broja uspješno procesuiranih predmeta korupcije, čija je ključna karakteristika upravo to da je imovinska korist stečena kriminogenom djelatnosti. Ova korist često se kreće u značajnim iznosima, a bez mjera osiguranja, efikasno oduzimanje od osumnjičenog ili optuženog ne bi bilo moguće. Rezultati finansijske istrage, lociranje protivpravno stečene imovinske koristi i njeno osiguranje od otuđenja predstavljaju moćan alat za tužitelja već u ranoj fazi istrage, jer mu pružaju dodatnu težinu prilikom pregovaranja o sporazumu o priznanju krivnje i oduzimanju protivpravno stečene imovinske koristi u skraćenom krivičnom postupku, što dodatno poboljšava dinamiku i efikasnost u procesuiranju ovih krivičnih djela.

Kada se radi o normativnim rješenjima, ispitanici ističu da je potrebno je izvršiti određene izmjene postojećih odredbi, kao i njihove dopune ili prilagodbe, s intencijom uspostavljanja potpuno jasnog mehanizma i uključivanja svih subjekata u finansijsku istragu. Ovo je naročito važno u kontekstu posebnog postupka za oduzimanje protivpravno stečene imovinske koristi. I pored toga, zahvaljujući dosadašnjoj uobičajenoj sudskoj praksi, primjetan je važan napredak i u efikasnosti procesuiranja korupcijskih krivičnih djela, od kojih je veći broj okončan osuđujućim presudama i oduzimanjem pribavljene protivpravne imovinske koristi, naročito kroz oduzimanje protivpravno stečene imovinske koristi koja je bila predmet mjera osiguranja. S obzirom na to da se rezultati finansijskih istraga pokazali kao izuzetno korisni alati za uspješno završavanje korupcijskih predmeta, naročito u kvalitativnom smislu, tužitelji se često odlučuju na vođenje finansijskih istraga paralelno s redovnim istragama, naročito kada ulazne informacije opravdavaju takav pristup. Pojedina tužiteljstva, putem obaveznih uputstava ili instrukcija glavnih tužitelja, upućuju sve tužitelje da u slučajevima gdje je pribavljena imovinska korist, naročito kada su u pitanju značajni

iznosi, provode finansijsku istragu, uz poštivanje određenih uvjeta. Praktični problemi najčešće se odnose na nedostatak kapaciteta u tehničkom smislu (broj predmeta, osoblje koje se bavi tim predmetima itd.), jer je za analizu dokaza pribavljenih finansijskom istragom potrebno značajno vrijeme i ljudski resursi. Dio ispitanika tvrdi da neefikasnost se može javiti i u slučaju provođenja opsežne finansijske istrage bez konačnog rezultata u smislu lociranja protivpravno stečene imovinske koristi na kojoj se mogu odrediti mjere osiguranja. Stoga je na tužitelju da u najranijoj fazi jasno odredi prioritete ovlaštenim službenim licima u vođenju finansijske istrage, njen način i obim, te da istovremeno vrši kontinuirani nadzor nad provođenjem takve istrage kako bi se izbjeglo bespotrebno trošenje resursa.

Cijeneći dosadašnje rezultate u trajnom oduzimanju protivpravno stečene imovinske koristi, ispitanici smatraju da je pravni okvir adekvatan. Međutim, institucionalni okvir treba unaprijediti u smislu centralizacije i olakšane dostupnosti podataka tužiteljima i organima gonjenja koji se pribavljaju tokom finansijskih istraga. Do sada, u praksi, ova okolnost nije usporila niti onemogućila korištenje efikasnih alata iz *lex specialis* zakona, zaključujući da ne postoje situacije koje uz razuman napor ne bi mogle biti prevaziđene.

7. ZAKLJUČAK

Finansijske istrage imaju veliku važnost, kako za dokazivanje izvršenja krivičnog djela, uključujući utvrđivanje da je ostvarena imovinska korist ili da je prouzrokovana šteta, ukoliko su ti elementi dijelom karakteristika konkretnog krivičnog djela, tako i za oduzimanje protivpravno stečene imovinske koristi. Ovo oduzimanje koristi danas se smatra ključnim elementom krivičnopravnog postupanja u vezi sa različitim oblicima kriminaliteta, naročito onog koji se odnosi na korupcijska krivična djela. Efekti primjene ovog važnog instituta u krivičnom procesnom pravu su višestruki, naročito u smislu sprečavanja izvršilaca krivičnih djela da stečenu korist koriste za obnavljanje ili širenje svojih kriminogenih djelatnosti i grupa u kojima eventualno djeluju, kao i jačanje infrastrukture tih organizacija kroz mobilizaciju novih članova i obezbjeđivanje materijalnih sredstava za izvršenje krivičnih djela, poput kupovine, nekretnina koje služe za kriminogene i druge svrhe.

Procesuiranjem izvršilaca korupcijskih krivičnih djela, uz dosljedno provođenje finansijskih istraga, postavlja se osnov za jačanje cjelokupnog pravnog sistema. Ova metoda štiti društvo od korupcijskog kriminala i ima preventivni efekat na druge, potičući ih da poštuju pravni sistem i izbjegavaju slična krivična djela. Takođe, građanima se šalje jasna poruka da kriminalitet ne donosi koristi. Osim represivne komponente, provodi se sveobuhvatna preventivna akcija usmjerena kako na same izvršioce, tako i na potencijalne izvršioce, čime se obnavlja povjerenje javnosti u pravni sistem. Na kraju, ovim se šalje poruka ne samo izvršiocima krivičnih djela, već i društvu u cjelini da se kriminalitet „ne isplati“.

Procesuiranje ovih korupcijskih krivičnih djela je, zbog svoje prirode, fenomenoloških oblika ispoljavanja, načina izvršenja i drugih specifičnosti, izuzetno složeno i zahtijeva ispunjavanje strogo određenih normativnih uvjeta i standarda dokazivanja, među kojima su

i finansijske istrage. Složenost procesuiranja ovih krivičnih djela, kao i rasprostranjenost korupcijskog kriminaliteta, zahtijevaju poseban angažman i unapređenje pravnog i institucionalnog kapaciteta s intencijom efikasne i dosljedne borbe protiv korupcijskog kriminaliteta, naročito imajući u vidu da se većina korupcijskih djelatnosti odvija bez svjedoka, što značajno otežava pribavljanje dokaza.

Unutrašnji pravni okviri za provođenje finansijskih istraga kako u Bosni i Hercegovini, tako i zemljama u okruženju Srbiji, Crnoj Gori i Hrvatskoj omogućavaju detekciju protivpravno stečene imovinske koristi koja se može neposredno povezati s izvršenjem određenog krivičnog djela kao i svake druge imovinske koristi koja proističe iz korupcijske kriminogene djelatnosti osumnjičenih, za koju nisu dostavljeni dokazi o legalnom sticanju (tzv. prošireno oduzimanje protivpravno stečene imovinske koristi). Trenutni pravni okviri te donekle i razvijena praksa većim dijelom omogućavaju provedbu finansijske istrage, naročito kada su one integrisane u sistematske, planirane i metodološki strukturirane djelatnosti te kao takve neposredno doprinose ostvarivanju jednog od najvažnijih pravnih postulata prema kojem niko ne može zadržati korist koju je stekao izvršenjem krivičnog djela. Kroz ovaj završni rad uočavamo da su finansijske istrage izuzetno dinamična oblast koja se i dalje razvija. Glavni razlog tome su stalne promjene i usavršavanje metoda prikrivanja protivpravno stečene imovinske koristi. Stoga je paralelno sa krivičnim istragama neophodno razvijati proaktivno vođenje finansijskih istraga. To podrazumijeva sprovođenje krivične istrage uz istovremeno korištenje metoda finansijskih istraga, s intencijom detekcije protivpravno stečene imovinske koristi i pribavljanje dokaza za postojeća i nova krivična djela. Kada je riječ o formiranju istražnih timova, tužitelj kao vođa tima mora znati koje dokaze da traži i kako ih iskoristiti posebno onih koji odražavaju složenost krivičnih istraga organiziranog kriminaliteta i korupcije. Ovlaštene službene osobe trebaju znati načine pribavljanja dokaza na kojima se zasniva kako krivična tako i finansijska istraga. Ostali članova tima imaju ulogu doprinijeti kvaliteti analize kroz različite perspektive trenutne istrage krivičnog djela, bilo da se radi o računovodstvenoj i/ili forenzičko revizorskoj analizi, ili o nekim novim krivičnim djelima. Finansijske istrage također treba fokusirati na pravne osobe, koja predstavljaju veoma složen aspekt finansijskih istraga posebno zbog kompleksnih imovinskih vlasničkih i novčanih tokova. Svakako da analiza ovih tokova traži unapređenje kroz dodatnu obuku i korištenje savremenih informatičkih alata. Analiza životnog stila izvršilaca krivičnih djela danas jasno ukazuje na povezanost između izvršenja krivičnih djela i protivpravno stečene imovinske koristi. Vozila luksuzni stanovi/nekretnine, zajedno s visokim troškovima svakodnevne potrošnje, uz nepostojanje legalnih prihoda, lako se povezuju s izvršiocima krivičnih djela. U nekim zemljama ova nesrazmjera predstavlja osnovu za oduzimanje protivpravno stečene imovinske koristi bez osuđujuće presude (obrnuti teret dokazivanja). Sve naprijed navedeno svakako potvrđuje hipotezu da dobro provedene finansijske istrage koje za rezultat imaju trajno oduzimanje protivpravno stečene imovinske koristi ostvarene korupcijskim djelovanjem predstavljaju izuzetni efikasno sredstvo u borbi protiv svih oblika korupcije te na tom putu u budućnosti treba biti i fokusiran rad svih državnih organa posebno tužiteljstava i ovlaštenih službenih osoba koji u okviru navedenog crpe svoju nadležnost. Provedene teorijske i empirijske analize

finansijskih istraga kod korupcijskih krivičnih djela, u domaćem zakonodastvu, pokazuju slabosti u procesuiranju istih. Te slabosti su mnogostruke i između ostalog odnose se i na finansijske istrage, koje su u pravilu dugotrajne, i zahtijevaju eksploataciju resursa kako materijalnih tako i ljudskih, koji su veliko „breme“ za ionako već slabo efikasno pravosuđe. Na temelju dostupnih statističkih podataka o provedenim finansijskim istragama i procesuiranju krivičnih djela korupcije u BiH, može se izvesti zaključak da efikasnost još uvijek nije na potrebnom nivou. Mali broj pokrenutih finansijskih istraga u odnosu na broj pokrenutih krivičnih istraga te u odnosu na broj optuženih rezultat je nedostatka proaktivnog pristupa kod utvrđivanja modaliteta za poboljšanje istraživanja finansijskih podataka i informacijama o vlasništvu osumnjičenih ili optuženih, uključujući i pravne osobe. Efikasnije sprovođenje finansijskih istraga u kontekstu rješavanja predmeta korupcije ključni je imperativ za bolju vladavinu prava u BiH. Iako postoje izražene institucionalne ambicije i veću posvećenost određenih nosilaca pravosudnih funkcija, još uvijek se ne može reći da se finansijske istrage provode na visokom i efikasnom nivou. I dalje postoje ozbiljni nedostaci prisutni na institucionalnom nivou, koji se manifestuju kroz nedovoljne ljudske resurse i neadekvatno planiranje istih.

REFERENCE

1. Bedi, D. (2015). Koruptivna kaznena djela i javnom i privatnom sektoru u Republici Hrvatskoj. Zagreb. *Policija i sigurnost* (2015), broj 1.
2. Bejtović-Janušić, A. (2018) *Ključni problemi u procesuiranju korupcije u Bosni i Hercegovini - Materijalno-pravni aspekti*. Analitika, Sarajevo;
3. Bijelić, S., Sarajlija, S. (2019) *Priručnik za izradu pojedinih elemenata optužnica za koruptivna krivična djela*. VSTV BiH;
4. Bošković, G. (2010). Metodi finansijske istrage u suzbijanju organizovanog kriminala, NBP. *Nauka, bezbednost, policija* vol. 15, br. 2, str. 87-100.
5. Bošković, G., Marinković, D. (2010) Metode finansijske istrage kod organizovanog kriminala. NBP. *Nauka, bezbednost, policija* vol. 15, br. 2, str. 87-100;
6. Boucht, J. (2017.). *The Limits of Asset Confiscation: On the Legitimacy of Extended Appropriation of Criminal Proceeds*. Oxford; Portland: Hart Publishing;
7. Božović, M., et.al., (2017) *Procesuiranje predmeta korupcije i terorizma pred sudom BiH*. Sud Bosne i Hercegovine;
8. Buha, M. (2023). Finansijske istrage u Bosni i Hercegovini. Beograd. *Crimen* vol. 14, br. 1;
9. Čvorović, D., et.al. (2021) Finansijske istrage i adekvatnost odgovora države na imovinski kriminal - norma i praksa u Republici Srbiji *Bezbednost, Beograd* vol. 63, br. 2, str. 27-44;
10. Derenčinović, D. (2001) *Mit(o) korupciji*, Zagreb;
11. Dešić, I. (2020) *Izvidi i finansijske istrage kao instrumenti u borbi protiv kaznenih djela pranja novca i financiranja terorizma*. Sveučilište u Rijeci.
12. Govedarica, M. (2014). *Finansijska i krivična istraga – istovjetnost ili paralelnost? (primjer Republike Srpske)*. Beograd. Misija OEBS-a u Srbiji;
13. Gurda, V., Mujčinović A (2018) Procesuiranje koruptivnih krivičnih djela pred nadležnim sudovima na području Tuzlanskog Kantona. *Zbornik Pravnog fakuleta u Tuzli* Vol. 4, br. 1 str. 6-43;
14. Hasanspahić, S. i Pločo, M. (2023) Uloga i značaj Porezne uprave Federacije Bosne i Hercegovine u otkrivanju i dokazivanju krivičnih djela iz oblasti direktnih poreza (teorijski i praktični aspekti). *SKEI-međunarodni interdisciplinarni časopis*, 4 (2), 90-105;
15. Helfer, L.R., Rose, C. & Brewster, R. (2023). Anti-corruption Regime: Proposing a Transnational Asset Recovery Mechanism. *International Journal of International Law*, 117(4), p.559–600;
16. Ivičević Karas, E. (2010). Utvrđivanje imovinske koristi stečene kaznenim djelom primjenom bruto ili neto načela s obzirom na pravnu prirodu mjere (proširenog) oduzimanja imovinske koristi. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb)*, vol. 17, broj 1/2010;
17. Juras, D., et al. (2023) Kaznena djela primanja i davanja mita u pravu Republike Hrvatske. *Kriminalističke teme* Godina XXIII, br. 3-4;
18. Kamber, K. et al., (2019). *Priručnik o djelotvornom oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom u skladu s evropskim i međunarodnim standardima*, AIRE Centar;
19. Karović, S, et.al. (2023) Krivično-pravni aspekti korupcije u Bosni i Hercegovini. *Sociološki diskurs*, godina 12, broj 23–24.
20. Karović, S., Orlić, S. (2020) Otkrivačka, istražna i dokazna uloga ovlaštenih službenih osoba u kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini. *Polic. sigur.* (Zagreb), godina 29. broj 1 - 2, str. 112 – 125;

21. Kesić, Z. (2017). Pojavni oblici korupcije u policiji, *Žurnal za kriminalistiku i pravo – NBP*, 22 (1), str. 53–73;
22. Lukić, T. (2009). Oduzimanje imovine stečene krivičnim djelima – značaj finansijske istrage. Novi Sad. *Zbornik radova Pravnog fakulteta*;
23. Manning, G. M. (2005). *Financial investigation and forensic accounting*, Boca Raton: CRC Press;
24. Marušić, V., et.al. (2020) Oduzimanje imovinske koristi i privremene mjere osiguranja s posebnim osvrtom na trajanje mjera i poteškoće u praksi. Zagreb. *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*;
25. McCarthy F. (2017) Protection of Property and the European Convention on Human Rights, *Brigham-Kanner Property Rights Conference Journal*, vol. 6.
26. Milanović, N. (2008) *Uporedna analiza bosanskohercegovačkog zakonskog okvira sa Konvencijom Ujedinjenih Nacija protiv korupcije*, Transparency International BiH.
27. Mujanović, E. (2011). *Oduzimanje imovinske koristi pribavljene počinjenjem koruptivnih krivičnih djela*. Banja Luka. Transparency international BiH;
28. Mujanović, E. (2017) *Smjernice za postupanje nadležnih institucija u postupku za oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom*. Sarajevo. Centar za istraživanje politike suprotstavljanju kriminalitetu.
29. Mujanović, E., Datzer, D. (2016). *Oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelima*. Sarajevo. Centar za istraživanje politike suprotstavljanja kriminalitetu;
30. Mujanović, E., Datzer, D. (2017) *Prošireno oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelima*. Sarajevo. Centar za istraživanje politike suprotstavljanja kriminalitetu;
31. Mustafić, B. (2023) Uloga državnih i ostalih tijela u finansijskim istragama krivičnih djela. *Uprava 2* str. 148-166;
32. Novosel, D. (2007). Financijske istrage i progon počinitelja gospodarskog kriminaliteta. Zagreb. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, vol. 14, broj 2/2007;
33. Omayra, C. (2022) Financial crimes investigations Improving public-private collaboration to tackle Illicit Financial Flows on Facebook. Harvard Kennedy School. *M-RCBG Associate Working Paper Series | No. 189*;
34. Pajić, D. (2014) *Finansijske istrage u Bosni i Hercegovini*, Mostar. Pravni fakultet Univerziteta “Džemal Bijedić” u Mostaru;
35. Pajić, D., et al., (2018). *Finansijske istrage kao sredstvo u borbi protiv organizovanog kriminala, korupcije i pranja novca – komparativna analiza Bosne i Hercegovine, Crne Gore i Srbije*. Sarajevo. Centar za monitoring i istraživanje (CeMI), u suradnji sa Asocijacijom za demokratske inicijative (ADI).
36. Porobić, M., Bajraktarević, M., (2012) *Cyber crime, pranje novca i finansijske istrage*, VSTV, Sarajevo;
37. Savović B, Serhatlić Ć, Šamota Galjer M. (2023) *Posebne istražne (dokazne) radnje kao integralni dio finansijskih istraga krivičnih (kaznenih) djela korupcije i organiziranog kriminala*. AIRE Centre London;
38. Sijerčić – Čolić, H. (2018). *Uočene slabosti u procesuiranju korupcije u Bosni i Hercegovini – procesnopravni i organizacionopravni aspekti*. Sarajevo. Analitika-Centar za društvena istraživanja.
39. Sijerčić - Čolić, H. (2019) *Krivično procesno pravo*, Knjiga II/Tok redovnog krivičnog postupka i posebni postupci (peto izmijenjeno i dopunjeno izdanje). Pravni fakultet Sarajevo;

40. Sijerčić-Čolić H., Halilović H. (2021) Razvoj i perspektive Evropskog javnog tužilaštva. Sarajevo: *Pravo i pravda* Vol.19-br. 1/2021, str. 351–366;
41. Sijerčić-Čolić, H. (2012) Izazovi evropskog krivičnog prava – obaveze države u oblasti krivičnog zakonodavstva, *Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu*, LV – 2012, str. 345-365;
42. Sijerčić-Čolić, H. (2014) “*Uspješnost krivičnog postupka i neki strateški aspekti provođenja istrage za krivična djela privrednog kriminaliteta (osvrt na situaciju u BiH)*”, u *Tužilačka istraga – regionalna krivičnoprocesna zakonodavstva i iskustva u primeni*, ur. Ivan Jovanović i Ana Petrović Jovanović (Beograd: OEBS Misija u Srbiji, 2014), str. 331–332;
43. Simović M., et.al., (2021) *Krivično procesno pravo II (Krivično procesno pravo – posebni dio)*, Peto izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Pravni fakultet, Univerzitet u Istočnom Sarajevu;
44. Sinanović, B., et.al., (2016) *Istraga i procesuiranje krivičnih djela korupcije identifikovanih kroz revizorske izveštaje - praktikum za pripadnike pravosuđa i policije*. Beograd. Vijeće Evrope;
45. Smajić, E. (2019). Oduzimanje imovinske koristi stečene izvršenjem krivičnog djela u osnovnom i proširenom obliku, Zenica, *Anali Pravnog fakulteta* broj 25/2019;
46. Stojanović, Z. et.al. (2017) *Priručnik za suzbijanje privrednog kriminaliteta i korupcije*. Beograd. Misija OEBS-a;
47. USAID, (2015) *Dijagnostička analiza integriteta pravosudnog sektora u BiH i mogućih rizika od nastanka korupcije ili neetičnog ponašanja u pravosuđu: USAID-ov projekt pravosuđa u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo;
48. Vranko, A. (2012). Metode i tehnike otkrivanja porezno-kaznenih djela kao učinkoviti alati u finansijskoj istrazi, *Porezni vijesnik* 7-8, 2012.god;
49. Vranješ, N., Dugalija, E. (2016) *Otkrivanje i procesuiranje krivičnih djela korupcije*, VSTV Bosne i Hercegovine;
50. Vučinić, H., Granić –Čizmo E. (2021) Krivično djelo: Primanje/davanje nagrade ili drugog oblika koristi za trgovinu utjecajem. *Bilten sudske prakse*. Sud Bosne i Hercegovine;
51. Vučko, M. (2016) *Imovinski izvidi i privremene mjere osiguranja radi primjene instituta oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom i prekršajem*. Zagreb. Pravosudna akademija;
52. Vučko, M., Sarajlija S. (2017) *Izveštaj u vezi sa pristupnim bazama podataka u finansijskim istragama*. Sarajevo. Centar za istraživanje politike suprostavljanju kriminalitetu (CPRC).
53. Konvencija Vijeća Evrope o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog krivičnim djelom (Odluka o ratifikaciji „*Službeni glasnik BiH*“ br. 04/06 – Međunarodni ugovori)
54. Konvencija UN protiv korupcije (Odluka o ratifikaciji „*Službeni glasnik BiH*“ br. 04/06 – Međunarodni ugovori)
55. *Uredba EU 2018/1805* od 14 studenog 2018 o uzajmnom priznavanju naloga za zamrzavanje i naloga za oduzimanje
56. *Direktiva (EU) 2024/1260* Evropskog parlamenta i Vijeća
57. Krivični zakon BiH, Integralni tekst, (“*Službeni glasnik Bosne i Hercegovine*”, br. 3/2003, 32/2003 - ispr., 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015, 35/2018, 46/2021, 31/2023 i 47/2023);
58. Krivični zakon FBiH, Integralni tekst, (“*Sl. novine FBiH*”, br. 36/2003, 21/2004 - ispr., 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016, 75/2017 i 31/2023);

59. Krivični zakonik Crne Gore ("*Sl. list RCG*", br. 70/2003, 13/2004 - ispr. i 47/2006 i "*Sl. list CG*", br. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011 - dr. zakon, 40/2013, 56/2013 - ispr., 14/2015, 42/2015, 58/2015 - dr. zakon, 44/2017, 49/2018 i 3/2020);
60. Krivični zakonik Republike Srbije ("*Sl. glasnik RS*", br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019);
61. Krivični zakonik Republike Srpske, ("*Službeni glasnik Republike Srpske*", "*Sl. glasnik RS*", br. (64/2017, 104/2018 - odluka US, 15/2021, 89/2021 i 73/2023).
62. Zakon o državnoj agenciji za istrage i zaštitu („*Službeni glasnik BiH*“, br. 27/04, 63/04, 35/05, 49/09 i 40/12);
63. Zakon o krivičnom postupku BD BiH ("*Sl. glasnik Brčko distrikta BiH*", br. 34/2013 - prečišćen tekst, 27/2014, 3/2019 i 16/2020);
64. Zakon o krivičnom postupku BiH ("*Sl. glasnik BiH*", br. 3/2003, 32/2003 - ispr, 36/2003, 26/2004, 63/2004, 13/2005, 48/2005, 46/2006, 29/2007, 53/2007, 58/2008, 12/2009, 16/2009, 53/2009 - dr. zakon, 93/2009, 72/2013 i 65/2018);
65. Zakon o krivičnom postupku BiH, Integralni tekst, ("*Službeni glasnik Bosne i Hercegovine*", br. 3/2003, 32/2003 - ispr, 36/2003, 26/2004, 63/2004, 13/2005, 48/2005, 46/2006, 29/2007, 53/2007, 58/2008, 12/2009, 16/2009, 53/2009 - dr. zakon, 93/2009, 72/2013 i 65/2018)
66. Zakon o krivičnom postupku FBiH ("*Sl. novine FBiH*", br. 35/2003, 56/2003 - ispr., 78/2004, 28/2005, 55/2006, 27/2007, 53/2007, 9/2009, 12/2010, 8/2013, 59/2014 i 74/2020);
67. Zakon o krivičnom postupku FBiH, ("*Službene novine Federacije BiH*", br. 35/2003, 56/2003 - ispravka, 78/2004, 28/2005, 55/2006, 27/2007, 53/2007, 9/2009, 12/2010, 8/2013, 59/2014 i 74/2020);
68. Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske ("*Službeni glasnik RS*", br. 53/2012, 91/2017, 66/2018 i 15/2021);
69. Zakon o krivičnom postupku RS ("*Sl. glasnik RS*", 53/2012, 91/2017, 66/2018 i 15/2021);
70. Zakon o oduzimanju imovine koja je proistekla izvršenjem krivičnog djela RS ("*Službeni glasnik Republike Srpske*", br. 66/18);
71. Zakon o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću Crne Gore "*Službenom listu CG*", br. 58/2015, 47/2019 i 54/2024.
72. Zakon o oduzimanju nezakonito stečene imovine BD BiH, ("*Sl. glasnik Brčko distrikta BiH*", br. 13/2019);
73. Zakon o oduzimanju nezakonito stečene imovine krivičnim djelom FBiH, ("*Službene novine Federacije BiH*", br. 71/14);
74. Zakon o Poreznoj upravi Republike Hrvatske prečišćeni tekst zakona NN 115/16, 98/19, 155/23.
75. Zakon o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog djela Republike Srbije ("*Sl. glasnik RS*", br. 32/2013, 94/2016 i 35/2019);
76. Zakonik o krivičnom postupku Crne Gore ("*Sl. list CG*", br. 57/2009, 49/2010, 47/2014 - odluka US, 2/2015 - odluka US, 35/2015, 58/2015 - dr. zakon, 28/2018 - odluka US i 116/2020 - odluka US u daljem tekstu ZKP);
77. Zakonik o krivičnom postupku Republike Srbije ("*Sl. glasnik RS*", br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 - odluka US i 62/2021 - odluka US);
78. OSCE Misija u BiH, *Treći godišnji izvještaj o odgovoru pravosuđa na korupciju: Sindrom nekažnjivosti*, dostupno na: <https://www.osce.org/files/f/documents/1/9/471006.pdf>. (10.10.2024.)

79. Analiza sistema oduzimanja imovine pribavljene vršenjem krivičnih djela u Bosni i Hercegovini, *USAID* 2017. godine;
80. VSTV BiH, *Izveštaji o radu pojedinačnih tužlštava* 2020.god./2021.god./2022.god./2023.godine; dostupno na: <https://vstv.pravosudje.ba/vstvfo/B/141/kategorije-vijesti/1198/1363/4711> (12.10.2024.)
81. Monitoring izvještaj o oduzimanju nezakonito stečene imovine u Bosni i Hercegovini, *Transparency International BiH*, 2016. godine;
82. Operational Issues - Financial investigations Guidance, FATF, 2012.
83. Strategija za borbu protiv korupcije 2024-2028. i *Akcioni plan za provođenje Strategije za borbu protiv korupcije 2024-2028.* APIK BiH.